

KELLEBY

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Vigerslev
----------	-------------------	----------------------	--------------------

Navn: Kelleby	Navnetype: by
----------------------	----------------------

Bemærkninger: Kelleby er nævnt første gang 1421 i formen Keldæby. Forleddet er navneordet glda. kælda, som betyder kilde. Efterleddet er by, glda. by, som betyder landsby.

Anlægstype: Udflytterbebyggelse	Anlæggelsestidspunkt: Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder
--	--

Bemærkninger: En udflytterby er en landsby, som er anlagt ved udflytning fra en adelby i dette tilfælde Vigerslev.
--

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Vigerslev
----------	-------------------	----------------------	--------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slynget vejby:

Byen er delt i to dele, hvoraf den nordlige kunne være en polygonal forteby, mens den sydlige ligner en slynget vejby. Imellem de to bydele ligger et gadekær.

b. Placering i forhold til by-marken

☒ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering

☒ randby ☒ engorientering ☐ kystorientering
Den nordlige agerorienteret. Den sydlige engorienteret. Byen placeret i randen af ejerlavet, men på grund af ejerlavets langstrakte form centralt.

c. Udskiftning

år: 1800 figur: Bløkuudskiftning

d. Udflytning

☐ ved udskiftningen
☒ efter udskiftningen
Et hus.

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: trevangsbrug

rotation: 2/1

vangeantal: 4

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Glat, Sletten.

jordbund: Moræneler med mindre forekomster af ferskvandstørv.

naturlig afgrænsning: Overvejende naturlig afgrænset. På nær ind mod Farstrup.

☐ overvejende

☐ overvejende med større indhold af

☒ blandingsøkonomi med agerjord, eng og skov.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Vigerslev
----------	-------------------	----------------------	--------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☒ velbevaret☐ opløst☐ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

Gadekæret og gårdene ligger på deres oprindelige pladser, dog er nr. 5 flyttet ud til den sydgående vej. Hus nr. 6 er væk, og der er kun blevet opført 2 nye ved gadekæret. Vejsystemet er det samme, men forten i den nordlige del af byen er væk.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

De fleste er bevaret.

c. Ressourceområde

☐ større engareal☐ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☒ størsteparten opdyrket

Mindre skovareal bevaret i den sydlige del af ejerlavet.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Vigerslev
----------	-------------------	----------------------	--------------------

STATISTIK

Areal: 123 ha, heraf opdyrket 1688: 72 %.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	47	36	29	

Bebyggelsesenheder:

	1511	1572 ¹⁾	1664	1688	1787	1844	1903
Gårde:	7	6	6	5	5	5	6
Huse:			3		1		
Huse m/ jord:						1	1
Huse u/ jord:							1
I alt:	7	6	9	5	6	6	8

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
(83) 1664	1	2	3	7,8
(60) 1688	2		3	7,2
1844	2	3		5,8
1903	3	2	1	5,0

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	22	30	32
Børn:	8	11	20
I alt:	30	41	52

1) 1610: 5 gårde, 6 huse.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Vigerslev
----------	-------------------	----------------------	--------------------

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664	3		2	3			1	
1844					2		3	1
1903	6	2						

Udviklingsbeskrivelse:

Af det lille ejerlav på 123 ha var i 1682 opdyrket ikke mindre end 72 %. Som følge heraf takseredes byen ret højt til 36 tdr. htk. mod 29 tdr. i 1844.

Byen havde i 1682 3-årig rotation, men 4 vange. Trods navneendelsen -by (normalt adelby-indicerende) må Kelleby at dømme efter skelforløbene betragtes som en udflytterby fra Vigerslev.

Kelleby blokudskiftedes i 1800, men ingen gårde udflyttet.

Omr. 1500 lå 4 gårde i byen under kronlenet Rugård. De 3 af disse var selvejergårde. Vigerslev kirke ejede 1 gård, ligesom hovedgården Dallund besad 1 enkelt gård. I 1664 var ejendomsfordelingen stort set uændret men efter frasalget af krongodset var Kelleby o. 1770 delt mellem Dallund (3 gårde) og Margård (2 gårde). Denne fordeling holdt sig endnu i 1844, men i 1903 var overgangen til selveje afsluttet.

Antallet af gårde synes fra ca. 1500 til 1664 uforandret at have været 6, men herefter daler gårdtallet til 5 inden 1688. I 1903 er gårdtallet atter 6.

Antallet af huse er allerede ret højt i 1600-tallet, som følge af huse på selvejergårdenes grund, men husene forsvinder øjensynligt samtidigt med selvestatussen og husene kommer ikke til at spille nogen rolle i det 19. årh.

Alligevel synes befolkningstallet at stige i normalt omfang fra 1787 til 1901.

Gårdene var i 1688 af ret høj gennemsnitsstørrelse, men fordelingen var meget ujævn. I 1700-tallet var Dallunds 3 gårde egaliserede på 10 tdr. htk., medens Margårds 2 gårde var egaliserede på 4 tdr. htk. (Forskellen ses tydeligt på bytomten o. 1800). Ejendommeligt nok havde landsbyen i 1664 et mere egaliseret præg - og uligheden er givetvis delvis opstået i forbindelse med den 6. gårds nedlæggelse.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Vigerslev
----------	-------------------	----------------------	--------------------

Sammenfattende vurdering:

Ingen
interesse:☐

Interesse:

☐Stor
interesse:☒Særlig
interesse:☐

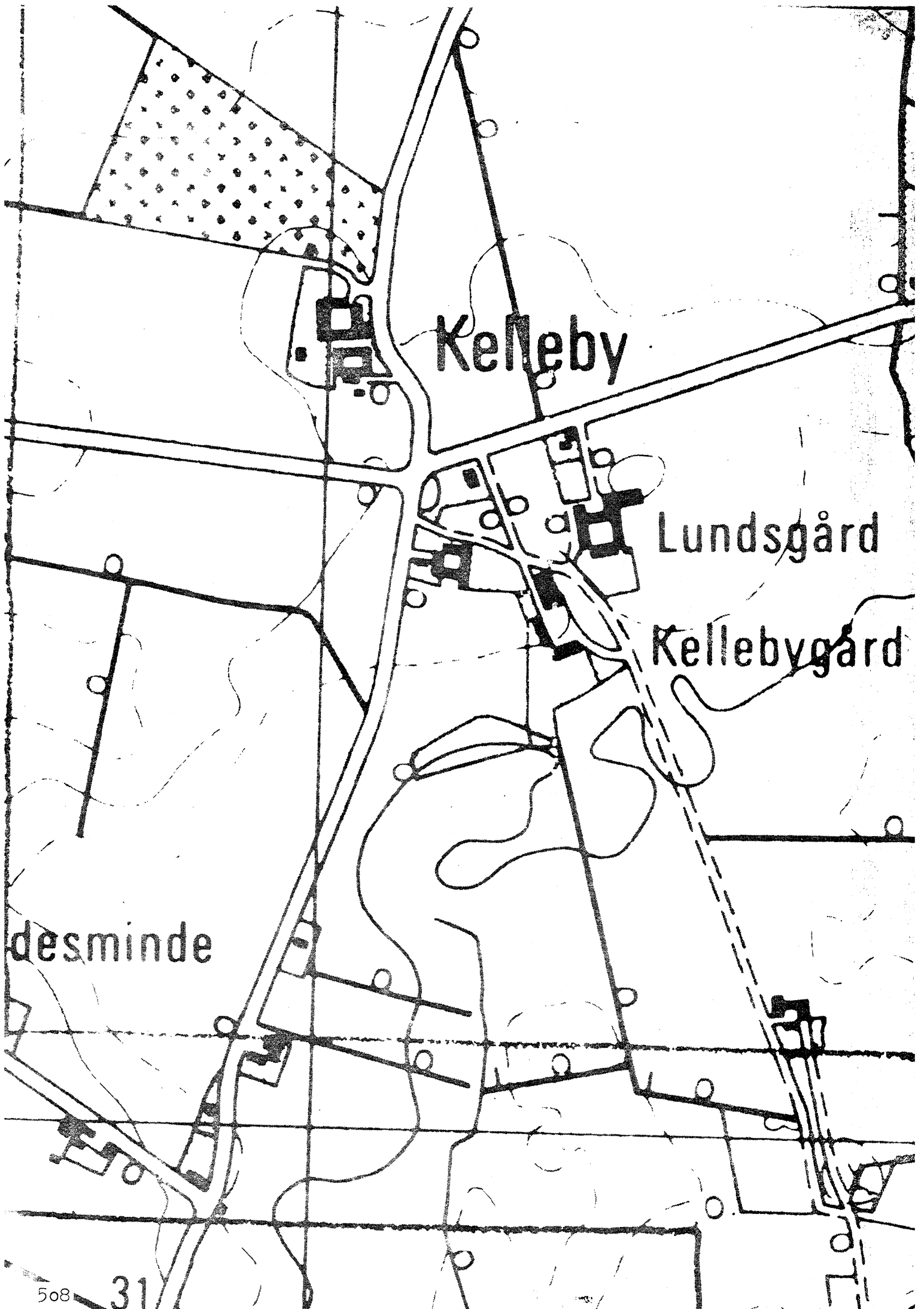
Landsbytypologisk vurdering: Interesse.

- 1) Anlægstype: Den lille udflytterby af vikingetids-navnetypen -by er centralplaceret i sit ejerlav med agerorientering. Bytomten er to-delt med opr. 3 gårde i hver. Muligvis er der en forbindelse til be-siddelsesforholdene, idet den ene bydel kan have bestået af de 3 selvejergårde. Byformen er slynget vejby.
- 2) Udviklingstype: Byen domineredes endnu i 1664 af kronen (selvejer-gårde), men efter frasalget af krongodset var byen i 1700-tallet delt mellem Margård og Dallund, der hver egaliserede deres gårde. Bebyggelsesekspansionen i det 19. årh. var meget svag.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig - ikke særlig typeren anlægstype - med en for området gængs udvikling.

Relikt-vurdering: Stor interesse.

- 1) Bytomten er velbevaret, idet der dog forekommer interne flytninger. De to små forter i byen er forsvundne.
- 2) Kulturlandskabet har bevaret de fleste udskiftningshegn samt et mindre skovareal.
- 3) Særlige relikter:
- 4) Arkæologiske interesser: En frilagt gårdtomt.

Kelleby

Lundsgård

Kellebygård

desminde

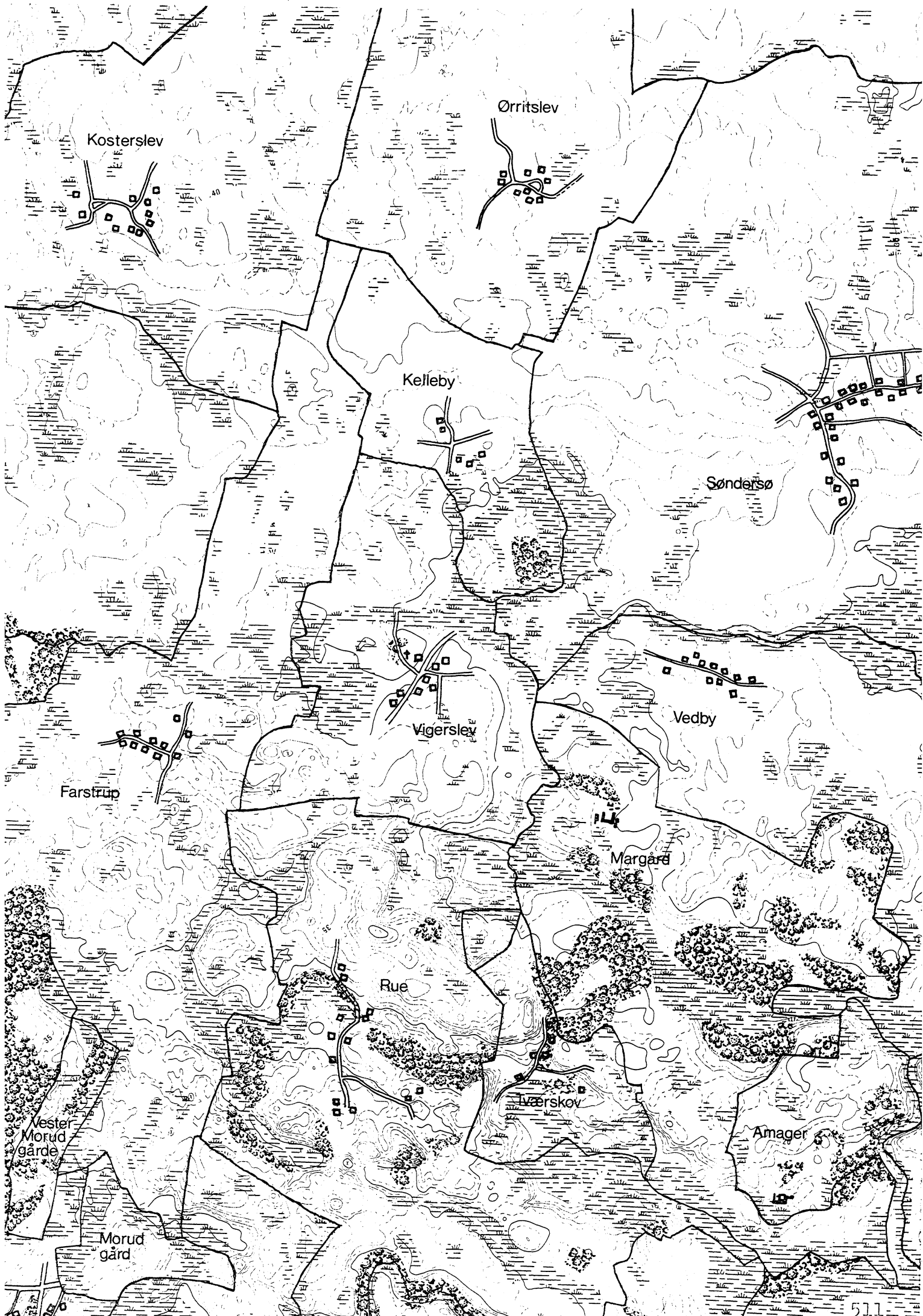
Ant Skrinbyr Hoved
n. 1. Aaret 1800 af
Hær

White River
Border

Ant. Shrubys. Handed in.
March 1800 of Huer

Handy Copy. Huer

KILE

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Ejlby
----------	-------------------	----------------------	----------------

Navn: Kile	Navnetype:
-------------------	------------

Bemærkninger:

Kile er nævnt første gang i 1493 i formen Kilæ. Navnet er et oprindeligt kile, som betyder kileformet terræn. Det er her brugt om det smalle engdrag syd for gårdene.

Anlægstype: Udflytterbebyggelse	Anlæggelsestidspunkt: Middelalder
--	--

Bemærkninger:

En udflytterbebyggelse er en landsby, som er anlagt ved udflytning fra adelbyen - her Ejlby

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Ejlby
----------	-------------------	----------------------	----------------

BY- OG EJERLAVSTYPER

a. By-tomten ubestemmelig type. (!)

Byens 3 gårde ligger uregelmæssigt fordelt på Ø-siden af den NS-gående vej. To af gårdene ligger tæt sammen mod N.

b. Placering i forhold til by-marken

☐ centralby	☐ agerorientering	☐ skovorientering	☐ åorientering
☒ randby	☒ engorientering	☐ kystorientering	

c. Udskiftning

år: 1786 figur: blokudskiftning - uregelmæssige blokke.

d. Udflytning

- ☐ ved udskiftningen
☐ efter udskiftningen

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: trevangsbrug

rotation: 2/1

dyrkningsfællesskab med Ejlby ^{vangeantal: 3} (?)

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Glat, sletten, mod Ø og N en tunneldal.

jordbund: Moræneler med ferskvandstørv.

naturlig afgrænsning: Mod N og Ø, men ellers ikke.

- ☐ overvejende
☒ overvejende ager med større indhold af eng
☐ blandingsøkonomi med engområder i den N-og Ø-del af bymarken.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Ejlby
----------	-------------------	----------------------	----------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten	☒ velbevaret	☐ opløst
	☐ delvis bevaret	☐ opløst og nybebygget
Ingen forandringer.		

b. Skelsystem		
☐ vangesystemets hegn	☐ udskiftningshegnene	☒ intet af betydning

c. Ressourceområde		
☒ større engareal	☐ større skovareal	☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald
☐ større overdrevsareal	☐ størsteparten opdyrket	
Engområder N og Ø for byen.		

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Ejlby
----------	-------------------	----------------------	----------------

STATISTIK

Areal: 62 ha, heraf opdyrket 1688: 46%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	30	12	12	

Bebyggelsesenheder:

	1572	1610	1664	1688	1787	1844	1903
Gårde:	4	2	3	3	3	3	3
Huse:							
Huse m/ jord:						1	
Huse u/ jord:						4	3
I alt:	4	2	3	3	3	8	6

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
(67) 1664	1		2	10,0
(100) 1688	3			4,0
1844	3			4,0
1903	3			4,0

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	19	14	34
Børn:	10	8	16
I alt:	29	22	50

1. 1511: 1 hgd.
2. Hertil en mølle?

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Ejlby
----------	-------------------	----------------------	----------------

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664							3	
1844	3	5						
1903	3	5						

Udviklingsbeskrivelse:

Af det lille ejerlav på kun 62 ha var i 1682 kun opdyrket 46%, hvilket er i overensstemmelse med ejerlavets forholdsvis store eng- og mosearealer. Kile er utvivlsomt udparcelleret fra Ejlby formentlig i senmiddelalderen. Første gang Kile omtales (i 1493) var den adelig hovedgård. Fra 1493-1503 nævnes væbneren Sten Ottesen til Kile, men i 1519 erhvervedes det lille gods af nabohovedgården Sandagergård. Endnu i 1550'erne brugtes Kile som enkesæde for Sandagergård men kort tid herefter er hovedgården blevet udparcelleret til en lille landsby på 3-4 gårde. Sandsynligvis er Kile derfor oprindelig opstået ved en udflytning og udparcellering af en landsby-hovedgård. Herpå peger også bebyggelsens placering ved store eng- og mosearealer, der inkorporeredes i Kile ejerlavet. Skeldragningen kan følges i en lov-hævd på Kile hovedgård fra 1499 og synes uforandret frem til udskiftningstiden. Formentlig på grund af oprindelsen som hovedgård er landgildehartkornet i 1664 meget højt (30 tdr.) i forhold til 1688 og 1844 takseringen (12 tdr.). Byen havde i 1682 alm. trevangsbrug. Den lille landsby blokudskiftedes i 1786 - der fandt ingen udflytning sted.

Som nævnt erhvervedes hovedgården Kile i 1519 af Sandagergård og efter udparcelleringen til landsby forblev ejerlavet under Sandagergård helt frem i 1800-tallet, idet byen dog inden 1844 overgik til selveje.

Antallet af gårde synes i 1572 at have været 4, men stabiliseres fra 1664 til 1903 på et antal af 3 gårde. I løbet af det 19. århundrede kommer enkelte huse til, ligesom befolkningsvæksten for århundredet som helhed er af normalt omfang.

Byen bestod i 1664 af 2 gårde på hver 14 tdr. htk. - formentlig den delte hovedgård - foruden et bol på 2,6 tdr. htk. Inden 1682 egaliseredes gårdene på et niveau a 4 tdr. htk, og gårdene egaliseredes herefter endnu en gang inden 1778.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Ejlby
----------	-------------------	----------------------	----------------

Sammenfattende vurdering:

Ingen
interesse:☐

Interesse:

☐Stor
interesse:☒Særlig
interesse:☐

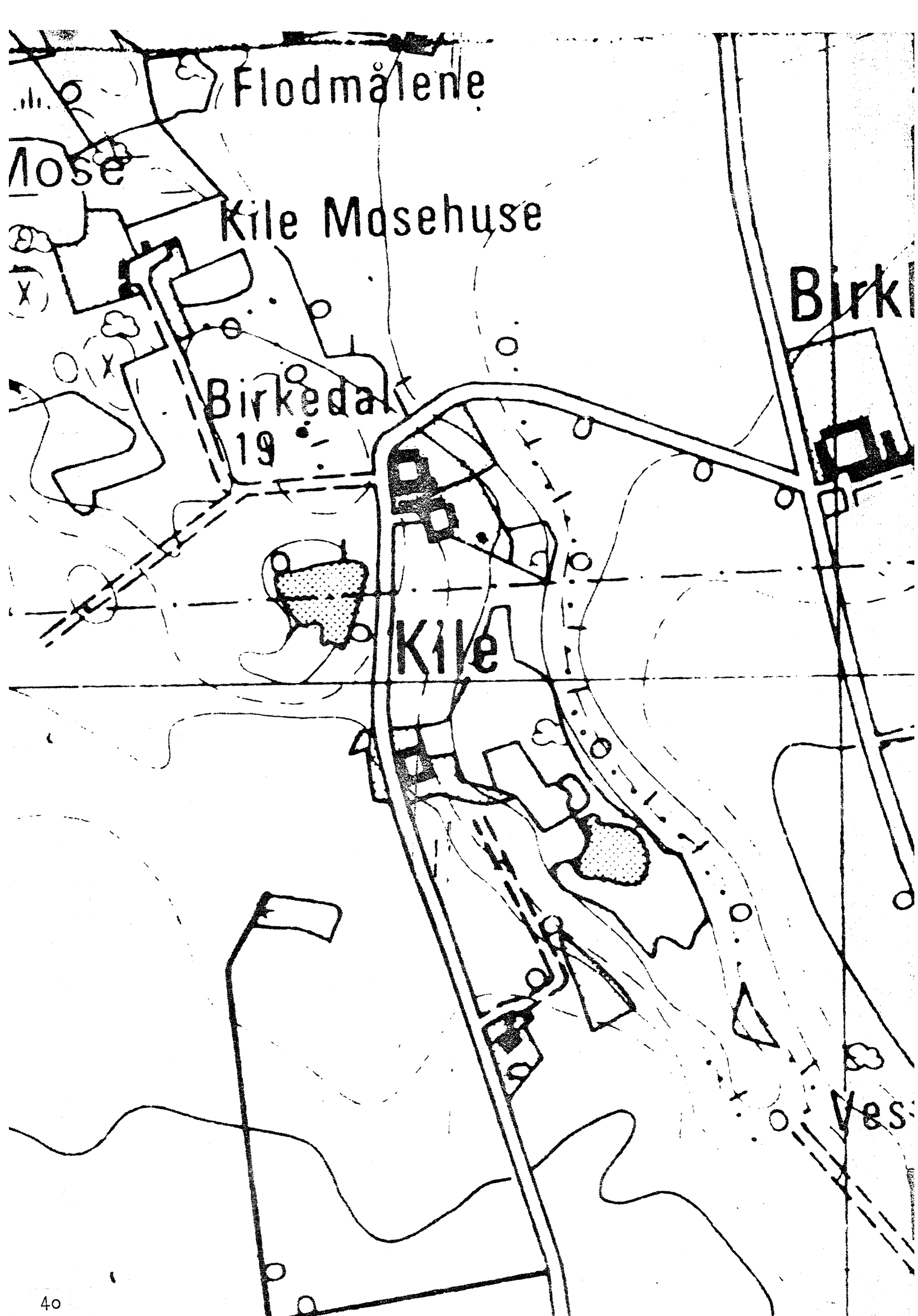
Landsbytypologisk vurdering: stor interesse.

- 1) Anlægstype. Den lille udflytterbebyggelse var oprindelig en væbnergård, der i sidste halvdel af 1500-tallet udparcelleredes til en lille landsby. Byen er randplaceret i sit ejerlav med engorientering. Bytomten er af ubestemmelig type og formentlig præget af en gradvis udparcellering af hovedgården.
- 2) Udviklingstype. Hovedgården Kile opkøbtes i 1519 af nabogodset Sandagergård, der delte den i 2 bøndergårde (formentlig de to nordlige), hvortil senere sluttede sig et bol. De tre gårde egaliseredes første gang mellem 1664 og 1688 og endnu en gang i 1700-tallet. Overgangen til selveje fulgtes af ekspansion i normalt omfang.

Sammenfattende drejer det sig om en ret speciel anlægstype med en interessant videre udvikling.

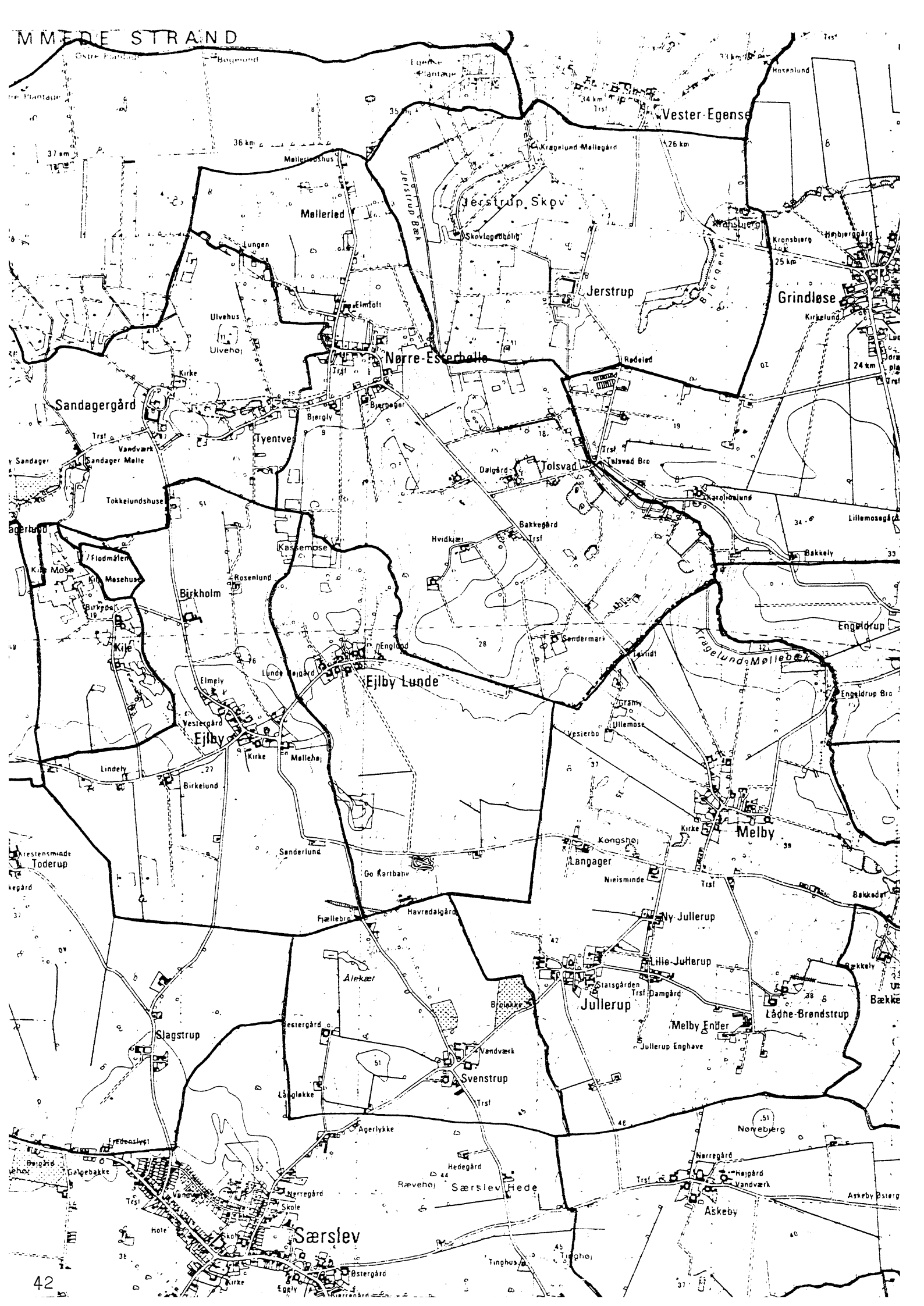
Relikt-vurdering: stor interesse.

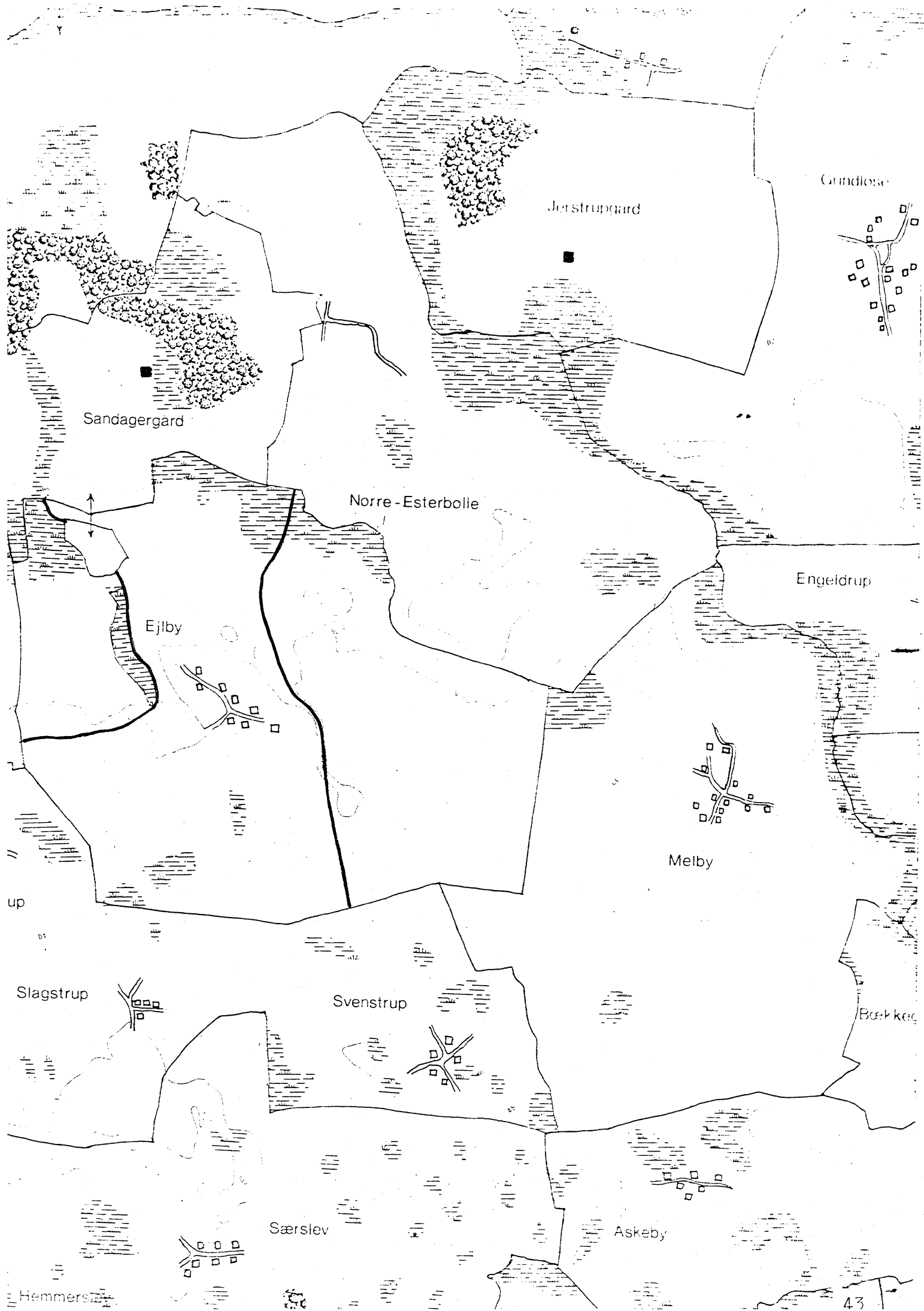
- 1) Bytomten er velbevaret, men præges dog af en meget løs og åben struktur.
- 2) Kulturlandskabet har ikke bevaret hegn af betydning, men dog engområder.
- 3) Særlige relikter: -
- 4) Arkæologiske interesser: -

MMEDE STRAND

KOSTERSLEV

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Sørslev
----------	-------------------	----------------------	------------------

Navn: Kusterslev	Navnetyp: -lev.
---------------------	--------------------

Bemærkninger:

Kusterslev er nævnt første gang 1448 i formen Kosstersløff. Forleddet er en form af et i øvrigt ukendt mandssnavn Kostar, som rimeligvis har forbindelse med navneordet kost, som betyder valg, vilkår, (god) egenskab. Efterleddet er lev, glda. lef, som formentlig betyder arvegods.

Anlægstype: Adelby	Anlæggelsestidspunkt: Omkring overgangen mellem vikingetid og ældre middelalder.
-----------------------	---

Bemærkninger:

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Sørslev
-----------------	-----------------------	--------------------------	----------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten	reguleret forteby. (!)
Byens 11 gårde placerer sig uregelmæssigt i forhold til den fra SV mod NØ gående terræntilpassede slyngede vej. De fleste gårde ligger i en afstand fra vejen med en sidevej førende ned til gårdene. Sandsynligvis er der tale om en senere omdannelse af en rektangulær, reguleret forteby. Flere huse ligger langs vejen. Et gadekær i den NV del af byen.	
b. Placering i forhold til by-marken	
☒ centralby	☒ agerorientering
☐ randby	☐ engorientering
☐ skovorientering	
☐ åorientering	
☐ kystorientering	
c. Udskiftning	
år: 1794	figur: Stjerneudskiftning, en stor del af bymarken opdelt i stjernefigur - i periferien blokudsk. (ved eng-arealer).
d. Udflytning 1 gård/flere huse.	
☒ ved udskiftningen	
☒ efter udskiftningen	
1 gård flyttet N for byen senere, flere huse flyttet ved udsk.	

ØKONOMI

a. Vangesystem driftssystem: 3-vangsbrug rotation: 2/1
vangeantal: 4

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Glat, Sletten

jordbund: Moræneler med enkelte små forekomster af ferskvandsler og
-sand.

naturlig afgrænsning: mod S og SV, men ellers ikke.

☐ overvejende

☒ overvejende ager med større indhold af eng.

☐ blandingsøkonomi med

Større og mindre engarealer spredt rundt om i hele bymarken.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Sørslev
----------	-------------------	----------------------	------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☒ velbevaret☐ opløst☐ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

Kun 1 ud af 11 gårde flyttet ud, resten ligger på de gamle tomter. Nogle enkelte huse er nybygget i byen, men bybilledet af den slyngede vejby med tilkørselsveje til gårdene bevaret. Vejsystemet i øvrigt velbevaret og ligeså skelsystemet.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

En stor del af u-hegnene.

c. Ressourceområde

☐ større engareal☐ større skovareal☐ uoddyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevarsareal☒ størsteparten opdyrket

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Sørslev
----------	-------------------	----------------------	------------------

STATISTIK

Areal: 391 ha, heraf opdyrket 1688: 71%.							
Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903			
	102	122	83				
Bebyggelsesenheder:							
	1511	1572 ¹	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	11	11	11	11	11	16	21
Huse:			1		+?		
Huse m/ jord:				1		23	13
Huse u/ jord:				2		3	18
I alt:	11	11	12	14	11+?	42	52
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:							
	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit			
(82) 1664	1	1	9	9,3			
(45) 1688	1	1	9	11,0			
1844	8	6	2	4,6			
1903	15	4	2	3,9			
Folketal:							
	1787	1845	1901				
Voksne:	77	160	162				
Børn:	30	81	58				
I alt:	107	241	220				

1) 1610: 10 gårde.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Sørslev
----------	-------------------	----------------------	------------------

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664	6		4	1			1	
1844	16	25						1
1903	21	31						

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 391 ha store ejerlav var i 1982 opdyrket ikke mindre end 71%. Som følge heraf takseredes byen meget højt til 122 tdr. htk. mod 83 tdr. i 1844. Byen havde i 1682 treårig rotation, men 4 vange. Nord for byen vidner marknavne (Torup) om en nedlagt udflytterbebyggelse. (Muligvis kan gårdene herfra være flyttet ind til Kusterslev - jfr. byens 2 nordlige gårde uden tilknytning til forten). I løbet af 1400-tallet flyttedes sognegrænsen til Veflinge, hvorfor der i 1488 var strid om tienden. Muligvis drejer striden sig om enklaven Kusterslev Skovhave. Kusterslev stjerneudskiftedes i 1794 og siden er 1 gård flyttet ud. I 1400-tallet skænkede Knud Henriksen Gyldenstjerne en gård i Kusterslev til Skt. Hans kloster i Odense, men byen var i øvrigt totalt domineret af krongods i senmiddelalderen. Under Rugård len hørte 9 gårde, hvoraf de 7 var selvejere. Endnu i 1664 var ejendomsfordelingen stort set uændret, men de store krongodsauktioner i 1700-tallet bragte byen til Sandagergård, der i 1778 ejede 9 egaliserede gårde a 9-7-1- $\frac{4}{9}$ tdr. htk. En tidende gård hørte under Gyldensteen. Overgangen til selveje var afsluttet i 1844. Antallet af gårde er uforandret fra 1511 til 1774, men stiger herefter voldsomt i forbindelse med overgangen til selveje. Også hustallets ekspansion er voldsom frem til 1844, hvilket ledsages af mere end en fordobling af befolkningstallet fra 1737 til 1901. Gårdene var i 1688 endog meget store og byens landgildefordeling i 1664 ligger på et ret ensartet niveau. I 1700-tallet egaliseredes Sandagergårds 9 gårde.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Sørslev
----------	-------------------	----------------------	------------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse:☐

Interesse:

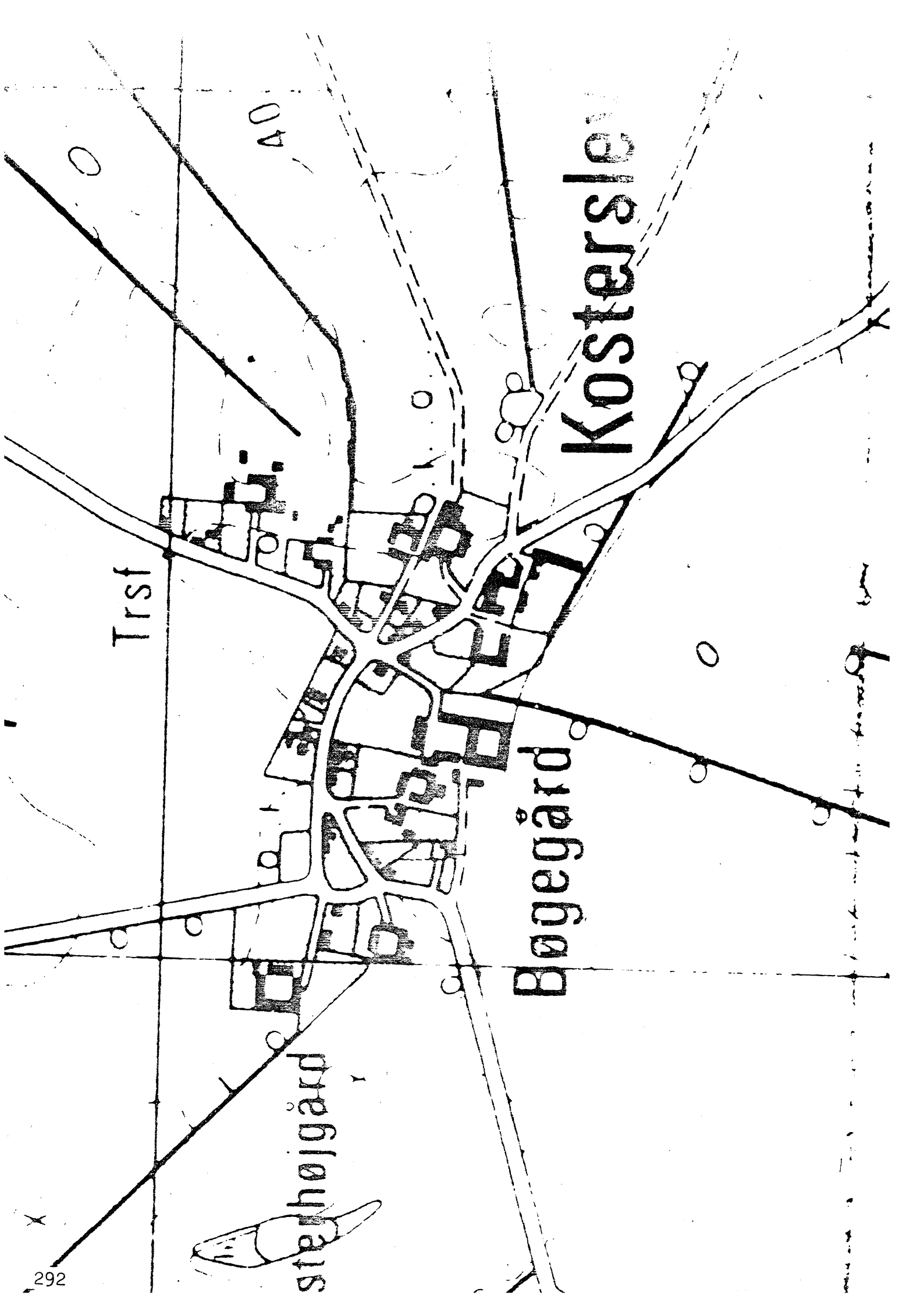
☐Stor
interesse:☐Særlig
interesse:☒**Landsbytypologisk vurdering: Stor interesse.**

- 1) Anlægstype. Den middelstore adelby af før-vikingetids navneendelsen -lev er centralplaceret i sit ejerlav med agerorientering. En udflytterby Torups tomt findes i ejerlavets nordlige del. Bytomten synes oprindelig at have været af den på Fyn særdeles sjældne regulerede forteby type, der imidlertid senere ved fortens opgivelse har fået præg af slynget vejby.
- 2) Udviklingstype. Byen domineredes i senmiddelalder af krongods/selvejergårde og der synes at kunne være tale om en tidlig regulering (jfr. bytomten). Efter krongodsets frasalg blev Sandagergård største lodsejer, og der foretoges en ny egalisering. Overgangen til selveje ledsagedes af en voldsom ekspansion, der muligjordes af gårdenes oprindelige meget høje hartkornsniveau.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og typeren anlægstype med en særdeles interessant bytomtstruktur og en videre udvikling der afspejler en række vigtige bebyggelseshistoriske trin.

Relikt-vurdering: Særlig interesse.

- 1) Bytomten er særdeles velbevaret.
- 2) Kulturlandskabet har bevaret hovedtrækkene i det smukke stjerneudskiftningsystem.
- 3) Særlige relikter: -
- 4) Arkæologiske interesser: tomten af Torup.

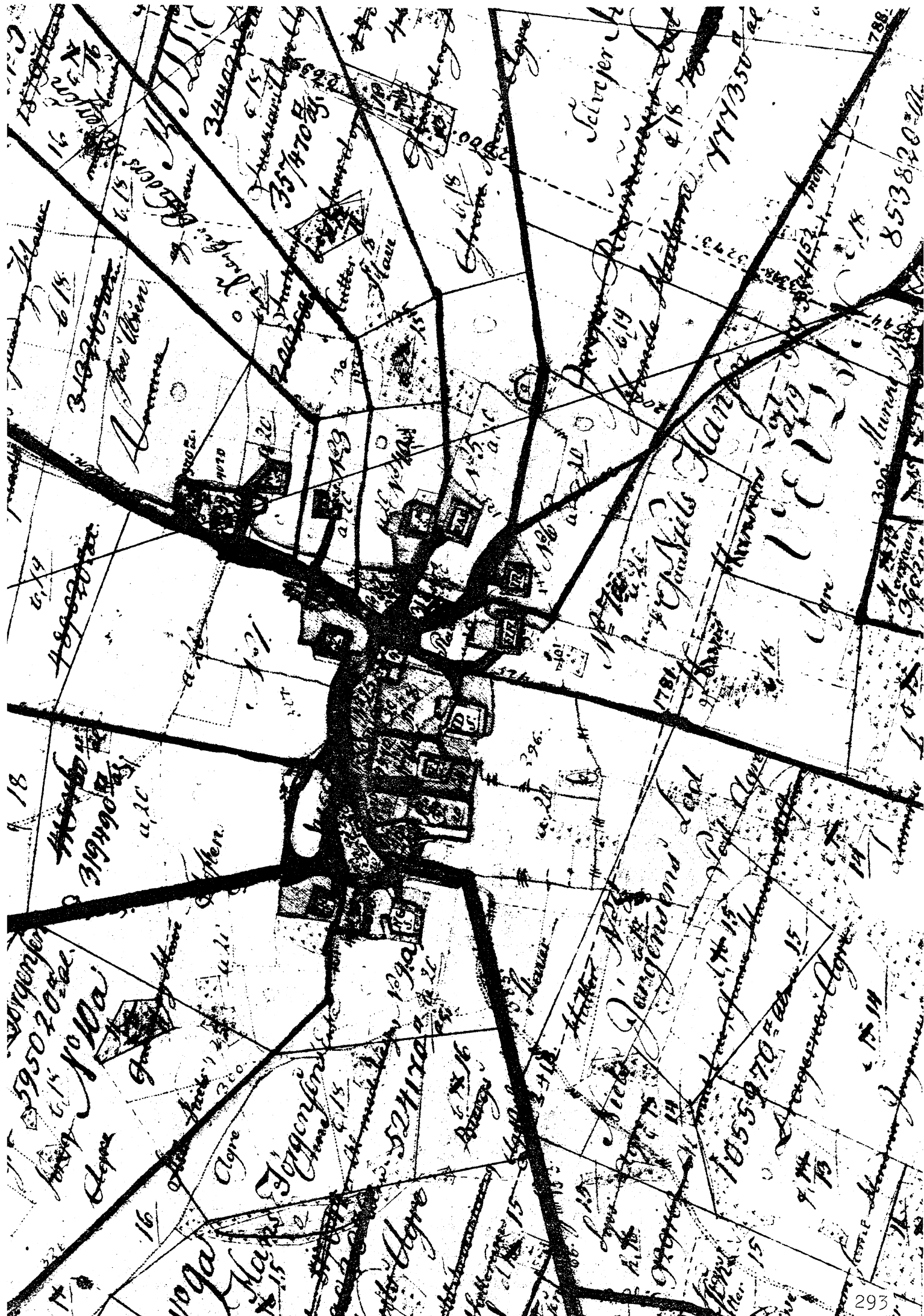
Trst

Bøgegård

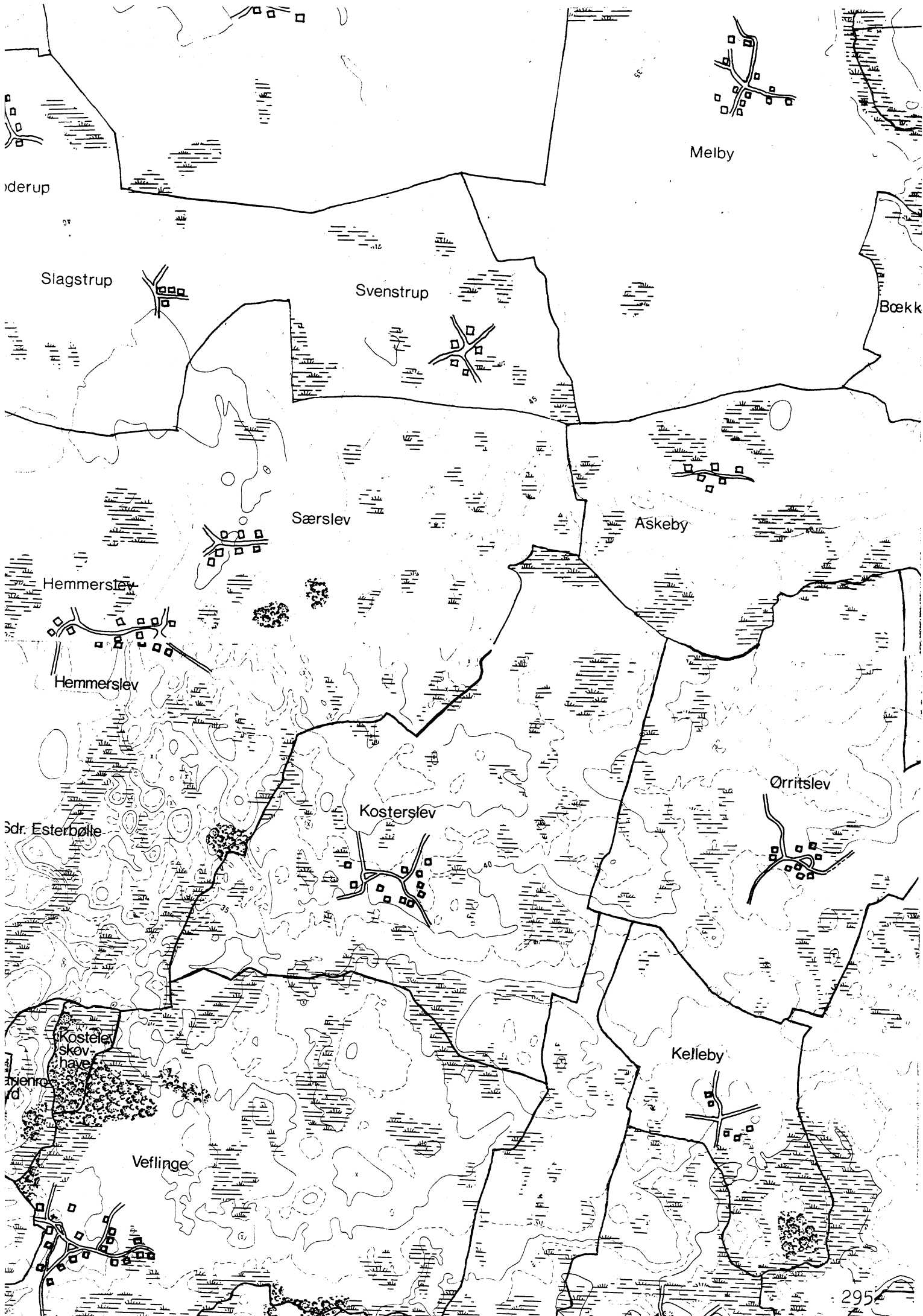
Koster

Steinhøigård

40

MADERUP

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Sørslev
----------	-------------------	----------------------	------------------

Navn: Maderup	Navnstype: torp.
------------------	---------------------

Bemærkninger:

Madedrup er nævnt første gang 1392 i formen Madrupæ. Forleddet er glde. math, som betyder mose, made sigtende til de store moseområder syd for byen. Efterleddet er torp, glde. thorp, som betyder udflytterbebyggelse.

Anlægstype: Rydningsby	Anlæggelsestidspunkt: Middelalder.
---------------------------	---------------------------------------

Bemærkninger:

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Sørslev
----------	-------------------	----------------------	------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slynget vejby.

Gårdene/husene ligger med stor indbyrdes afstand på begge sider af den N-S gående vej.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☒ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☐ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1790 figur: Blokudskiftning.

d. Udflytning 0 gårde.

- ☐ ved udskiftningen
☐ efter udskiftningen

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: 3-vangsbrug

rotation: 2/1

vangeantal: 4

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Glat, Sletten med hedeslette mod V og enkelte hatformede bakker.

jordbund: Moræneler og ferskvandssand med mange små forekomster af postglacialt ferskvandssand og -ler og -dynd.

naturlig afgrænsning: Mod S med skov- og engarealer ellers ikke.

- ☐ overvejende
☐ overvejende med større indhold af
☒ blandingsøkonomi med eng, agerjord og skov.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Sørslev
----------	-------------------	----------------------	------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☒ velbevaret☐ opløst☐ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

Der er siden udflytningen ikke sket ændringer ud over at et enkelt hus er udflyttet og to nye huse er kommet til. Gårdantallet er det samme. vejforløbet er også uændret.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

c. Ressourceområde

☐ større engareal☐ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevarsareal☒ størsteparten opdyrket

Der er dog på trods af at at der er sket en opdyrkning af tidligere skov- og engarealer større mose og skovarealer i den sydlige del af ejerlavet.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Sørslev
----------	-------------------	----------------------	------------------

STATISTIK

Areal: 227 ha, heraf opdyrket 1688: 53%							
Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903			
	73	57	40				
Bebyggelsesenheder:							
	1511	1572 ¹	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	7	7	7	7	8	8	8
Huse:			1		+?		
Huse m/ jord:						23	17
Huse u/ jord:				7		2	7
I alt:	7	7	8	14	8+?	33	32
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:							
	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit			
(43) 1664	1		6	10,4			
(57) 1688	1	4	2	8,1			
1844	4	4		4,1			
1903	4	4		4,5			
Folketal:							
	1787	1845	1901				
Voksne:	57	88	100				
Børn:	32	27	41				
I alt:	89	115	141				

1) 1610: 7 gårde.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Sørslev
----------	-------------------	----------------------	------------------

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664	2						5	1
1844	8	23						2
1903	8	24						

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 277 ha store ejerlav var i 1682 opdyrket 53%, hvilket er i overensstemmelse med Maderups placering på tærsklen til skovbygden. Ejerlavets sydlige del domineres af skov og engpartier. Bytomtens løst opbyggede præg er ligeledes et typisk skovbygdetræk. Maderup må betragtes som en udflytter-rydningsby fra Hemmerslev - sandsynligvis med Moderup som mellemlid. Maderup takseredes i 1684 til 57 tdr. htk., men på grund af meget lave boniteter nedsattes taksationen til 40 tdr. i 1844. Maderup havde i 1682 treårig rotation, men 4 vange. I 1492 slog et tingsvidne fast, at der ikke af arild havde været vangelag mellem Maderup, Labølle, Vierne og Farsbølle. Et marknavn Maderup Gammeltofte vidner formentlig om landsbyens tidligere beliggenhed. Byen blokudskiftedes i 1790, men på grund af den løse struktur var det ikke nødvendigt at udflytte nogen af gårdene. I 1300-tallets slutning nævnes en væbner Fin Pedersen i Maderup. Denne Maderupgård synes sønnen Gøde Findsen at have pantsat i 1448. Herfra gik den til Gyldenstjerne familien, og ved et skifte i 1520 fulgte den Enggård (Gyldensteen). Muligvis lader gården sig endnu indentificere i 1664, idet en af byens gårde da ansattes til 17 tdr. htk. En anden gård i byen optrådte i 1504 på skiftet efter Ermegård Frillesdatter. Kronen var i 1537 i besiddelse af 3 selvejergårde. I 1664 var der endnu 2 selvejergårde tilbage i byen, men herlighedsretten til den ene var dog på private hænder. I øvrigt var byens besiddelser fordelt på adskillige lodsejere. I 1700-tallet samledes hele (?) byen under Gyldensteen, der i 1783 besad 8 uegaliserede gårde (heraf 1 på 15 tdr. hkt) og 1 hartkornshus. Overgangen til selveje var stort set afsluttet i 1844. Antallet af gårde er stort set uforandret fra 1511 til 1903, medens hustallet ekspanderer voldsomt frem til 1844. Befolkningstvæksten i det 19. årh. er af normal omfang.

Gårdene var i 1688 forholdvis store - byen synes aldrig egaliseret. Maderup Vindmølle er nu flyttet til Den Fynske Landsby.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Sørslev
----------	-------------------	----------------------	------------------

Sammenfattende vurdering:

Ingen
interesse:☐

Interesse:

☐Stor
interesse:☒Særlig
interesse:☐

Landsbytypologisk vurdering: Stor interesse.

- 1) Anlægstype. Den lille udflytterby -rydningsby af vikingetids-middelalder navnetypen -torp er centralplaceret i sit ejerlav med agerorientering. Som det er typisk i skovbygden er bytomten løst opbygget i slynget vejby type. En Gammeltofte vidner formentlig om forgængerer for den nuværende bebyggelse.
- 2) Udviklingstype. Byen husede i senmiddelalder et lille væbnergods, Maderupgård, men domineredes iøvrigt af selvejergårde. I 1700-tallet samledes hele byen under Gyldensteen. Overgangen til selveje ledsagedes af ekspansion i normalt omfang.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og meget typeren anlægstype med en for området karakteristisk udvikling.

Relikt-vurdering: Stor interesse.

- 1) Bytomten er velbevaret, men det løse præg giver ikke noget klart landsbyindtryk.
- 2) Kulturlandskabet har bevaret en del udskiftningshegn samt skov og mosepartier.
- 3) Særlige relikter: -
- 4) Arkæologiske interesser: en Gammeltofte.

Maderupgård

Løkkeba

39

Trst Stevnsbogå

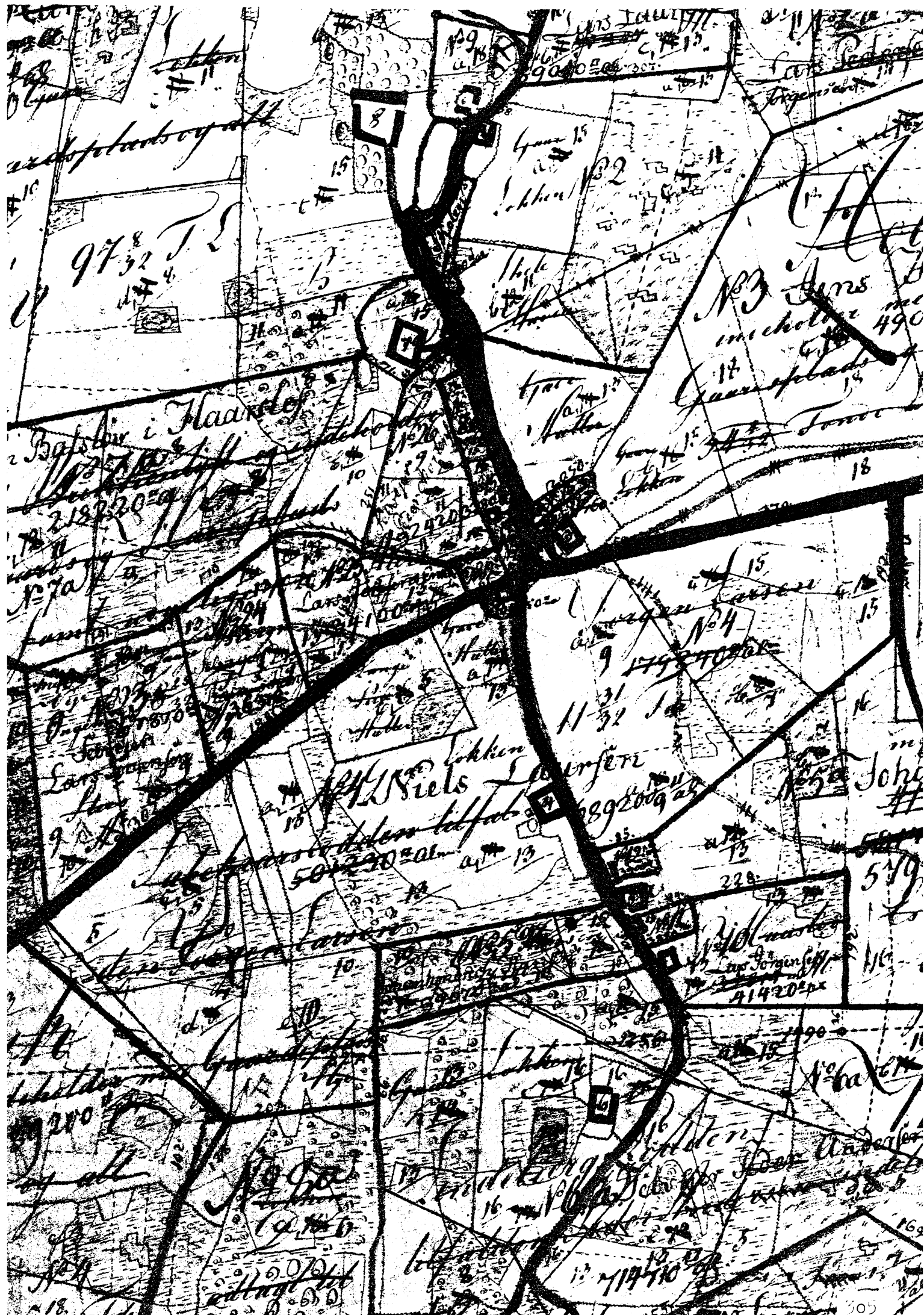
Maderup

Dalgård

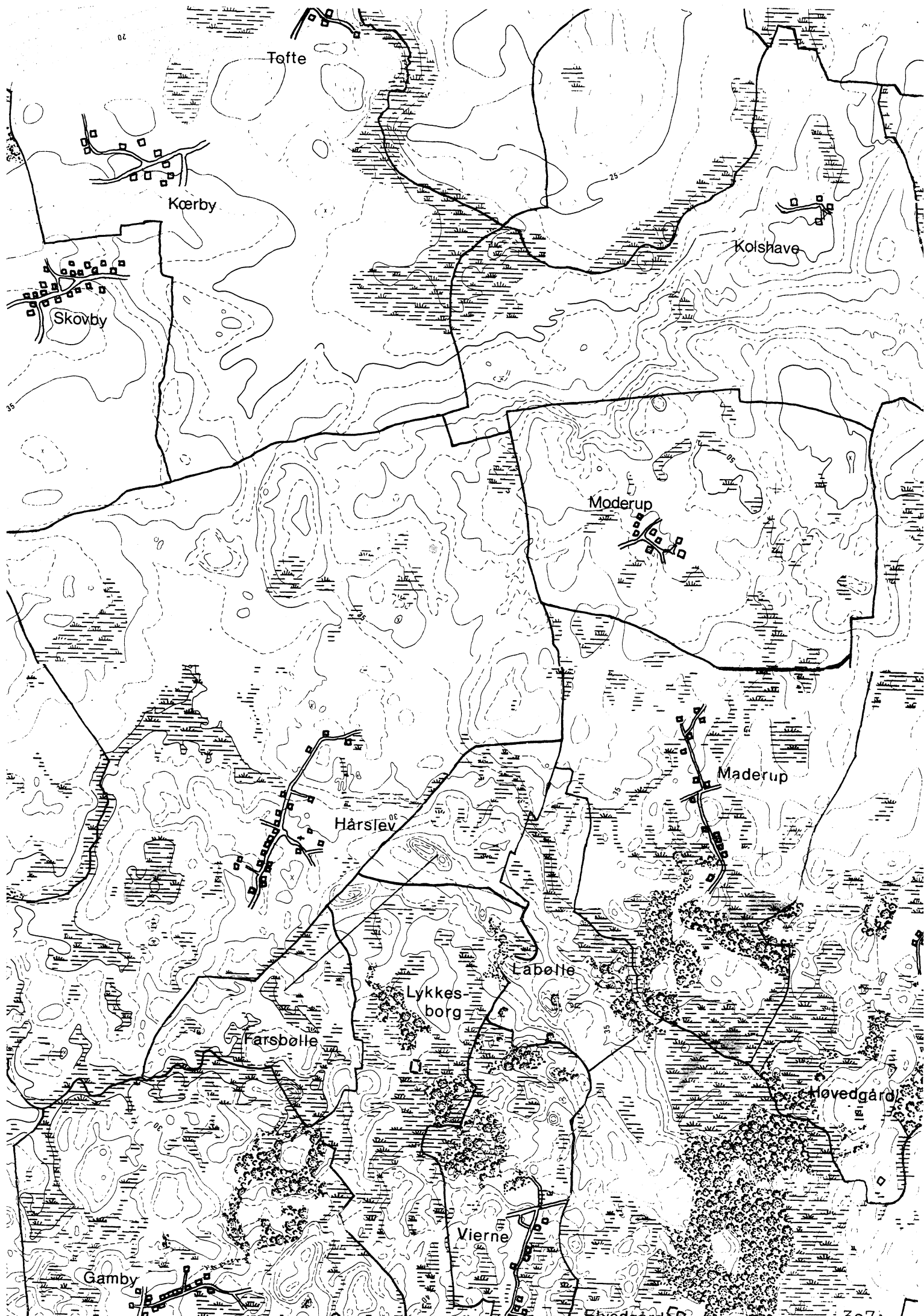
Skovgård

Eske

35

MELBY

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Melby
----------	-------------------	----------------------	----------------

Navn: Melby	Navnetype: -by
--------------------	-----------------------

Bemærkninger:

Melby er nævnt første gang 1295 i formen Mæthelby. Forleddet er til-lægsordet glda. mæthal, som betyder midt. Det skyldes måske beliggen-heden mellem de byer Sørslev og Grindløse.

Anlægstype: Adelby med kirke	Anlæggelsestidspunkt: Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.
---------------------------------	---

Bemærkninger:

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Melby
----------	-------------------	----------------------	----------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Uregelmæssig vejforteby. (!)

Fra bykernen (forten) strækker der sig veje mod øst og syd og et par mindre veje mod vest og nordvest. Bebyggelsen er koncentreret i grupper omkring vejen mod øst (7 ialt). Omkring vejen mod syd (5 ialt), og 2 gårde ligger i tilknytning til fortent + 1 gård ved den nordvestgående vej. Kirken ligger sydligt ved vejen mod syd.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☒ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☐ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1786 figur: stjerneudskiftning.

Ikke alle jordlodder strækker sig ind til bykernen.

d. Udflytning 3

- ☐ ved udskiftningen
☒ efter udskiftningen

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: trevangsbrug

rotation: 2/1

vangeantal: 3

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Glat, sletter, med ekstra marg. afvandings løb mod ø.

jordbund: Moræneler med morænesand og - grus samt ferskvandstørnv og - sand og smeltevadssand.

naturlig afgrænsning: Ved engarealer mod nord øst ellers ikke.

- ☒ overvejende agerjord
☐ overvejende med større indhold af
☐ blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Melby
----------	-------------------	----------------------	----------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☐ opløst☒ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

3 gårde er blevet udflyttet og en flyttet indenfor selve landsbyen.
Vejsystemet ikke ændret afgørende.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

En god del af udskiftningshegnene bevarede.

c. Ressourceområde

☐ større engareal☐ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med
mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☐ størsteparten opdyrket

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Melby
----------	-------------------	----------------------	----------------

STATISTIK

Areal: 301 ha heraf opdyrket 1688: 84%

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	103	90	72	

Bebyggelsesenheder:

	1572	1610	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	13	13	13	14	14	13	15
Huse:	1	1	1				
Huse m/ jord:				1		13	17
Huse u/ jord:				2		2	9
I alt:	14	14	14	17	14	28	41

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
(54) 1664	1	7	5	7,9
(64) 1688	2	11	1	6,4
1844	3	10		4,8
1903	9	6		3,9

Folketal:

	1787	1845	1901	1
Voksne:	67	110	139	
Børn:	39	60	60	
I alt:	106	170	199	

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Melby
----------	-------------------	----------------------	----------------

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:			gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			7	1			6	
1844	4	11					9	4
1903	15	26						

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 301 ha store ejerlav var i 1682 opdyrket 84% - altså en total opsyrkning. Byen havde da trevangsbrug og takseredes som følge af den høje opdyrkning ret højt, nemlig til 90 tdr. htk. mod 72 tdr. i 1844. Fra Melby er mod syd udflyttet og udparcelleret en række mindre bebyggelser Jullerup, brøndstrup og Bækkegårde hvorefter den førstnævnte bebyggelse i 1500 tallet var en lille landsby på 4 gårde, medens de to andre optræder som dobbeltgårde. Brøndstrup synes dog i 1800 tallet at have været en lille landsby bestående af Brøndstrupgård (erhvervet af Sct. Hans Kloster i Odense i 1467) og i hvert fald 2 andre gårde i B., (erhvervet af Sct. Knuds Kloster i Odense o. 1350). I 1600 og 1700 tallet bestod Brøndstrup af to egaliserede gårde på tilsammen 17 tdr. htk., medens Bækkegårds to egaliserede gårde (i senmiddelalderen under Sct. Knuds Kloster) efter 1688 matriklen tilsammen androg 20 tdr. htk.

I modsætning til (Bare -) Brøndstrup. Skamby sogn benævnes Brøndstrup i Melby sogn Lådne - Brøndstrup, hvad antyder en forsvunden skovbevoksning.

Melby blev stjerneudskiftet i 1786 og siden er 3 gårde udflyttede.

I løbet af senmiddelalderen erhverver gejstlige institutioner en række gårde i Melby. Antverskov Kloster synes at være kommet i besiddelse af 2-3 gårde i løbet af 1400 tallet, medens Sct. Knuds og Sct. Hans Klostre i Odense hver erhvervede 1 gård.

I 1514 besad Odensebispen endelig 2 gårde. Hertil kommer en præstegård. Da kronen (Rugård len) i senmiddelalderen var i besiddelse af 4 gårde, blev kronen efter reformationen og endnu i 1664 den dominerende godsbesidder i byen. I løbet af 1700 tallet blev Gyldensteen imidlertid dominerende godsbesidder med 9 gårde i 1783, medens Jerstrup og Sandagergård tilsammen havde 3. Endnu i 1844 var Gyldensteens fæstegods intakt, men overgangen til selveje var afsluttet i 1903.

Antallet af gårde i byen er stort set uforandret fra 1572 til 1903, medens hus og befolkningstallet ekspanderer i stort set normalt omfang igennem det 19. årh.

Byens gårde var i 1688 af normal størrelse. Gyldensteens 9 gårde var egaliserede i 1783.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Melby
----------	-------------------	----------------------	----------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse:☐

Interesse:

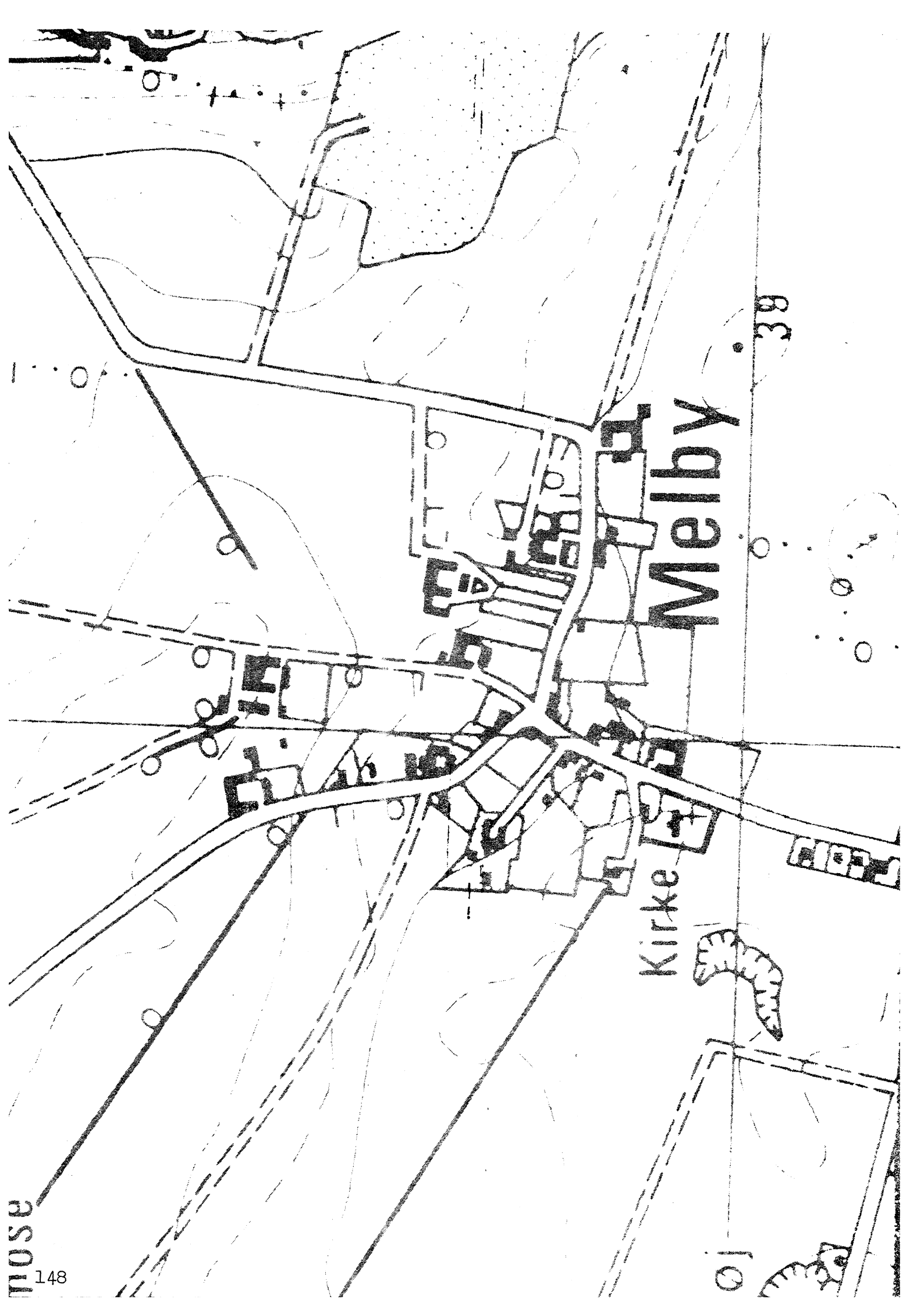
☒Stor
interesse:☐Særlig
interesse:☐**Landsbytypologisk vurdering:** stor interesse

- 1) Anlægstype. Den middelstore kirke-adelby af vikingetids-navnetypen - by er centraltplaceret i sit ejerlav med agerorientering. Byen havde i 1682 en usædvanlig høj opdyrkningsgrad. Mod syd er af det oprindelige ejerlav udparcelleret en række mindre udflytterbebyggelser, Jullerup, Brøndstrup og Bækkegårde. Melbys bytomt er formet som uregelmæssig vejforteby.
- 2) Udviklingstype. Byen domineredes i senmiddelalder af gejstlige og efter reformationen af kronbesiddelser. I 1700-tallet samles størsteparten af byen under Gyldensteen, der egaliserede sin del. O-vergangen til selveje forløb ret sent og ekspansionen i det 19. årh. har normal omfang.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og forholdsvis ren anlægstype uden særlige udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: interesse

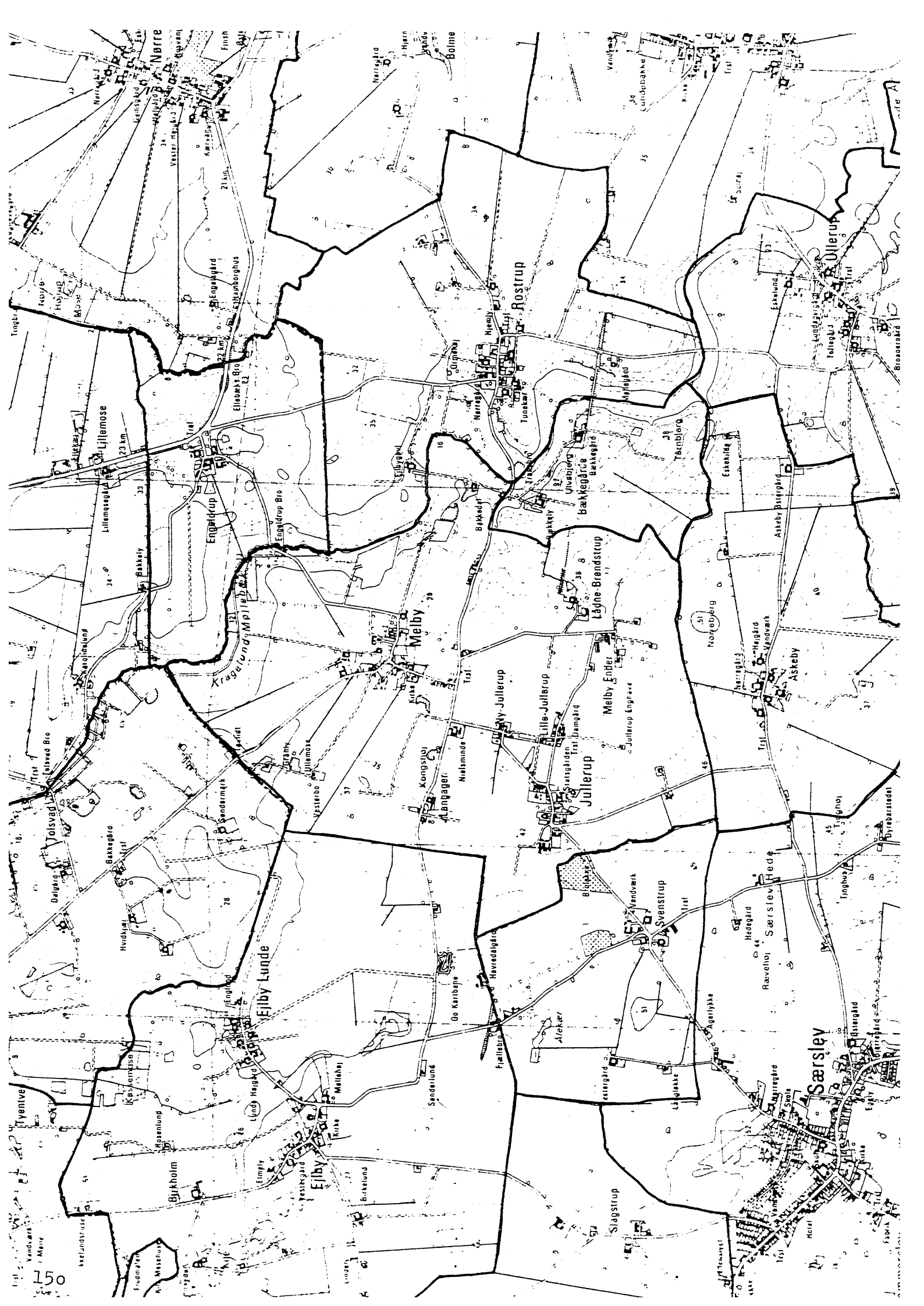
- 1) Bytomten er delvis bevaret, men fremtræder nu mere åben.
- 2) Kulturlandskabet har bevaret en del udskiftningshegn.
- 3) Særlige relikter: kirke.
- 4) Arkæologiske interesser: enkelte frilagte gårdtomter.

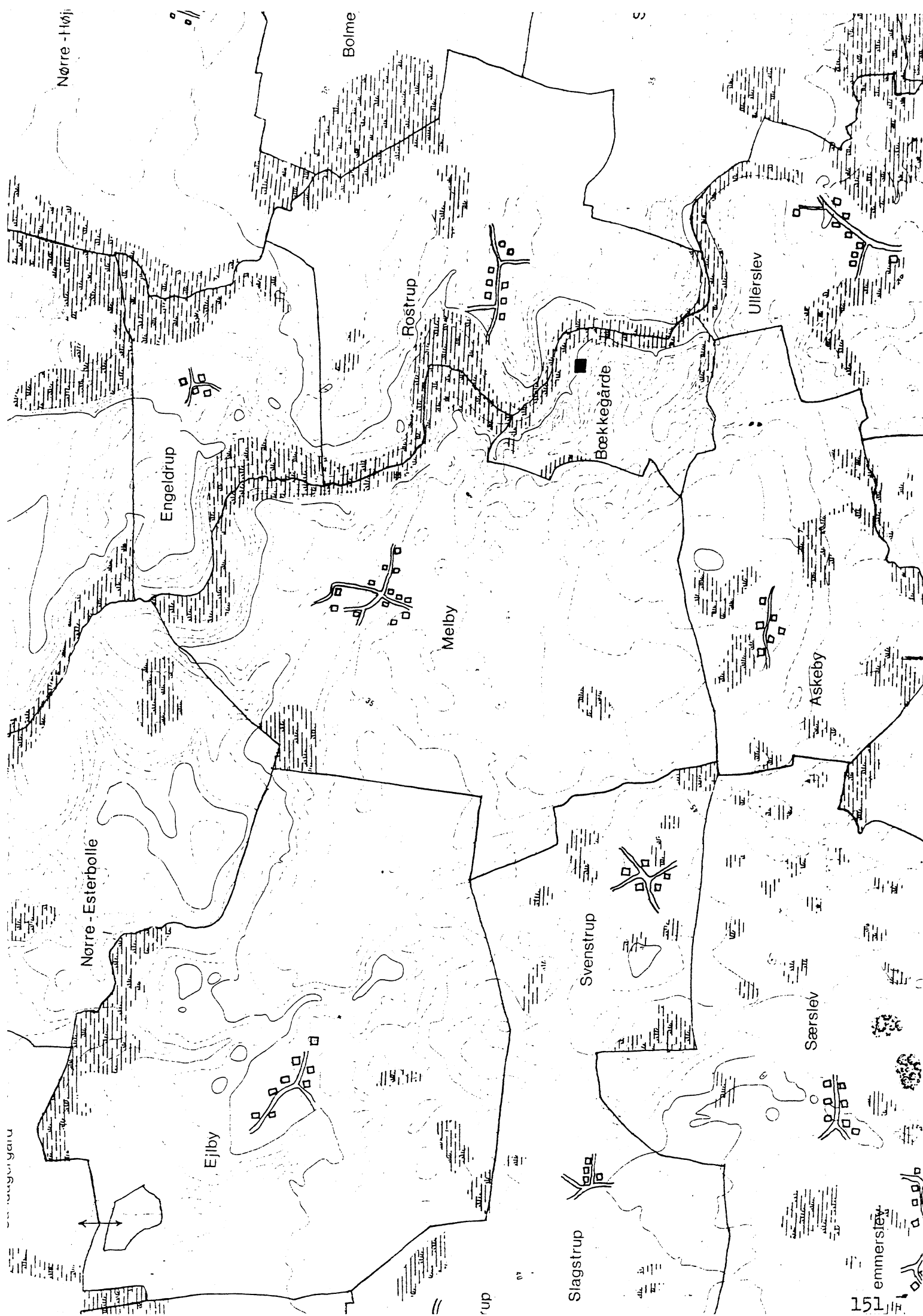

Melby 39

Kirke Melby

Nørre-Høj

Bolme

Røstrup

Bøkkegårde

Ullerslev

Engeldrup

Melby

Askeby

Nørre-Esterballe

Svenstrup

Særslev

Ejlbj

Slagstrup

emmerslev

MODERUP

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Sørslev
----------	-------------------	----------------------	------------------

Navn: Moderup	Navnetype: torp.
------------------	---------------------

Bemærkninger:

Moderup er nævnt første gang i et svært daterbart dokument. Dateringens ydre grænser er 1241 - 1439. Moderup nævnes her i formen Morupe. Forleddet er måske en form af kvindenavnet glða. Mothir, som er identisk med navneordet moder. Efterleddet er torp, glða. thorp, som betyder udflytterbebyggelse.

Anlægstype: Udflytterbebyggelse	Anlæggelsestidspunkt: Middelalder.
------------------------------------	---------------------------------------

Bemærkninger:

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Sørslev
----------	-------------------	----------------------	------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Uregelmæssig forteby. (!)

8 gårde pladerer sig omkring en fortelignende plads - på selve pladsen ligger to mindre bebyggelser (huse). Fra pladsen strækker der sig veje ud mod N-Ø mod S-V og mose S-Ø.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☒ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☐ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1785 figur: Stjerneudskiftning på nær et par enkelte marker en fuldt gennemført stjerneudskiftning.

d. Udflytning 1 gård.

- ☐ ved udskiftningen
☒ efter udskiftningen

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: 3-vangsbrug

rotation: 2/1

vangeantal: 3

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Glat, Sletten med en enkelt grusbakke mod N.

jordbund: Ferskvandssand og moræner med mange små forekomster af post-glacialt ferskvandsler, -dynd og -tørv.

naturlig afgrænsning: Nej.

- ☐ overvejende
☒ overvejende ager med større indhold af eng.
☐ blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Sørslev
----------	-------------------	----------------------	------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☒ velbevaret☐ opløst☐ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

En enkelt gård er udflyttet. Ny bebyggelse er kommet til langs den ene vej, der fører fra by-kernen. Selve by-kernen er ikke blevet forstyrret med ny bebyggelse.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

c. Ressourceområde

☐ større engareal☐ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☒ størsteparten opdyrket

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Sørslev
----------	-------------------	----------------------	------------------

STATISTIK

Areal: 240 ha, heraf opdyrket 1688: 77%.							
Tønder hartkorn	1664	1688		1844		1903	
	38	74		44			
Bebyggelsesenheder:							
	1511	1572 ¹	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	7	6	6	6	9	9	8
Huse:			1		+?		
Huse m/ jord:						5	2
Huse u/ jord:				4		1	2
I alt:	7	6	7	10	9+?	15	12
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:							
	1-4 tdr. htk.		5-8 tdr. htk.		8- tdr. htk.		Gennemsnit
(67) 1664	3		1		2		6,3
(33) 1688	1		1		4		12,3
1844	1		8				4,8
1903			8				5,4
Folketal:							
	1787		1845		1901		
Voksne:	37		63		50		
Børn:	24		29		13		
I alt:	61		92		63		

1) 1610: 6 gårde, 1 hus.

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Skovby	Søndersø	Sørslev

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664	1		3	1			2	
1844	3	2					6	4
1903	8	4						

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 240 ha store ejerlav var i 1682 opdyrket ikke mindre end 77%. Den nøje opdyrkning medførte en høj kartkornstaksering 74 tdr mod 44 tdr i 1844 (og 38 tdr. i 1664). Byen havde i 1682 almindelig trevangsbrug. At dømme efter ejerlavsgrensene er byen oprindelig udflyttet fra Hemmerslev. Siden er rydningsbyen Moderup udskilt fra Moderup. De to byer adskiller sig afgørende såvel hvad angår bytomtudformning som ressourcensammensætning. Medens Moderup er en typisk sletteby, hører Moderup hjemme i skovbygden. Moderup stjerneudskiftedes i 1785 og siden er 1 gård udflyttet.

Skt. Knuds Kloster i Odense erhvervede 1 gård i Moderup af Kong Erik (?), og selv herefter besad kronen i 1537 2 gårde, hvoraf den ene var en selvejergård. I 1664 var ejendomsfordelingen stort set uændret men efter krongodsets frasalgs i 1700-tallet var byen i 1783 delt mellem Gyldensteen (7 egaliserede gårde) og Harritslevgård (2 gårde).

Overgangen til selveje forløb ret sent og endnu i 1844 var 2/3 af byen fæstegods. Antallet af gårde i byen stiger drastisk fra 6 til 9 mellem 1688 og 1774 evt. i forbindelse med Gyldensteens egaliseringsprojekt. Ekspansionen muliggjordes af at gårdene i 1688 var meget store. Huse- ne kommer ikke til at spille nogen rolle i byen og efter en opgang i 1845 var befolkningstallet i 1901 atter tilbage på 1787 niveauet.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Sørslev
-----------------	-------------------	----------------------	------------------

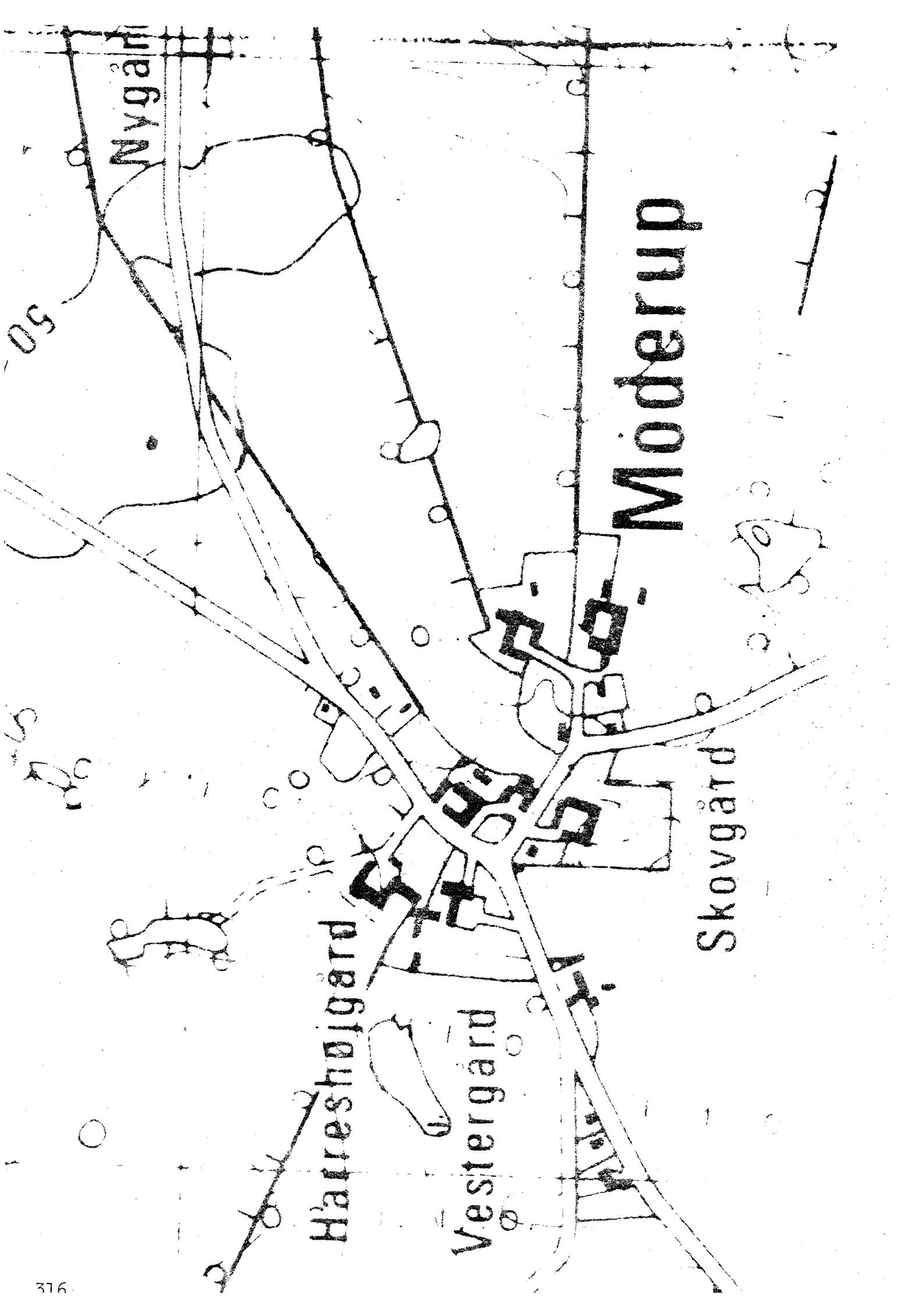
Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse: ☐Interesse: ☐Stor
interesse: ☒Særlig
interesse: ☐**Landsbytypologisk vurdering:** Stor interesse.

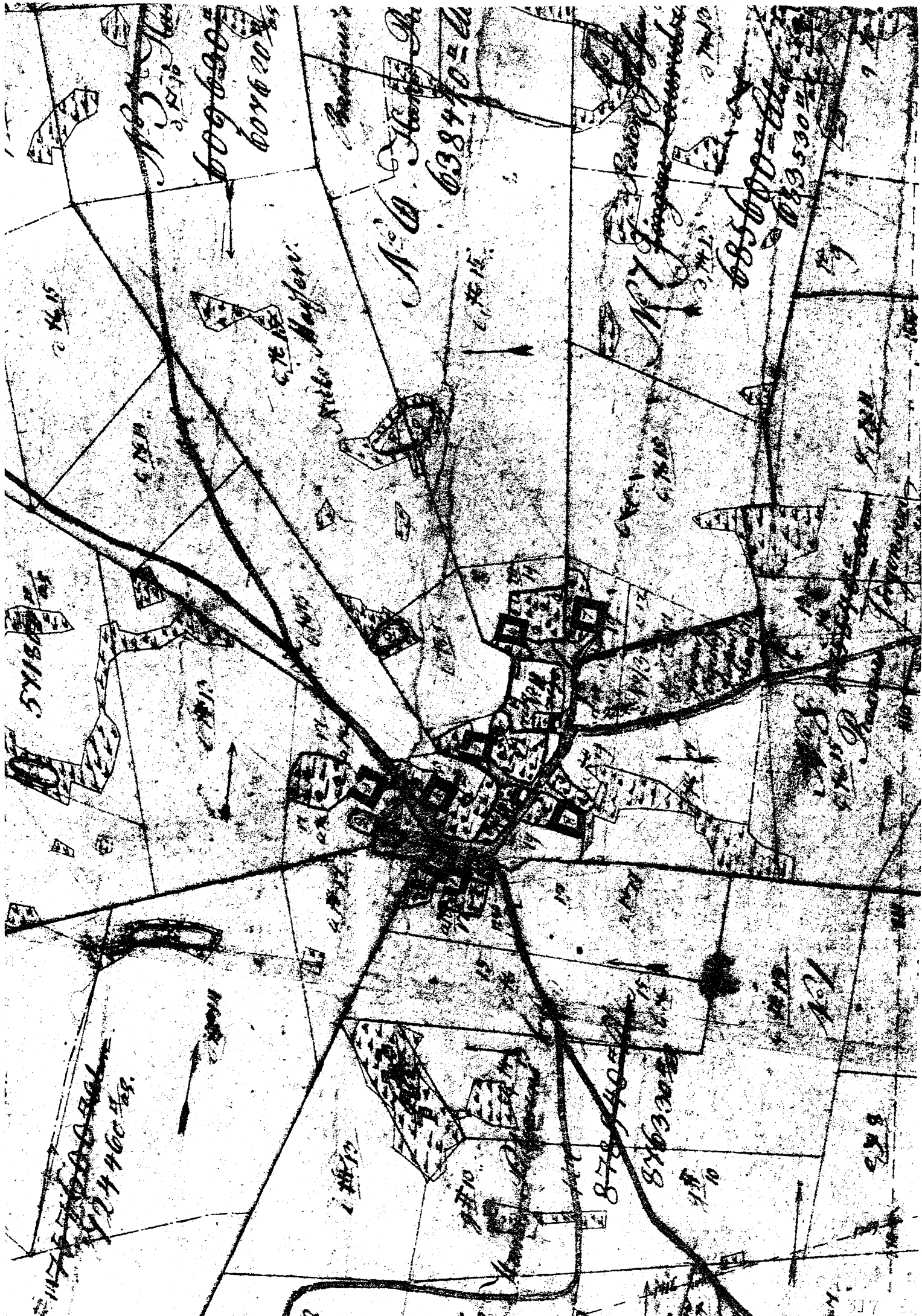
- 1) Anlægstype. Den lille udflytterby af vikingetids-middelalder navnetypen -torp er centralplaceret i sit ejerlav med agerorientering. Byformen er uregelmæssig forteby i en sluttet form. Af det oprindelige ejerlav er senere udskilt Moderup der ved sit skovbygdepræg udgør er interessant modstilling til slettebyen Moderup.
- 2) Udviklingstype. Byen domineredes fra middelalder af krongods og efter krongodsets frasalg af Gyldensteen. Usædvanligt er det, at gårdtallet stiger fra 1688 til 1774 - formentlig i forbindelse med en egalisering. Stigningen muliggøres af, at gårdene i 1688 var meget store.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og meget typeren anlægstype med en ret usædvanlig udvikling.

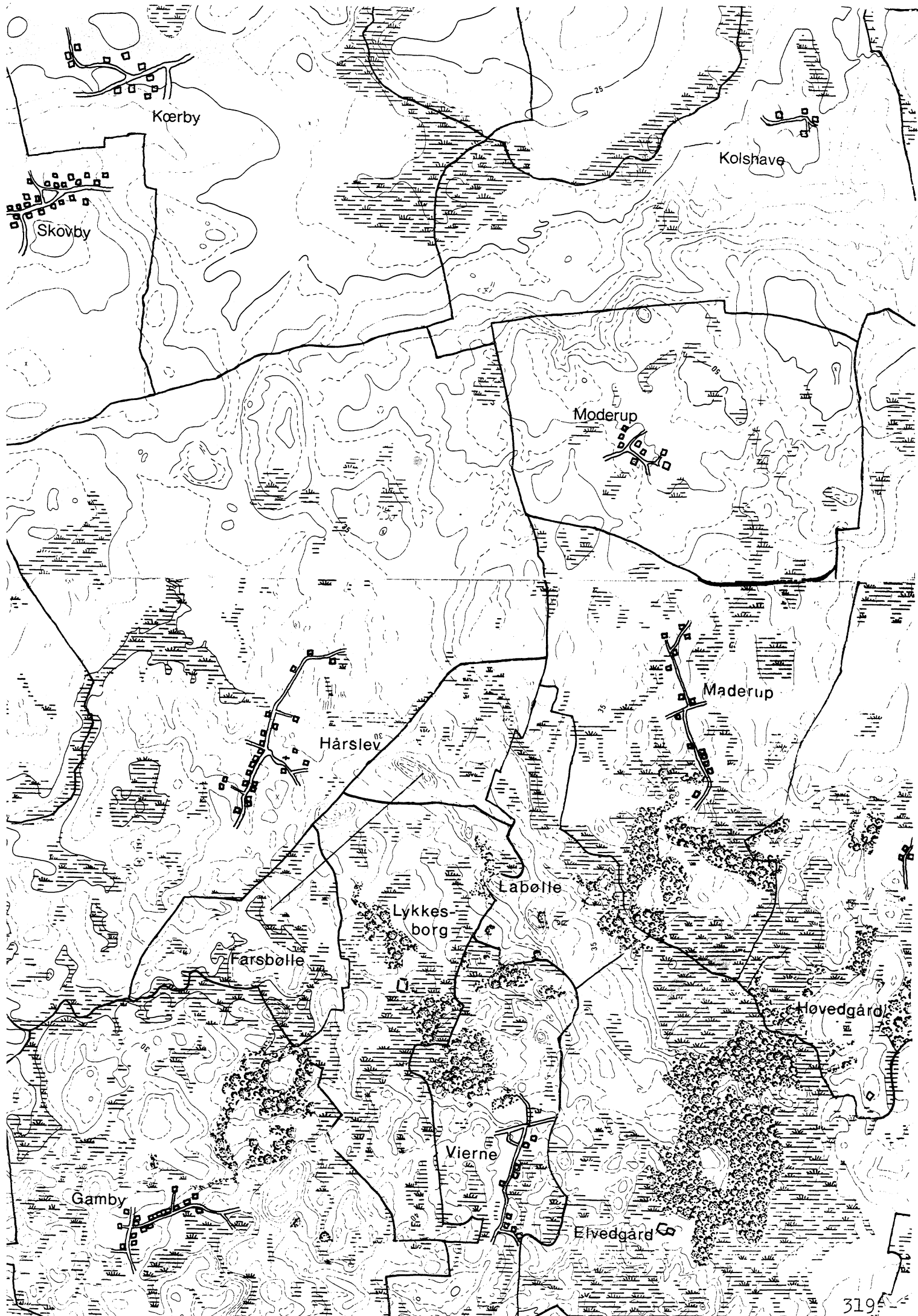
Relikt-vurdering: Stor interesse.

- 1) Bytomten er velbevaret. Den er dog kommet noget nyere bebyggelse.
- 2) Kulturlandskabet har bevaret en del af stjerneudskiftningshegnene.
- 3) Særlige relikter: -
- 4) Arkæologiske interesser: en enkelt frilagt gårdtomt.

MORUD

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Vigerslev
----------	-------------------	----------------------	--------------------

Navn: Morud	Navnetype: -rud
----------------	--------------------

Bemærkninger: Morud er nævnt første gang 1421 i formen Morwth. Forleddet er måske subst. gl'da. "mo", som er en slags sort ler. Efterleddet er -rud, som betyder rydning.

Anlægstype: Rydningsby	Anlæggelsestidspunkt: Middelalder
---------------------------	--------------------------------------

Bemærkninger: En rydningsby er en landsby, som er anlagt efter forudgående skovrydning på stedet.

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Vigerslev
----------	-------------------	----------------------	--------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slynget vejby.

De 4 gårde ligger langs den samme vej. Gård nr. 9 et stykke fra de andre. Gård nr. 5 tilhørende møllebruger Lars Jørgensen ligger ved åen vest for byen. Bygaden går fra nord mod sydvest.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☐ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☒ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1792 figur: blokudskiftning

d. Udflytning

- ☐ ved udskiftningen
☒ efter udskiftningen
 2 gårde.

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: Individuelt indelukketotation:

vangeantal:

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Kuperet, Vissenbjerg, gennemskåret NØ-SV af tunneldal.

jordbund: Moræner med mange små forekomster af ferskvandstørv.

naturlig afgrænsning: Naturlig afgrænset på nær grænsen til Elverud og Vester Morudgårde.

- ☒ overvejende agerjord.
☐ overvejende med større indhold af
☐ blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Vigerslev
----------	-------------------	----------------------	--------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☐ opløst☒ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

2 af 5 gårde er væk, men de sidste 3 ligger på deres oprindelige pladser. Vest for bygaden og gårdene er der anlagt en ny større vej. Området omkring landsbyen er blevet tæt bebygget, men selve bygaden er blevet holdt "fri".

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

Enkelte bevaret.

c. Ressourceområde

☐ større engareal☐ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☒ størsteparten opdyrket

Den nordlige del er tæt bebygget. Området gennemskæres af nyere vej-anlæg.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Vigerslev
----------	-------------------	----------------------	--------------------

STATISTIK

Areal: Morud og Morudgårde: 187 ha, heraf opdyrket 1688: 49 %.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	28+26 ³⁾	17+18 ³⁾	33 ²⁾	

Bebyggelsesenheder:

	1511	1572 ¹⁾	1664	1688	1787	1844	1903
Gårde:	6	8 ²⁾	5	6 ^x	7 ^x	8 ^{x 2)}	10 ^{x 2)}
Huse:			1 ^x		5		
Huse m/ jord:						5	13
Huse u/ jord:							5
I alt:	6+2 ³⁾	8	6+3 ³⁾	6+3 ³⁾	12	13	28

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
(80) 1664	1	4		5,6
(100) 1688	6			2,8
1844	3	5		3,8
1903	8	2		3,1

Folketai: 2)

	1787	1845	1901
Voksne:	51		117
Børn:	17		42
I alt:	68		159

1) 1610: 6 gårde^x

2) Incl. Morudgårde

3) + Morudgård(e)

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Vigerslev
----------	-------------------	----------------------	--------------------

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			1	1 ^x	1		3	
1844		2			4	2	4	1
1903	6	10			4	8		

Udviklingsbeskrivelse: Af det 187 ha store ejerlav var i 1682 opdyrket 49 %, hvilket svarer til det fynske gennemsnit, men er overraskende meget i forhold til Moruds skovbygdplacering.

Foruden landsbyen Morud rummer ejerlavet 3 enestegårde "Morudgårde", der rundt regnet lægger beslag på den nordlige halvdel af ejerlavet. Til disse gårde er den store Morudskov knyttet. Den takseredes i 1664 til 200 svins olden og hørte til Enggård (Gyldensteen). Skoven betragtedes senere som et selvstændigt ejerlav under Gyldensteen, hvilket forklarer den høje opdyrkningsprocent (dyrket areal i 1682 i forhold til ejerlavsareal o. 1800). Ejerlavet takseredes til 35 tdr. htk. i 1684 og tilsvarende til 33 tdr. htk. i 1844. Morud by havde i 1682 ikke noget vangesystem, men den enkelte gårds jord lå i løkker. Springet til enestegårdene Morudgårde er således ikke langt. Morud synes oprindeligt anlagt som rydningsby på Farstrups skovarealer. Længere mod syd er der foretaget yderligere skovrydning, hvilket har ført til udparcellering af enestegårdene Elverud, Store Travn og Lille Travn. Langesø hovedgård blev udvidet før 1690 og o. 1718 med uspecificeret gods, muligvis medgik hertil en del af Moruds ejerlavs vestlige del.

Morud er blokudskiftet 1792 og senere er 2 gårde flyttet ud. Morudgård omtales allerede 1396. Omkr. 1500 var der i hvert fald 2 gårde af navnet. Den ene tilhørte Odense-bispen og gav i landgilde $\frac{1}{2}$ td. smør, den anden lå til Ivernæs (Wedellsborg) og havde samme landgilde. Til begge godskomplekser hørte endvidere gårde i Morud By.

Odensebispen havde 1 gård i Morud (afgift $\frac{1}{2}$ td. smør), medens Ivernæs oprindeligt har ejet flere. Inden 1467 skænkede Knud Henriksen Gyldenstjerne (til Ivernæs) gods i Morud til Skt. Hans Kloster, og ved det store Ivernæsskifte i 1520 fulgte Morudgård Enggårds delen, medens en gård i Morud by fulgte Kærsgård delen. I 1664 var Enggård i besiddelse af 2 gårde (en delt?) i Morudgårde med skov til 200 svins olden, medens Langesø ejede den sidste gård i Morudgårde foruden 1 gård i Morud. Kronen ejede da 1 gård samt Morud Mølle (til Odense Hospital). Morud by angives at have skov til 19 svins olden. I 1773 var møllen (med $1\frac{1}{2}$ td. htk. jord) overgået til Langesø gods, medens Gyldensteen i 1783 stadig besad Morudgård (de to gårde nu sammenlagt til en på 13 tdr. htk.). I 1844 var Langesøs andel steget yderligere til 4 gårde, medens Nislevgård tilsvarende ejede 4 gårde i Morud (og Morudgårde). Endnu i 1903 var Langesøs fæstegods intakt.

Antallet af gårde i selve Morud synes fra 1511 til 1844 at have været 6 (incl. Møllegården) for herefter at stige svagt. Hustallet er endnu i 1844 lavt, men stiger herefter markant. Befolkningen mere end fordobles fra 1787 til 1901. I det 20. årh. har bebyggelsen udviklet sig

Udviklingsbeskrivelse: (fortsættelse)

som stationsby.

Gårdene var i 1684 meget små, som det er typisk for skovbygden, og bebyggelsen havde et egaliseret præg. Morud Mølle nævnes første gang i 1610

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Vigerslev
----------	-------------------	----------------------	--------------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse:☐

Interesse:

☐Stor
interesse:☒Særlig
interesse:☐**Landsbytypologisk vurdering:** Stor interesse.

- 1) Anlægstype: Den lille rydningsby af middelaldernavnetypen -rud er centralplaceret i sit ejerlav og har agerorientering. Centralplaceringen er senere blevet sløret i forbindelse med udparcelleringen af en række enestegårde, Morudgårde. Fra ejerlavet er senere udskilt et skovenemærke Morud Skov og mod syd er der ved yderligere skovrydning opstået en række skovenestegårde. Muligvis er en del af det oprindelige ejerlav lagt under Langesøs hovedgårdsmarker.

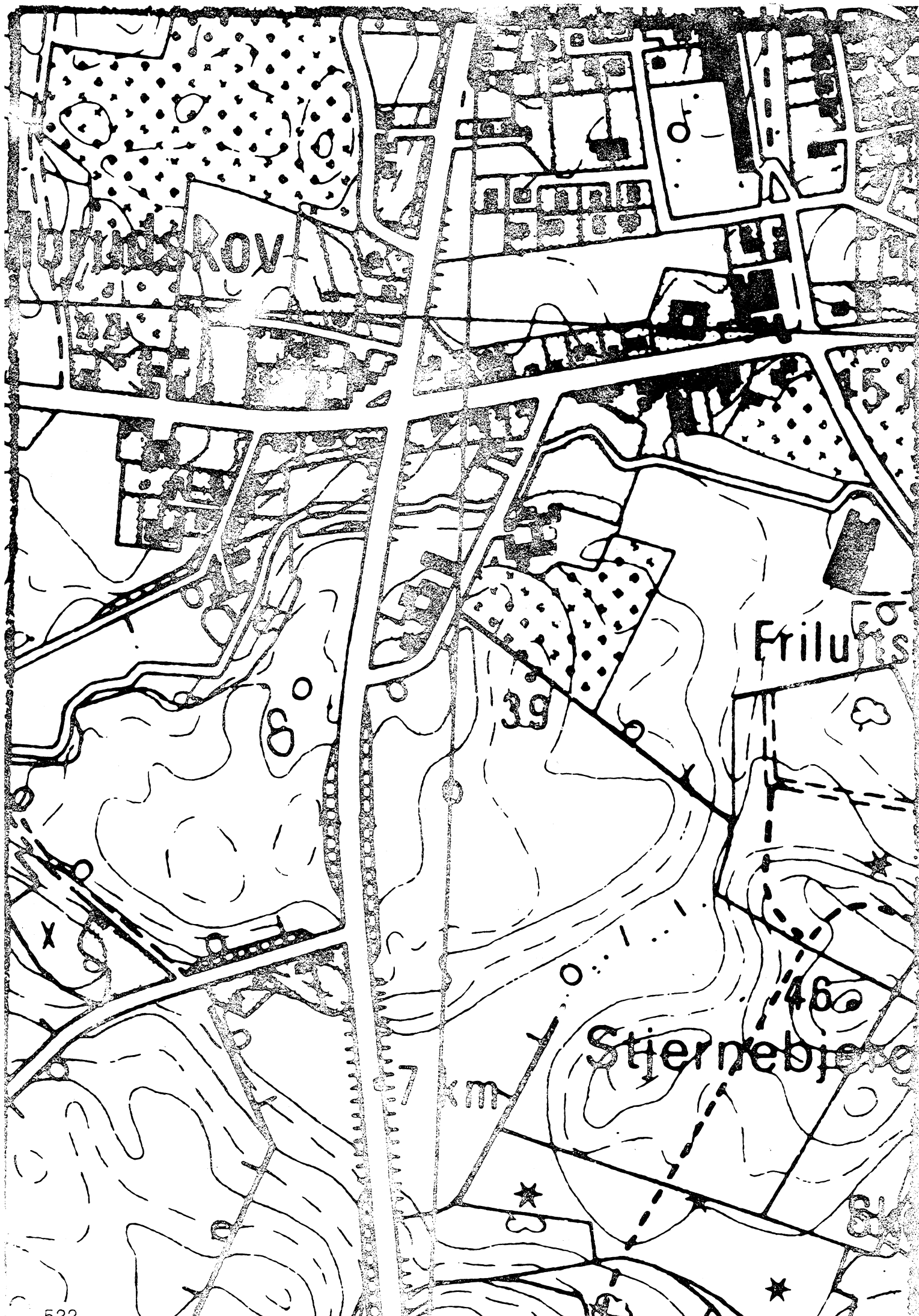
Landsbyen er løst opbygget som slynget vejby og havde ikke noget egentligt vangebrug, men indhegnede løkker til hver gård.

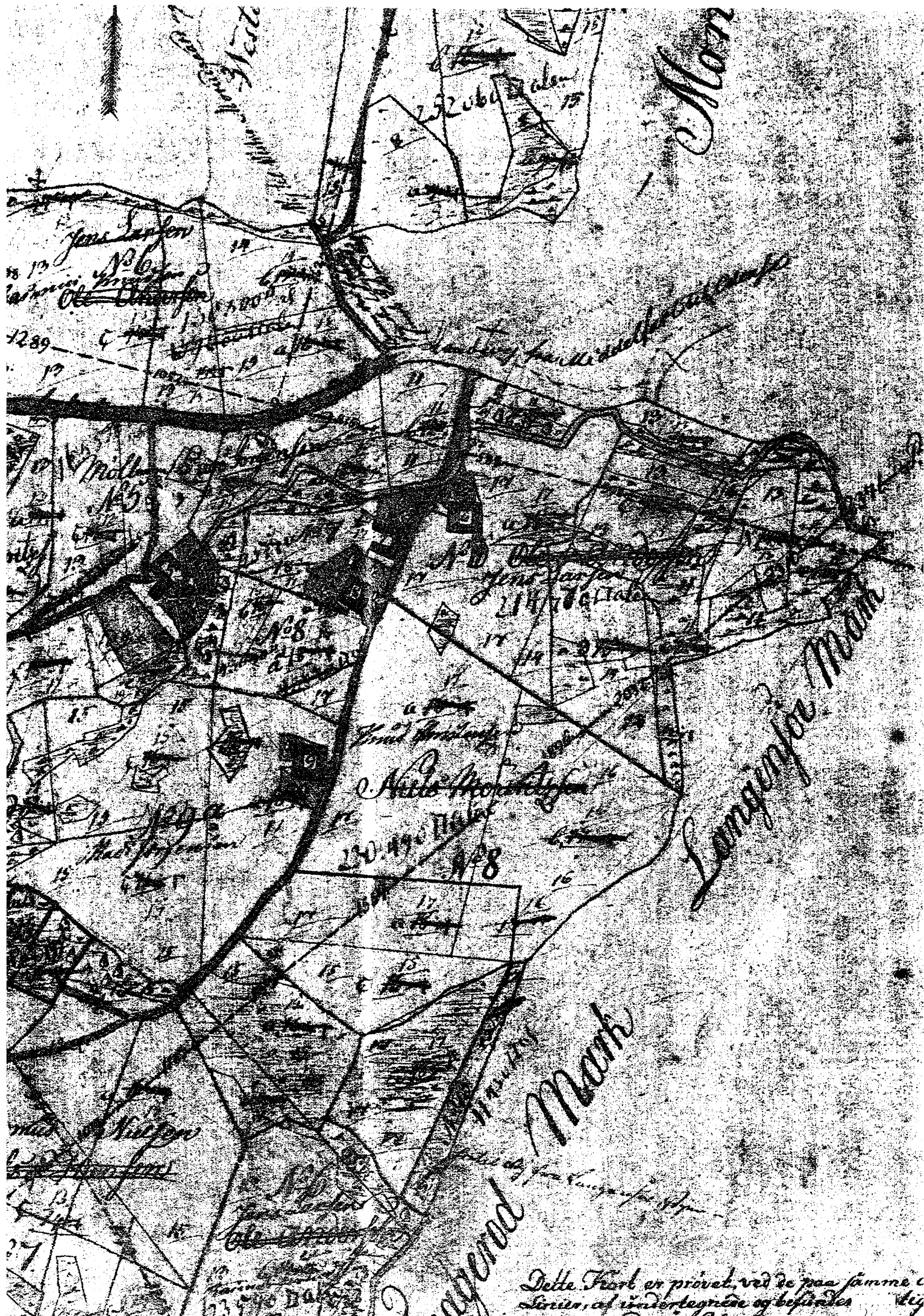
- 2) Udviklingstype: Byen blev aldrig samlet på en besidders hånd, men i løbet af 1700-tallet lykkedes det for nabogodset Langesø at samle halvdelen af bebyggelsen. Ekspansionen i byen sættes først for alvor ind efter 1844. I det 20. årh. har byen udviklet sig som stationsby.

Sammenfattende drejer det sig om en forholdsvis almindelig og typeren anlægstype, rydningsbyen, med en udvikling, der følger gængse mønstre.

Relikt-vurdering: Interesse.

- 1) Bytomten er delvis bevaret, men præges i dag af nybyggeri og vejgennembrud.
- 2) Kulturlandskabet er præget af ny stationsbybebyggelse
- 3) Særlige relikter: Morud Vandmølle.
- 4) Arkæologiske interesser: En enkelt frilagt gårdtomt.

Dette Kart er prøvet, ved at paa samme
Linier, af inderteget og bekræftes

ROSTRUP

FYNS AMT	Herred: Skam	Kommune: Søndersø	Sogn: Skamby
----------	-----------------	----------------------	-----------------

Navn: Rostrup	Navnetype: -torp
------------------	---------------------

Bemærkninger:

Rostrup er nævnt første gang 1373 i formen Rosendorp. Forleddet det er det mellemtytske låneord rose, der foreligger i en del tidligt indlånede sammensætninger som rosengård, rosenblade. Efterleddet er -torp, glda. -thorp, som betyder udflytterbebyggelse. Bebyggelsesnavne på -torp anses for dannet i vikingetid eller middelalder.

Anlægstype: Udflytterbebyggelse	Anlæggelsestidspunkt: Middelalder
------------------------------------	--------------------------------------

Bemærkninger:

En udflytterbebyggelse er en landsby, som er anlagt ved udflytning fra moderbyen (adelbyen) i dette tilfælde Skamby.

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Skam	Kommune: Søndersø	Sogn: Skamby
----------	-----------------	----------------------	-----------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten uregelmæssig vejforteby.

Byens 10 gårde ligger uregelmæssigt omkring den lange og brede ØV-gående vejforte. 3 af gårdene ligger på N-siden, 6 på S-siden og 1 for Ø-enden. Gårdene ligger tættest i den V ende med et større mellemrum midt i byen. Husene ligger spredt rundt omkring og et enkelt på forten.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☒ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☐ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1789 figur: Blokudskiftning, uregelmæssigt formede blokke.

d. Udflytning 3 gårde.

- ☐ ved udskiftningen
☒ efter udskiftningen 3 gårde udflyttet, 1 mod NV, 1 lige Ø for byen, 1 S for byen.

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem:

rotation: Trevangsbrug

vangeantal: 3

2/1

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Glat, Sletten med ekstra marg. afvandingsløb mod V.

jordbund: Moræneler med ferskvandstørv og -dynd samt små forekomster af smeltevandssand.

naturlig afgrænsning: Mod V, S og NØ, men ikke mod N og Ø.

- ☐ overvejende
☒ overvejende ager med større indhold af eng
☐ blandingsøkonomi med

Engarealer langs hele ejerlavets S-grænse og i den NØ del af ejerlavet.

FYNS AMT	Herred: Skam	Kommune: Søndersø	Sogn: Skamby
----------	-----------------	----------------------	-----------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☐ opløst☒ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

7 ud af 10 gårde ligger endnu i byen på samme sted som på u-tiden. Byens vejforte er skrumpet ind til en alm. bygade og byen som helhed har derved mistet sit præg af en vejforte. Der er sket en vis nybebyggelse i vejens midte, bl.a. på de gamle tomter. En mindre vej er blevet ført lige S om byen bag ved gården. Skelsystemet er blevet lidt mere opdelt ved nybebyggelsen.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☐ udskiftningshegnene☒ intet af betydning

c. Ressourceområde

☐ større engareal☐ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevarsareal☒ størsteparten opdyrket

FYNS AMT	Herred: Skam	Kommune: Søndersø	Sogn: Skamby
----------	-----------------	----------------------	-----------------

STATISTIK

Areal: 302 ha, heraf opdyrket 1688: 64%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	78	67	58	

Bebyggelsesenheder:

	1511	1600-10	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	9	9 ¹	9	9	10	11	12
Huse:	1	1	1		5		
Huse m/ jord:						18	14
Huse u/ jord:						3	9
I alt:	10	10	10	9	15	32	35

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
(44) 1664	1	4	4	8,7
(44) 1688	1	5	3	7,4
1844	3	8		5,4
1903	4	8		5,1

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	62	115	115
Børn:	27	60	46
I alt:	89	175	161

1. 1568-72: 9 gårde.

FYNS AMT	Herred: Skam	Kommune: Søndersø	Sogn: Skamby
-----------------	------------------------	-----------------------------	------------------------

Besiddelsesforhold:					Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:			Kronen:					
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			7				2	1
1844	2	12					9	9
1903	12	23						

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 302 ha. store ejerlav var i 1688 opdyrket ikke mindre end 64%. Byen havde da almindeligt trevangsbrug og takseredes til 67 tdr. htk. mod 58 tdr i 1844. Rostrup synes udflyttet fra Skamby. Det regulerede skelforløb mod nord (Engeldrup) vidner om delingen af en nedlagt landsby Øreby eller Ørkeby. I 1690 betalte således 5 gårde i Rostrup tiende af Ørkeby mark til Grindløse præsten. Byen synes allerede at have ligget øde i 1300-tallet. Rostrup blokudskiftedes i 1784 og siden er 3 gårde udflyttede/nedlagte.

1373 omtales en ødegård i Rostrup. På samme tid hører vi om hovedgården Rostrup der i 1396 erhvervede øde jord i Ørkeby mark. Ved at skifte i 1416 tilfalder "Rosen-dorp" hovedgård med al sin tilliggende i samme by, møllen og den øde jord, Axel Andersen, der 1423 skødte godset til Sten Basse. Det bestod da alt i alt af en snes gårde. Hovedgården med de 6 tilhørende gårde i byen testamenterede Sten Basse til Antvorskov kloster. I 1497 erhvervede Skt. Hans kloster i Odense en gård i byen. Ved reformationen kom kronen i besiddelse af dette gods, og blandt kronens 7 gårde i 1664 befandt sig en gård på 16 tdr. htk. - måske den tidligere hovedgård. I 1700-tallet overgik disse gårde til Uggerslevgård (Gyldensteen), der i 1783 besad 7 egaliserede gårde, medens Jerstrup og Sandagergård hver havde én. Endnu i 1844 besad Uggerslevgård stort set hele byen, men i 1903 var overgangen til selveje afsluttet.

Antallet af gårde er uforandret 9 i 1500 og 1600 tallet, men stiger herefter jævnt til 12 i 1903. Hustallet ekspanderer voldsomt fra 1774 til 1844, men stagnerer herefter. Den samme udvikling gør sig gældende for befolkningstallet.

Gårdene var i 1688 forholdsvis store. Der skete en lodsejervis egalisering i 1700-tallet.

FYNS AMT	Herred: Skam	Kommune: Søndersø	Sogn: Skamby
----------	-----------------	----------------------	-----------------

Sammenfattende vurdering:

Ingen
interesse:☐

Interesse:

☐Stor
interesse:☒Særlig
interesse:☐

Landsbytypologisk vurdering: stor interesse

- 1) Anlægstype. Den middelstore udflytterbebyggelse af vikingetids - middelalder navnetypen - torp er centralplaceret i sit ejerlav med agerorientering. Mod nord skyldes det regulerede skelforløb delingen af en middelalderlig ødebysmark. Byformen er uregelmæssig vejforteby.
- 2) Udviklingstype. Byen husede i 1300- og 1400-tallet et væbnergods, der imidlertid testamenteredes til Antvorskov kloster. Byen synes imidlertid aldrig at være blevet samlet på en besidders hånd. Den ekspanderes i normalt omfang, i det 19. århundrede.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og ret typeren anlægstype med en på flere punkter karakteristisk udvikling.

Relikt-vurdering: stor interesse

- 1) Bytomten er delvis bevaret, men fortepræget er dog gået tabt.
- 2) Kulturlandskabet har ikke bevaret relikter i større omfang.
- 3) Særlige relikter: -
- 4) Arkæologiske interesser: en enkelt frilagt gårdtomt, tomtes af Rostrup gård, en mølletomt.

Rostrup

Njemly

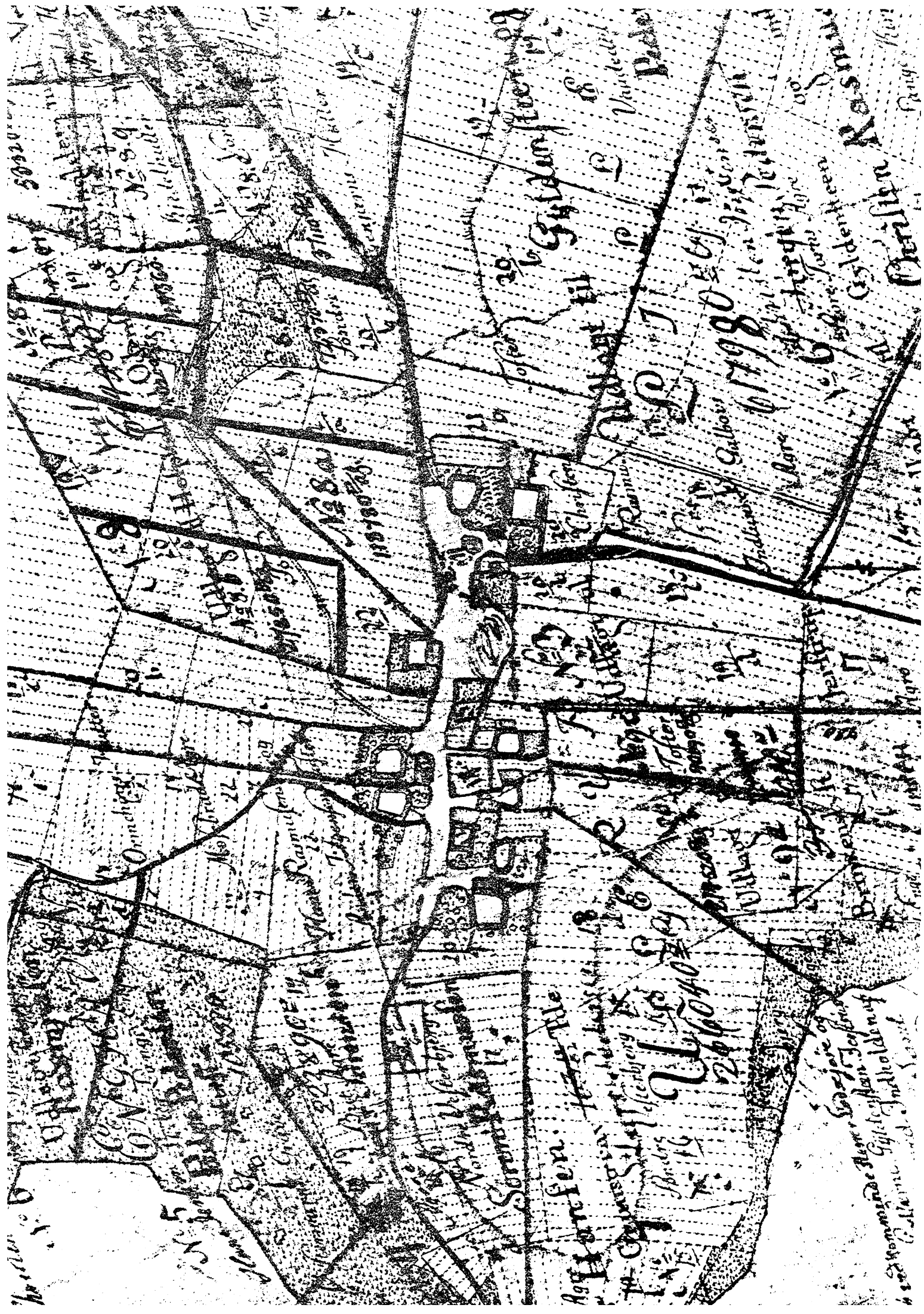
First

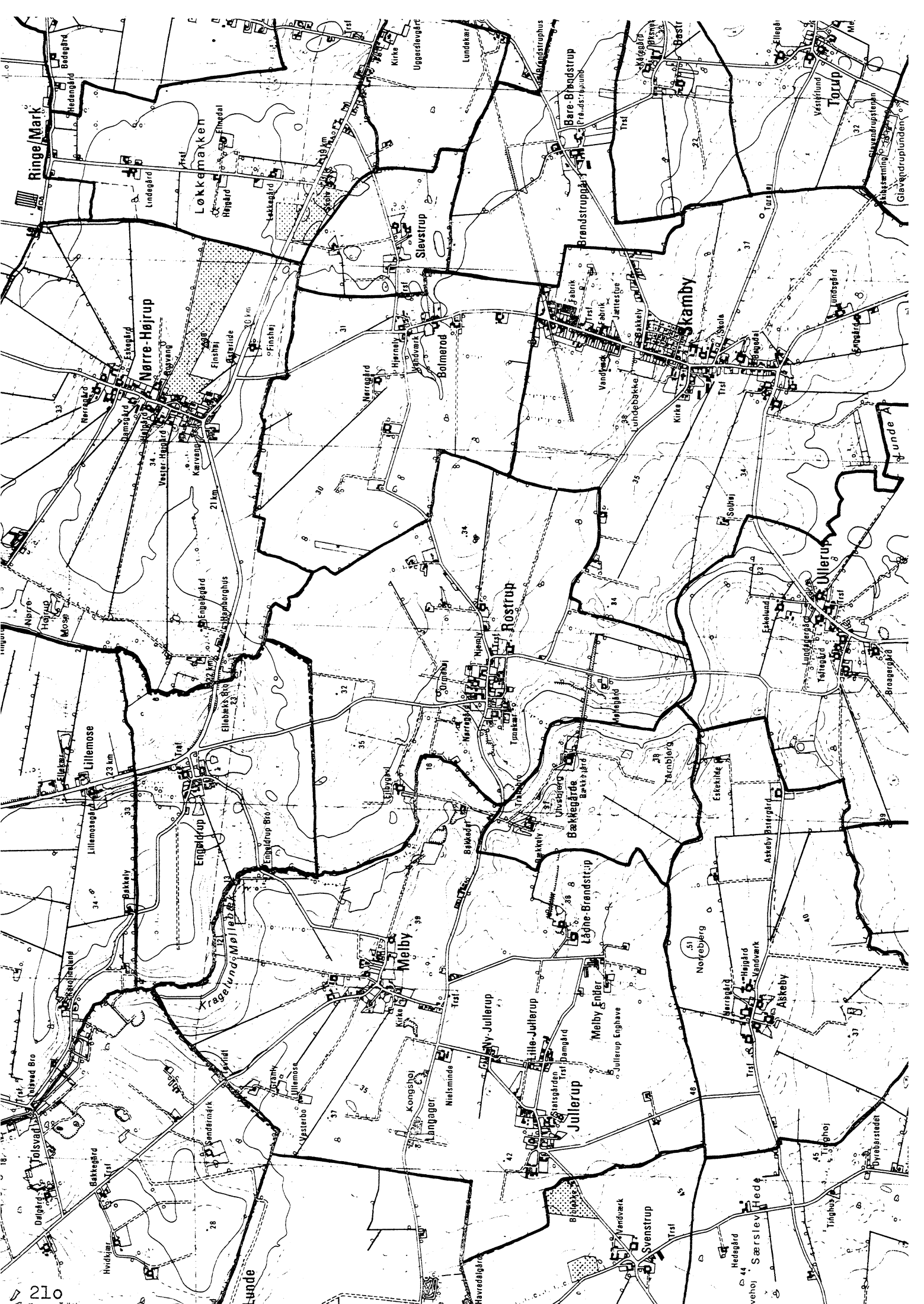
Ormenhøj

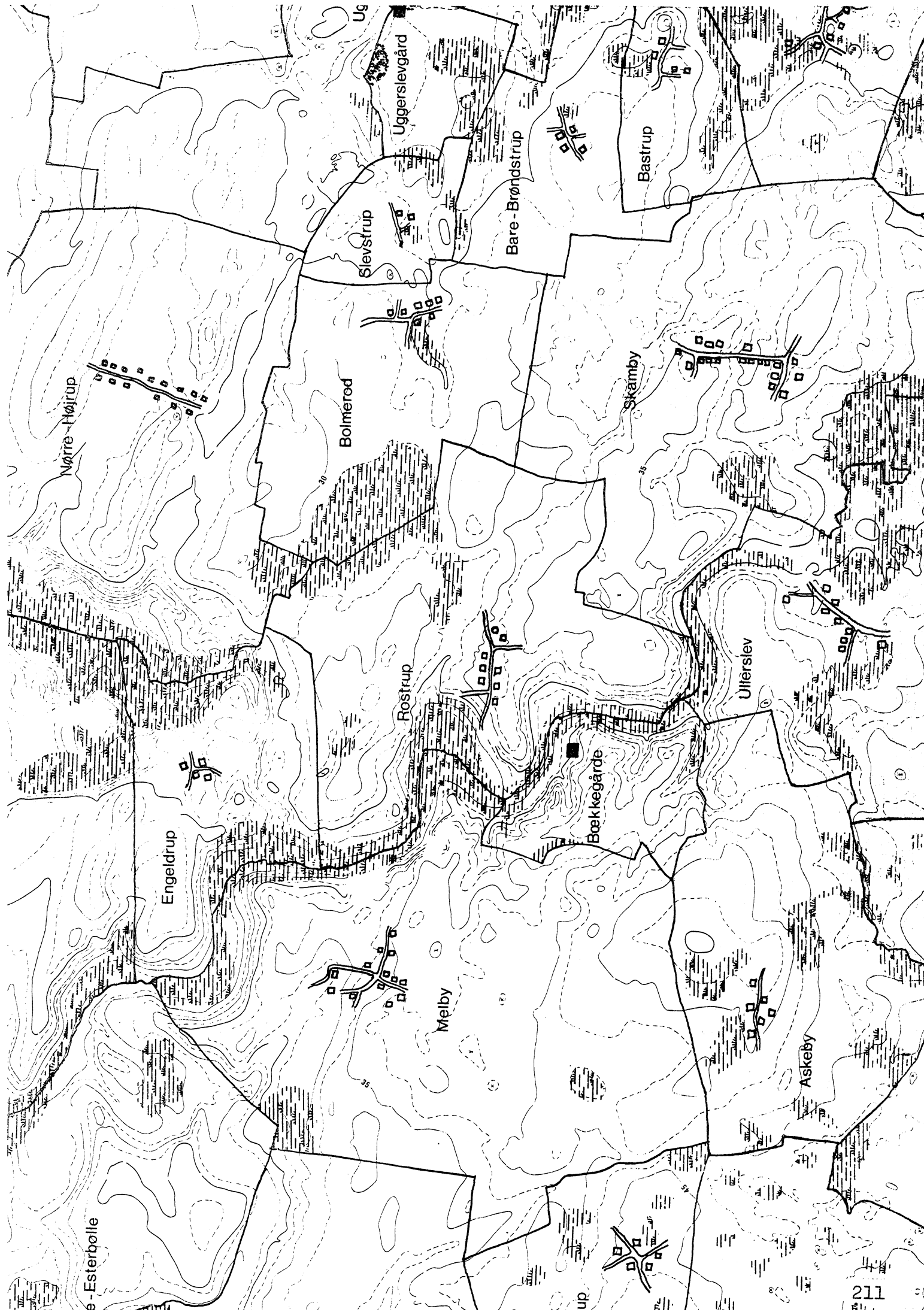
Nørregård

Østergård

Tunekær

RUE

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Vigerslev
----------	-------------------	----------------------	--------------------

Navn: Rue	Navnetype: -rud
------------------	------------------------

Bemærkninger: Rue er nævnt første gang 1392 i formen Vixløfrudæ. Navnet er gl'da. rutha, som betyder rydning. I de ældste former er sognenavnet foransat.

Anlægstype: Rydningsby	Anlæggelsestidspunkt: Middelalder
-------------------------------	--

Bemærkninger: En rydningsby er en landsby, som er anlagt efter forudgående skovrydning på stedet.

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Vigerslev
----------	-------------------	----------------------	--------------------

BY- OG EJERLAVSTYPER

a. By-tomten Slynget vejby.

Gårdene ligger spredt langs den nord-syd-gående vej. Kortudsnittet viser ikke hele landsbyen, men et mindre "tillægs" kort ligger i plastic-lommen.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☒ centralby ☐ agerorientering ☒ skovorientering ☐ åorientering
☐ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1802 figur: uregelmæssig blokudskiftning.

d. Udflytning

- ☒ ved udskiftningen Enkelte udflyttet, senere en del nyoprettelser.
☒ efter udskiftningen

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: trevangsbrug

rotation: 2/1

vangeantal: 5 el. flere

Dyrkningsfællesskab med Vigerslev (?)

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Kuperet, Sletten, gennemskåret SØ-NV af "Langesø-tunneldalene".

jordbund: Moræneler med mange små forekomster af ferskvandstørv samt smeltevandssand.

naturlig afgrænsning: Naturlig afgrænsning mod syd, ellers ikke

- ☐ overvejende
☐ overvejende med større indhold af
☒ blandingsøkonomi med ager, eng og skov.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Vigerslev
----------	-------------------	----------------------	--------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☐ opløst☒ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

Ca. 10 % af gårdene er væk fra landsby"kernen", og der er blevet bygget en del huse langs bygaden. Det langstrakte vejnet er bevaret.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

Enkelte bevaret.

c. Ressourceområde

☐ større engareal☐ større skovareal☒ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☒ størsteparten opdyrket

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Vigerslev
----------	-------------------	----------------------	--------------------

STATISTIK

Areal:							
Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903			
	99	81	64				
Bebyggelsesenheder:							
	1511	1572 ¹⁾	1664	1688	1787	1844	1903
Gårde:	13	13	13	12	14	15	19
Huse:		1	2		11		
Huse m/ jord:						14	14
Huse u/ jord:				7		2	8
I alt:	13	14	15	19	25	31	41
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:							
	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. h.k.	8- tdr. htk.	Gennemsnit			
(54) 1664	3	3	7	7,6			
(42) 1688	2	6	4	6,8			
(100) 1844	15			3,9			
1903	16	3		3,1			
Folketal:							
	1787	1845	1901				
Voksne:	89	97	166				
Børn:	50	41	85				
I alt:	139	138	251				

1) 1610: 9 gårde, 2 huse.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Vigerslev
----------	-------------------	----------------------	--------------------

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			8	2	3		2	
1844	1	2			14	14		
1903	5	7			14	15		

Udviklingsbeskrivelse: Af det 405 ha store ejerlav var i 1682 opdyrket 47 %, hvilket svarer til det fynske gennemsnit, men er overraskende meget i betragtning af Rues beliggenhed i skovbygden. I 1664 takseredes byen da også kun til 4 svins olden i skovskyld. Byen takseredes i 1684 til 81 tdr. htk. mod 64 tdr. i 1844. Rue havde i 1682 3-årig rotation, men 5 eller flere vange. Øjensynlig indgik Rue i et dyrkningsfællesskab med Vigerslev, hvorfra rydningsbyen oprindeligt er udparcelleret (jf. navnet: Vigerslev Rue).

Senere er rydningsbyen Tværskov udparcelleret af Rue, ligesom der i 1600 og 1700-tallet opstod en del enkeltgårds-/skovhusbebyggelse mod syd i ejerlavet, således Kulemose Huse, der i 1682 bestod af 3 skovhuse på hver 1 td. htk. og Ruehedegård, der først synes anlagt i 1700-tallet. Selve Rue er løst struktureret, og Rue Søgård, sydligst i byen, må efter sin beliggenhed nærmest karakteriseres som enkeltgård. Mod syd synes grænsen til Langesø reguleret evt. i forbindelse med en egalisering i 1700-tallet, hvor gårdene i Rue egaliseredes under et med Bredbjerg og Nye Ulstrup.

Rue blokudskiftedes i 1802.

I 1392 erhvervede væbnerne Went Parzow og Petrus Kanuti 2 gårde i Vigerslev Rue, hvoraf den ene kaldtes Jernbjerg. O 1400 ejede Bernikke Skinkel (til Ivernæs, dvs. Wedellsborg), en gård i Vigerslev med tilhørende gods i Vigerslev Rue. O. 1450 erhvervedes endnu 1 gård i Rue til Ivernæs, og ved Ivernæs-skiftet i 1520 følger en gård i Rue med Enggårds (Gyldensteen) delen. I midten af 1400-tallet købte også Eggert Frille gods op i Rue, og ved skiftet efter hans datter i 1504 fordeltes 3 (egaliserede) gårde i Rue. Det var dog gejstligheden, der dominerede. Skt. Knuds Kloster i Odense havde erhvervet 1 gård, medens Odensebispen i 1514 besad 5 gårde i Rue. Med reformationen blev kronen dominerende godsbesidder, og denne stilling holdt endnu i 1664, hvor de indensogns hovedgårde Margård og Langesø tilsammen kun tegnede sig for 3 gårde. I 1773 havde Langesø imidlertid samlet byen, der da bestod af 14 egaliserede gårde (å 6½ td. htk.), samt 6 bol på ½-1 td. htk. (formentlig bl.a. Koldmose Huse), foruden gården på Ruehede. Langesø's fortegnelse var stort set intakt endnu i 1903, hvor bebyggelsen dog også rummer en del nye selvejer-enheder.

Antallet af gårde er lidt vanskeligt at følge på grund af den stadige oprettelse af nye rydningsbrug med tilhørende udparcellering, hvortil kommer, at Rue selv rummer små skovbol. To af de 13 gårde i 1664 var således på blot 2 tdr. htk. Antallet af gårde i selve Rue synes dog konstant fra 1511 til 1664 og svinger herefter ubetydeligt frem til 1844, hvorefter en stigning sætter ind. Hustallet (skovhuse) er allerede højt

Udviklingsbeskrivelse: (fortsættelse)

i 1700-tallet, men stiger kun i begrænset omfang igennem det 19. årh. Befolkningstallet står stille til 1845, men stiger herefter markant. Gårdene var i 1684 af normalstørrelse. Byen egaliseredes inden 1773 og den egaliserede struktur holdt sig endnu i 1844.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Vigerslev
----------	-------------------	----------------------	--------------------

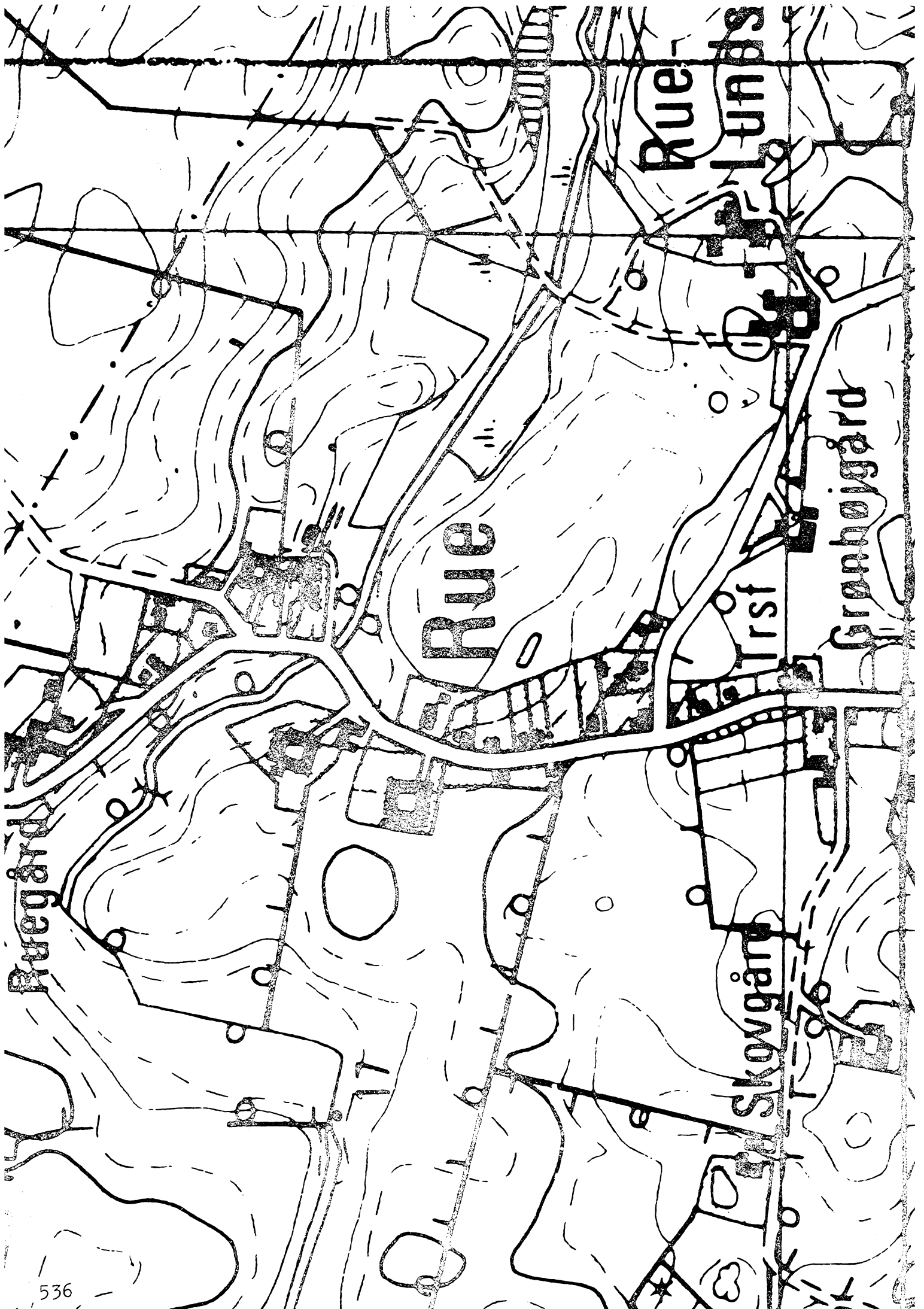
Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse: ☐Interesse: ☒Stor
interesse: ☐Særlig
interesse: ☐**Landsbytypologisk vurdering:** Stor interesse.

- 1) Anlægstype: Den store rydningsby af den middelalderlige navnetype -rud er centralplaceret i sit ejerlav og har skovoriering. Bytomten er koblingsplaceret over en bæk. Byformen er - som typisk for skovbygden - en løst opbygget slynget-vejby type med glidende overgang til enkeltgårdsbebyggelse. Ved senere skovrydning er anlagt rydningsbyen Tværskov samt en række skovgårde og skovhuse.
- 2) Udviklingstype: Endnu i 1300-tallet ses Rue opfattet som en rydning til Vigerslev by, hvorfor ejendommene i Rue fulgte gårdene i moderbyen. Først i løbet af 1700-tallet lykkedes det for nabogodset Langesø at samle og egalisere byen, der endnu for hovedpartens vedkommende var fæstegods i 1903.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og meget typeren anlægstype med en for området gængs udvikling.

Relikt-vurdering: Interesse.

- 1) Bytomten er delvis bevaret, men det løse præg er dog yderligere understreget ved udflytning. Der er tilkommet en del husbyggeri.
- 2) Kulturlandskabet har bevaret enkelte udskiftningshegn.
- 3) Særlige relikter: -
- 4) Arkæologiske interesser: Enkelte frilagte gårdtomter.

SASSEROD

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Veflinge
----------	-------------------	----------------------	-------------------

Navn: Sasserød	Navnstype: rud
-----------------------	-----------------------

Bemærkninger: Sasserød er nævnt første gang i 1499 i formen Sadzerudt gaardt. Forleddet er en form af mandsnavnet gl̥da. Sasur. Efterleddet er rud, gl̥da. ruth, som betyder rydning.

Anlægstype: Rydningsby	Anlæggelsestidspunkt: Middelalder
-------------------------------	--

Bemærkninger:

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Veflinge
----------	-------------------	----------------------	-------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten

Skovbygd. 4 gårde ligger spredt i den nordlige halvdel, men 2 eneste gårde "Vædeled" ligger i den sydlige.

Af de 4 gårde ligger de 3 samlet, men den 4. ligger isoleret mod SV.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☐ centralby ☐ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☒ randby ☒ engorientering ☐ kystorientering

De 3 gårde ligger ned mod Stavis å.

c. Udskiftning

år: 1798 figur:

d. Udflytning Antal: 1 gård

- ☐ ved udskiftningen
☐ efter udskiftningen

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: trevangsbrug

rotation: 2/1

vangeantal: 5 el. flere

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Kuperet, Vissenbjerg, plateaubakken med issøler, kraftige terrænskrænter.

jordbund: Moræneler og smeltevandsler med mange små forekomster af ferskvandsdynd.

naturlig afgrænsning: Landsbyen har jord på begge sider af Stavis å. Naturlig afgrænset mod V.

- ☐ overvejende
☐ overvejende med større indhold af
☒ blandingsøkonomi med ager, eng og skov.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Veflinge
----------	-------------------	----------------------	-------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☐ opløst☒ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

En gård er flyttet, men der er ikke kommet flere huse. Vejsystemet er intakt.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☐ udskiftningshegnene☒ intet af betydning

c. Ressourceområde

☐ større engareal☐ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☒ størsteparten opdyrket

En del huse er opført langs Rugårds landevej nord for byen (Stillebæk).

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Veflinge
----------	-------------------	----------------------	-------------------

STATISTIK

Areal: 191 ha (incl. Vædeled), heraf opdyrket 1682: 39 %

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	30	16	Gd.htk.: 25	Gd.htk.: 17

Bebyggelsesenheder:

	1511	1572 ¹⁾	1664 ²⁾	1688 ²⁾	1787 ²⁾	1844	1903
Gårde:	5	8	4	4	4	6	5
Huse:		2			4		
Huse m/ jord:						4	5
Huse u/ jord:							1
I alt:	5	10	4	4	8	10	11

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
(50) 1664	1	2	1	7,5
(100) 1688	3	1		4,0
1844	4	2		4,2
1903	4	1		3,4

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	25	33	30
Børn:	14	15	8
I alt:	39	48	38

1) 1610: 4 gde.

2) Excl. Vædeled

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Veflinge
-----------------	-------------------	----------------------	-------------------

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			4					
1844	6	4						
1903	5	6						

Udviklingsbeskrivelse: Af det 191 ha store ejerlav (incl. Vædeledgård) var der i 1682 opdyrket 39 %, hvilket er forholdsvis lavt, men typisk for skovbygdømråder. De 4 gårde i Sasserød vurderedes i 1688 til 16 tdr. htk., mod 25 tdr. i 1844.

Den lille by havde i 1683 3-årig rotation, men 5 el. flere vange. Byen synes at være anlagt som rydningsby udparcelleret af Rugårds skovene-mærke. Ejerlavet har fået en besynderlig timeglasform, med byen placeret ved snævringen. Mod syd udgør Vædeledgård(e) faktisk en selvstændig enestegård (sandsynligvis udparcelleret fra Væde).

Sasserød udskiftedes i 1798 og siden er 1 gård udflyttet.

I 1499 erhvervede Jørgen Då til Enggård (Gyldensteen) Sasserødgård med en skyld på 1 td. smør (12 tdr. htk.), og ved et skifte i 1520 ses Enggård at være i besiddelse af 2 gårde i byen. Samtidigt ejede Odense-bispen de 2 øvrige gårde, hver med en skyld på $\frac{1}{2}$ td. smør. Ved reformationen overgik bispens gårde til kronen, og i 1664 lå samtlige 4 gårde i byen under Rugård len.

I 1779 synes gårdtallet i byen at være svundet til 3, i hvert fald opregner Rugård lens jordebog 3 gårde á 6-1-0-1 $\frac{2}{3}$. Overgangen til selveje forløb tidligt.

På grund af enestegårdene i ejerlavet er det vanskeligt at følge gårdtallet præcist, men i det egentlige Sasserød synes gårdtallet at ligge forholdsvis stabilt o. 4, med en svag forøgelse i det 19. årh. Der sker så godt som ingen husekspansion i det 19. årh., og i overensstemmelse hermed stagnerer befolkningen igennem århundredet.

Gårdene var i 1688 forholdsvis små, som det er typisk for skovegne. Byen egaliseredes første gang mellem 1664 og 1688 og anden gang inden 1779.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Veflinge
----------	-------------------	----------------------	-------------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse:☐

Interesse:

☒Stor
interesse:☐Særlig
interesse:☐**Landsbytypologisk vurdering:** Stor interesse.

- 1) Anlægstype: Den lille rydningsby af middelaldernavnetypen -rud er randplaceret i sit ejerlav og orienteret ned mod Stavis å. Ejerlavet er dog timeglasformet, og byen er placeret i snævringen, hvor åen krydser ejerlavet.

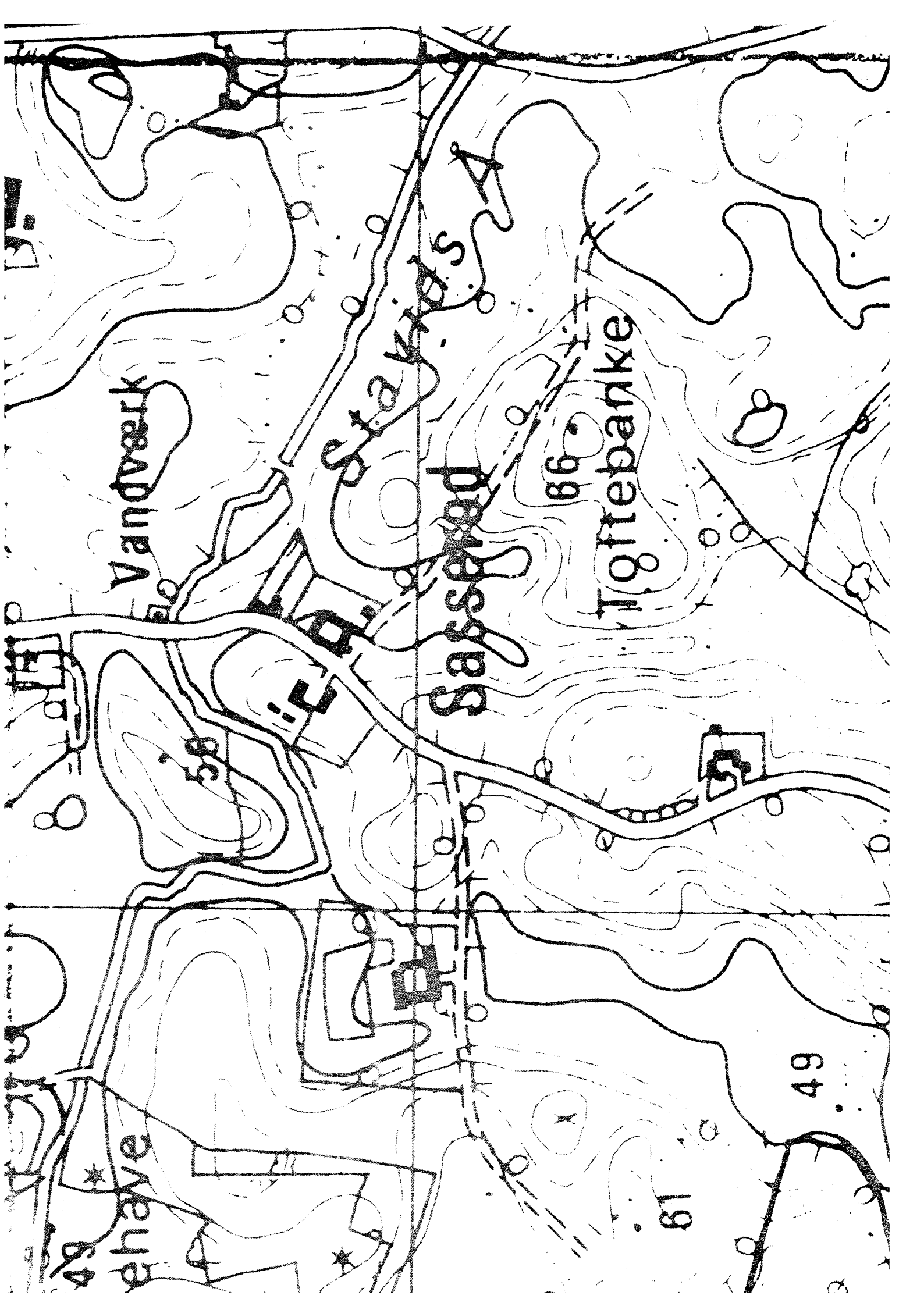
Byformen er løs og uregelmæssig, som det er typisk for skovbygden.

- 2) Udviklingstype: Byen samledes i 1500-1600-tallet under Rugård len, og byen forblev samlet under Rugård frem til 1700-tallets slutning, hvor en hurtig overgang til selveje gennemførtes. Byen egaliseredes 2 gange.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og forholdsvis typen anlægstype med en for området typisk udvikling.

Relikt-vurdering: Interesse.

- 1) Bytomten er delvis bevaret, idet en enkelt gårds udflytning dog har givet bebyggelsen et mere åbent - ikke landsbylignende - præg.
- 2) Kulturlandskabet har ikke bevaret hegn af betydning.
- 3) Særlige relikter:
- 4) Arkæologiske interesser: En enkelt frilagt gårdtomt.

Vandværk

Sæserød

Tøjtebanke

ehave

66

61

49

58

49

12 1/2
10 1/2
8 1/2
6 1/2
4 1/2
2 1/2

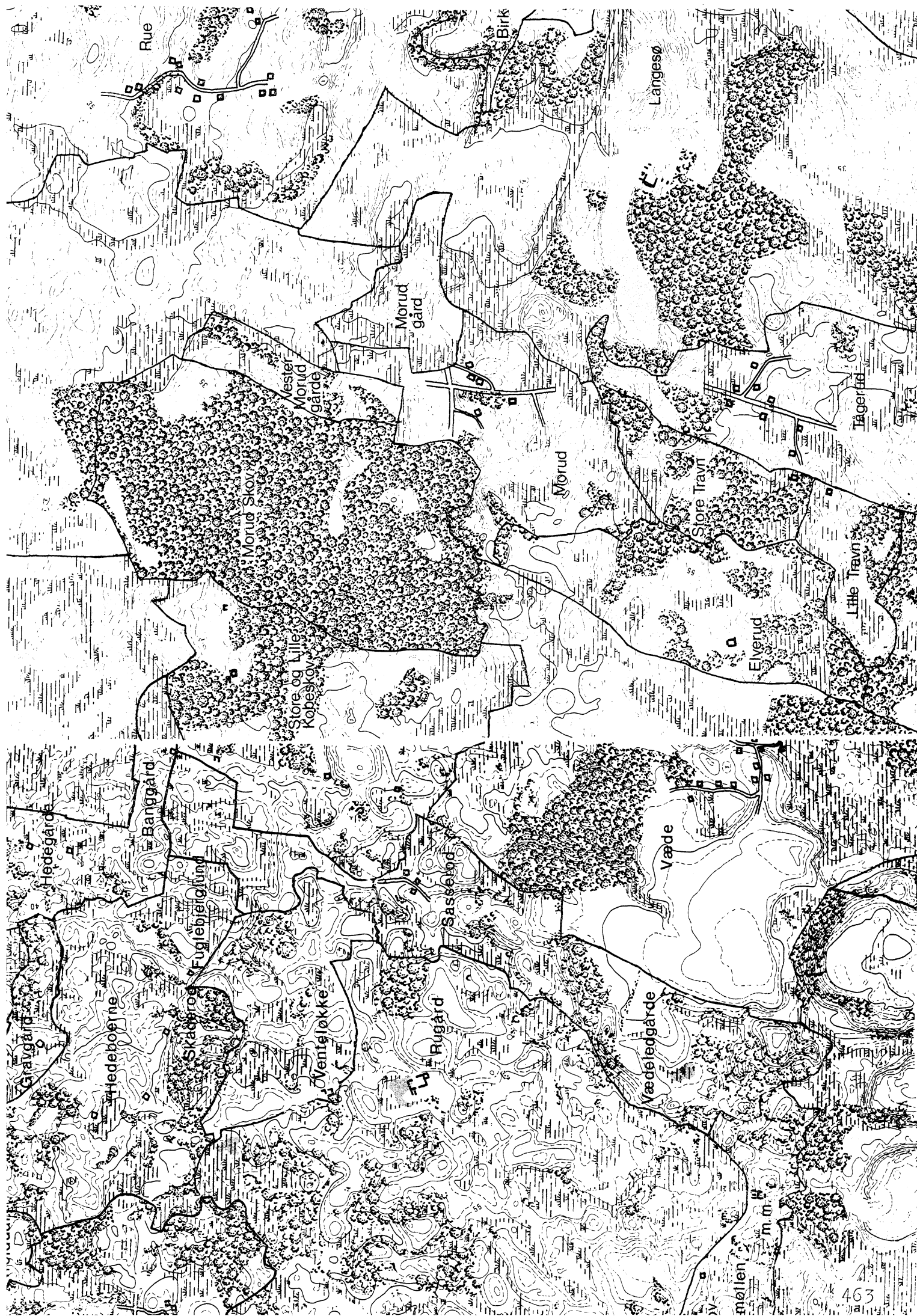
340 m
1000 ft

103 a

103 a

SDR. ESTERBØLLE

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Sørslev
----------	-------------------	----------------------	------------------

Navn: Sønder Esterbølle	Navnetype: bølle.
----------------------------	----------------------

Bemærkninger:

Sønder Esterbølle er nævnt første gang 1383 i formen Æstræthæbølæ. Kilden kan dog også refererer til et anden Esterbølle. Forleddet er en form af kvindenavnet glda. Æstrith. Efterleddet er bølle, glda. bøli, som er en afledning af roden i navneordet bol og betegner formentlig ligesom dette oprindelige enkeltgård, helgård.

Anlægstype: Udflytterbebyggelse	Anlæggelsestidspunkt: Middelalder.
------------------------------------	---------------------------------------

Bemærkninger:

Historiske tiidragelser:

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Sørslev
----------	-------------------	----------------------	------------------

BY- OG EJERLAVSTYPER

a. By-tomten Slyngget vejby

Byens 6 gårde ligger uregelmæssigt langs den SV-NØ gående slyngede vej. Enkelte ligger tæt på vejen, andre i stor afstand. To gårde på V siden 1 på Ø siden. Enkelte huse i den N del af byen.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☒ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☐ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

c. Udsiftning

år: 1789 figur: Blokudsiftning, uregelmæssige blokke formet under hensyn til de alternative ressourcer.

d. Udflytning 1/1

- ☒ ved udsiftningen 1 gård flyttet S for byen ved udsk.
☒ efter udsiftningen 1 gård flyttet N for byen senere.

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: 3-vangsbrug rotation: 2/1
 vangeantal: 3 dyrkningsfællesskab med Hemmerslev

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Glat, Sletten med hatformede bakker.

jordbund: Moræneler med mange små forekomster af ferskvandsler, -sand og -tørve.

naturlig afgrænsning: På alle sider undtagen mod N.

- ☐ overvejende
☒ overvejende ager med større indhold af eng og skov.

☐ blandingsøkonomi med

Engarealer spredt i den NV og især NØ del - skovarealer i området S og V for byen.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Sørslev
----------	-------------------	----------------------	------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☐ opløst☒ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

1 ud af 6 gårde flyttet, mens de øvrige har bevaret deres oprindelige placering. Ingen nybebyggelse af betydning. Vejnettet er blevet udrettet, således at den NS gående vej er blevet udvidet og dominerende i forhold til de øvrige. Skelsystemet stort set intakt.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

Enkelte af u-hegnene.

c. Ressourceområde

☒ større engareal☒ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☐ størsteparten opdyrket

Engområder V for byen. Skovområder Ø og SØ for byen.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Sørslev
----------	-------------------	----------------------	------------------

STATISTIK

Areal: 259 ha, heraf opdyrket 1688: 61%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	44+7 ³	67	54	

Bebyggelsesenheder:

	1511	1572 ¹	1664 ²	1688	1774	1844 ³	1903 ³
Gårde:	8	6	5	6	6	8	8
Huse:			1				
Huse m/ jord:						11	7
Huse u/ jord:				1		2	3
I alt:	8	6	6	7	6	21	18

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
(60) 1664	1	1	3	8,8
(50) 1688		3	3	11,2
1844	2	5	1	6,3
1903	1	6	1	6,8

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	42	82	69
Børn:	19	35	17
I alt:	61	117	86

1) 1610: 6 gårde.

2) excl. Brolund - 1 gård.

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Skovby	Søndersø	Sørslev

Besiddelsesforhold:					Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:			Kronen:					
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664	1		2	1			2	
1844	7	11					1	2
1903	8	10						

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 259 ha store ejerlav var i 1682 opdyrket ikke mindre end 61%. Som følge heraf takseredes byen højt til 67 tdr. htk mod 54 tdr i 1844. I forhold hertil er landgildehartkornet 1664 overraskende lavt. Byen havde i 1682 almindelig trevangsbrug og lå, som det synes, i dyrkningsfællesskab med moderbyen Hemmerslev, hvorfra Esterbølle er udflyttet (jfr. det regulerede skelforløb mellem de to byer). Senere synes bebyggelsen Høved mod syd at være udparcelleret af Esterbølles ejerlav. Gården Brolund ved Fjællebro syd for Esterbølle synes at være sidste rest af en bebyggelse Fjælbo, der i 1537 talte 3 gårde. Allerede i 1507 omtales Fjælbogård - formentlig den senere Brolund. Bebyggelsen Fjælbo har således haft karakter af en lille torp. Esterbølle blokudskiftedes i 1794 og siden er 2 gårde udflyttede. I 1383 fordeltes ved skiftet efter Axel Ulfeldt 3 gårde i Esterbølle. To af disse gårde optræder atter ved skiftet efter fru Johanne af Wemmetofte i 1472. Først i 1500-tallet ejede Odensebispen 2 gårde, medens der under Rugård len hørte 1 selvejergård og 3 fæstegårde i Fjællebo. I 1664 er kronens andel mindsket. Nabogodset Elvedgård ejer gården Brolund foruden 1 gård i selve Esterbølle. Overgangen til selveje forløb hurtigt og var i hovedsagen afsluttet i 1844.

Antallet af gårde daler fra 8 til 6 i 1500-tallets løb - formentlig i forbindelse med Fjælbos forvandling til enestegården Brolund. I løbet af det 19. årh. stiger gårdtallet atter til 8. I forbindelse med den hurtige overgang til selveje sker en voldsom hus og befolknings-ekspansion frem til 1844-45, men fremgangen afløses herefter af tilbagegang.

Gårdene var i 1688 meget store. Byen synes aldrig egaliseret.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Sørslev
----------	-------------------	----------------------	------------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse:☐

Interesse:

☐Stor
interesse:☒Særlig
interesse:☐**Landsbytypologisk vurdering:** Interesse.

1. Anlægstype. Den middelstore udflytterbebyggelse af vikingetids-middelalder navnetype -bølle er centralplaceret i sit ejerlav med agerorientering. Byformen er den almindeligt forekommende slyngetvejby type i en regelmæssig og sluttet form. Fra ejerlavet er senere udskilt rydningsbyerne Høved, samt Fjælbo, der senere er reduceret til en enestegård Brolund.
2. Udviklingstype. Reduktionen af Fjælbo ledsagedes af en mindre nedgang i gårdtallet, der først opvejedes af ekspansionen i det 19. årh. Besiddelsesforholdene forblev spredt i byen, hvorfor udviklingen var træg, indtil en tidlig overgang til selveje ledsagedes af en voldsom men kort ekspansionsfase.

Sammenfattende drejer det sig om en forholdsvis almindelig og typeren anlægstype uden særlig udviklingsmæssig karakteristika.

Relikt-vurdering: Stor interesse.

- 1) Bytomten er godt bevaret, men præget af vejudvidelse.
- 2) Kulturlandskabet har bevaret enkelte udskiftningshegn samt eng- og skovområder.
- 3) Særlige relikter: -
- 4) Arkæologiske interesser: en enkelt frilagt gårdtomt.

Nordbygård

40
Visbjerg

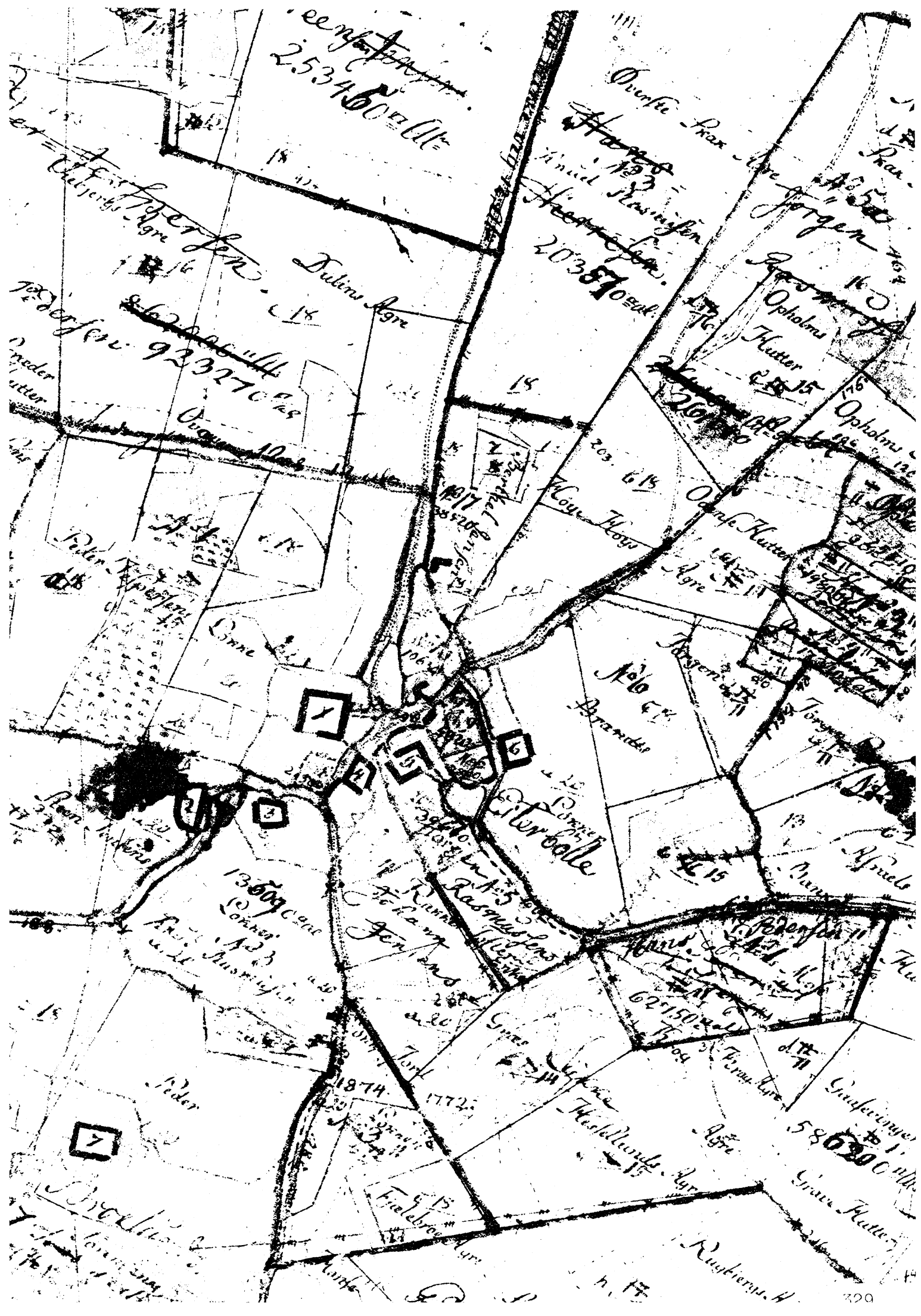
44
Sønder Est

Øllegård

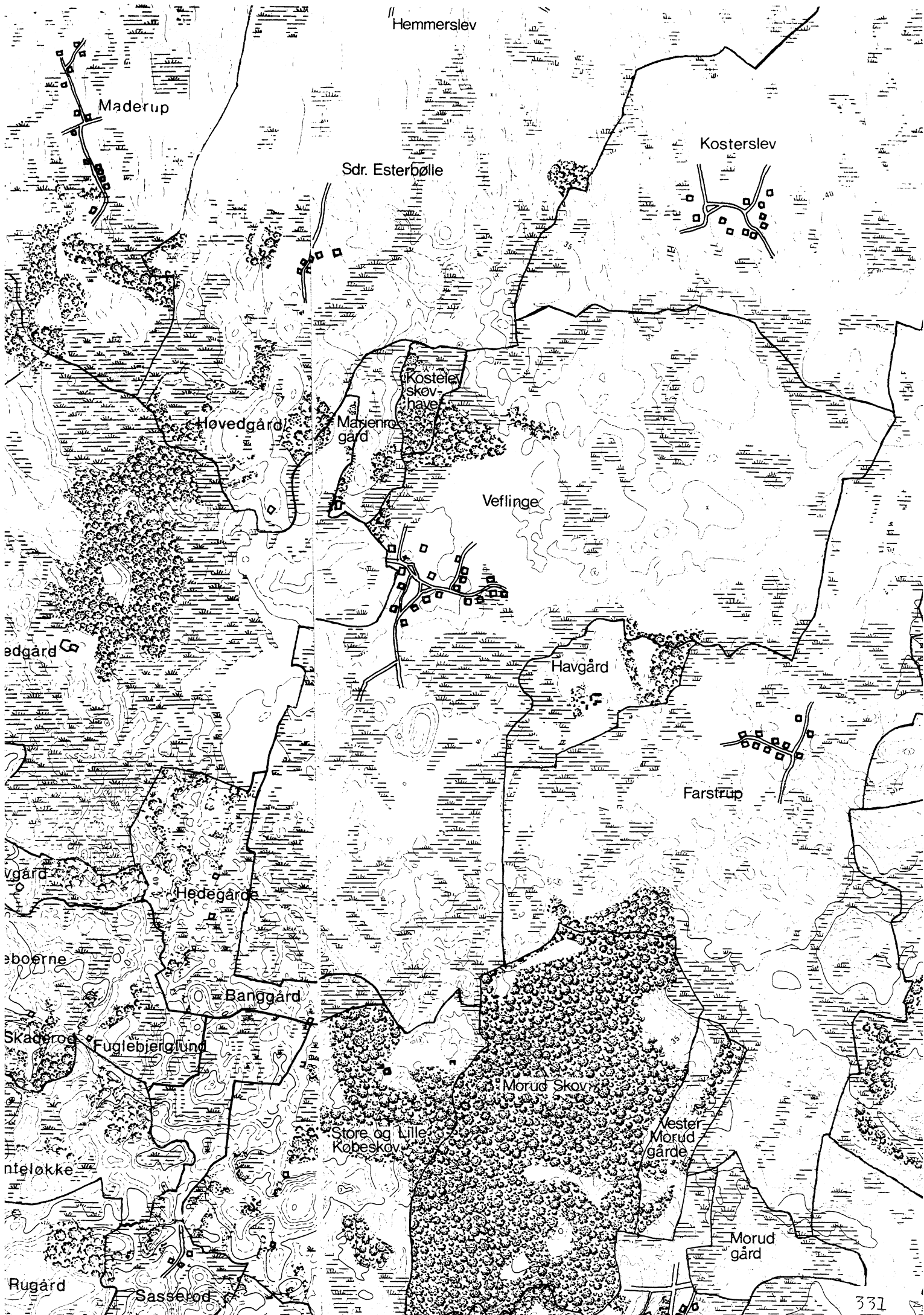
osegård

Kvisthøj

Frisøhus

SERUP

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Søndersø
----------	-------------------	----------------------	-------------------

Navn: Serup	Navnetype: torp
----------------	--------------------

Bemærkninger: Serup er nævnt første gang 1495 i formen Seirop. Forleddet er glda. sæ, som betyder sø. Efterleddet er torp, glda. thorp, som betyder udflytterbebyggelse.

Anlægstype: Udflytterbebyggelse	Anlæggelsestidspunkt: Middelalder
------------------------------------	--------------------------------------

Bemærkninger:

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Søndersø
----------	-------------------	----------------------	-------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Uregelmæssig vejforteby (!)

Gårde/huse er placeret omkring en uregelmæssig forte, hvorfra der udstrækker sig veje i tre forskellige retninger. 6 gårde/huse omkring vejen mod nord, 2 mod vest.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☐ centralby ☐ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☒ randby ☒ engorientering ☐ kystorientering
 Mod de tre resterende sider agerjord.

c. Udskiftning

år: 1801 figur: Blokudskiftning

d. Udflytning Antal: 3

- ☐ ved udskiftningen
☒ efter udskiftningen

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: trevangsbrug

rotation: 2/1

vangeantal: 3

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Glat, Sletten, mod Ø og V domineret af tunneldal.

jordbund: Moræner med ferskvandstørv samt -ler og -sand.

naturlig afgrænsning: Ved mose/engarealer på tre sider og højder mod vest.

- ☐ overvejende
☒ overvejende agerjord med større indhold af mose/eng.
☐ blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Søndersø
----------	-------------------	----------------------	-------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☐ opløst☒ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

1 gård er flyttet inden for selve landsbyen (umiddelbart syd for) og 3 gårde er udflyttet. Af ny bebyggelse er der kommet et par huse. Vejforløbet er ikke ændret siden udskiftningens tid.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

c. Ressourceområde

☐ større engareal☐ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☒ størsteparten opdyrket

Et større moseareal Serup Mose.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Søndersø
-----------------	-------------------	----------------------	-------------------

STATISTIK

Areal: 132 ha, heraf opdyrket 1688: 56 %.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	51	37	26	

Bebyggelsesenheder:

	1511	1572	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	5	7	6	5	7	7	5
Huse:							
Huse m/ jord:				1		1	8
Huse u/ jord:				1			4
I alt:	5	7	6	7	7	8	17

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
(67) 1664	1	1	4	8,5
(80) 1688	1	2	2	7,2
1844	7			3,6
1903	2	3		5,2

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	30	36	55
Børn:	20	12	16
I alt:	50	48	71

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Sønøersø	Sogn: Søndersø
----------	-------------------	----------------------	-------------------

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			3				3	
1844					7	1		
1903	5	12						

Udviklingsbeskrivelse: Af det 132 ha lille ejerlav var i 1682 opdyrket 56 %. Den forholdsvis høje opdyrkning bevirker en høj taksation i 1684, nemlig 37 tdr. htk. mod 26 tdr. i 1844.

I forhold hertil er landgildehartkornet 1664 (51 tdr.) påfaldende højt. Forklaringen kan være, at Serup har huset en middelalderlig hovedgård, hvilket ofte har betydet højere afgiftsfastsættelse. Forklaringen kan også være de rige alternative ressourcer i form af eng og sø (jf. navnet Sø-torp), som hovedgården Dallund senere har lagt (delvis) beslag på. Serup er udflyttet fra adelbyen Søndersø.

Serup havde i 1682 alm. trevangsbrug. Byen blokudskiftedes i 1801 og siden er 3 gårde udflyttet/nedlagt.

Et middelalderligt voldsted Serupvold i byens udkant (nu sløjfet) kan ikke sættes i forbindelse med de historisk kendte besiddere.

I 1495 overlod Claus Då til Ejler Bryske sin andel i Dallund hovedgård og mølle og i 2 gårde i Serup. I låsebrevet over Dallund gods 5 år senere opføres foruden de 2 gårde tillige 2 småbol "smørskyldshuse" i Serup. Disse småenheder får gårdtallet i byen til at svinge mellem 5 og 7 alt efter deres medregning eller ej. De tre øvrige gårde i byen skænkede Henrik Knudsen Gyldenstjerne o. 1500 til Sortebrødre Kloster i Odense. Inden 1627 lykkedes det dog for Dallund at samle alle 5 gårde og egaliserer byen. Bl.a. ved arvedelinger splittedes godset imidlertid totalt inden 1664. I løbet af 1700-tallet samlede Dallund atter byen og inden 1769 reguleredes byen endnu en gang og bestod herefter af 7 gårde á 5 tdr. 6 og skp. htk. Endnu i 1844 lå byen samlet under Dallund, men i 1903 var overgangen til selveje afsluttet.

Fra 1511 til 1688 svinger gårdtallet mellem 5 og 7 alt efter 2 smørskylds huses medregning i gårdtallet. Inden 1769 fordeltes jorden på 7 gårde, men i løbet af det 19. århundredes anden halvdel faldt gårdtallet igen til 5.

Overgangen til selveje ledsagedes af en betydelig vækst i husmandssteder i det 19. århundredes anden halvdel fulgt op af en tilsvarende befolkningsvækst.

Byens gårde var i 1688 forholdsvis store. Byen egaliseredes allerede inden 1627 og endnu en gang i 1700-tallet.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Søndersø
----------	-------------------	----------------------	-------------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse:☐

Interesse:

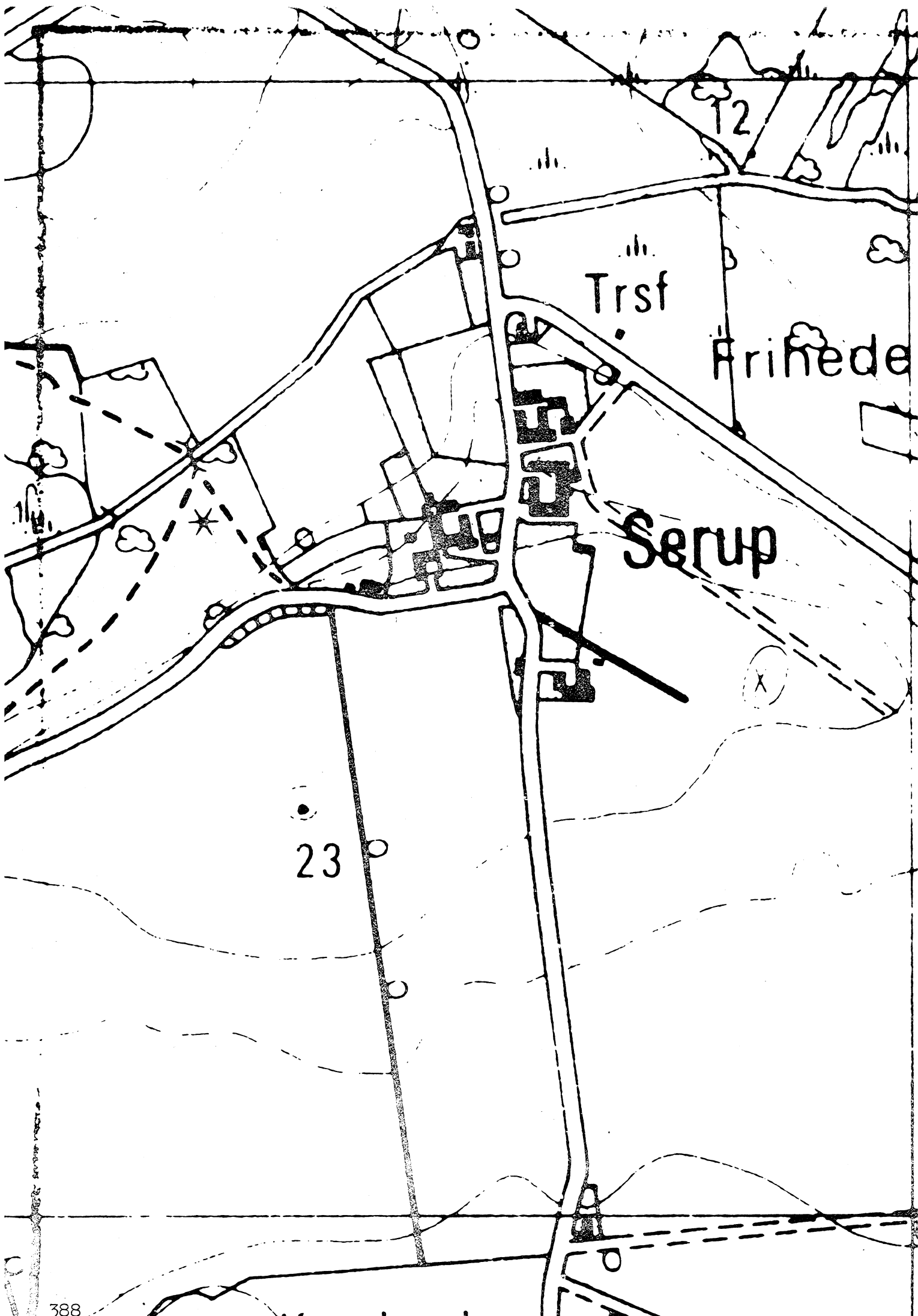
☐Stor
interesse:☒Særlig
interesse:☐**Landsbytypologisk vurdering: Stor interesse.**

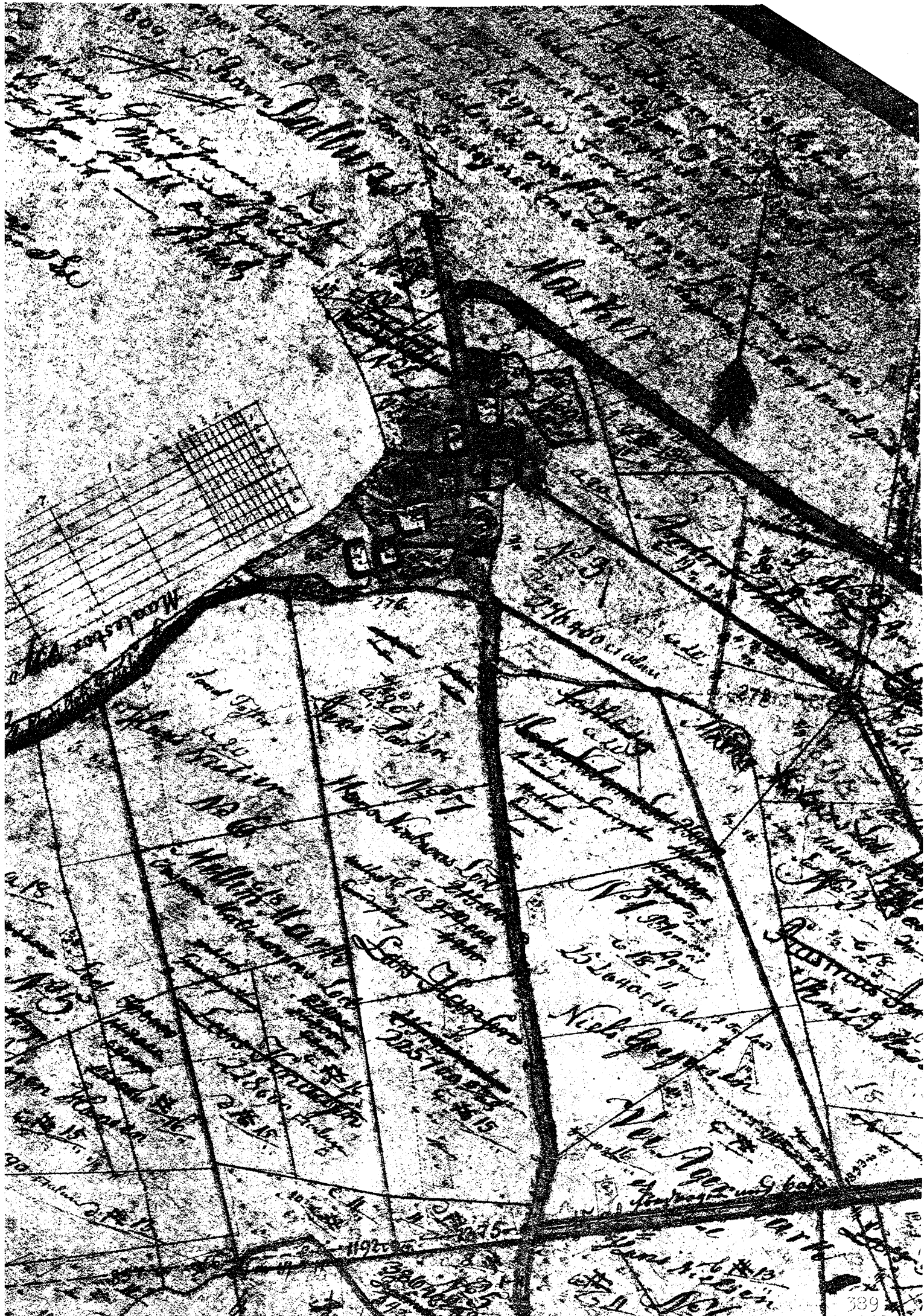
- 1) Anlægstype: Den lille udflytterby af vikingetids - middelalder navnetypen -torp er randplaceret i sit ejerlav med engorientering. Byformen er uregelmæssig vejforteby i en sluttet form.
- 2) Udviklingstype: Byen husede i middelalderen en hovedgård, men udviklingen domineredes fra senmiddelalder til 1800-tallets 2. halvdel af nabogodset Dallund, der bl.a. egaliserede byen 2 gange. Den sene overgang til selveje ledsagedes af begrænset ekspansion.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og meget typeren anlægstype med en for hovedgårdsnære landsbyer karakteristisk udvikling.

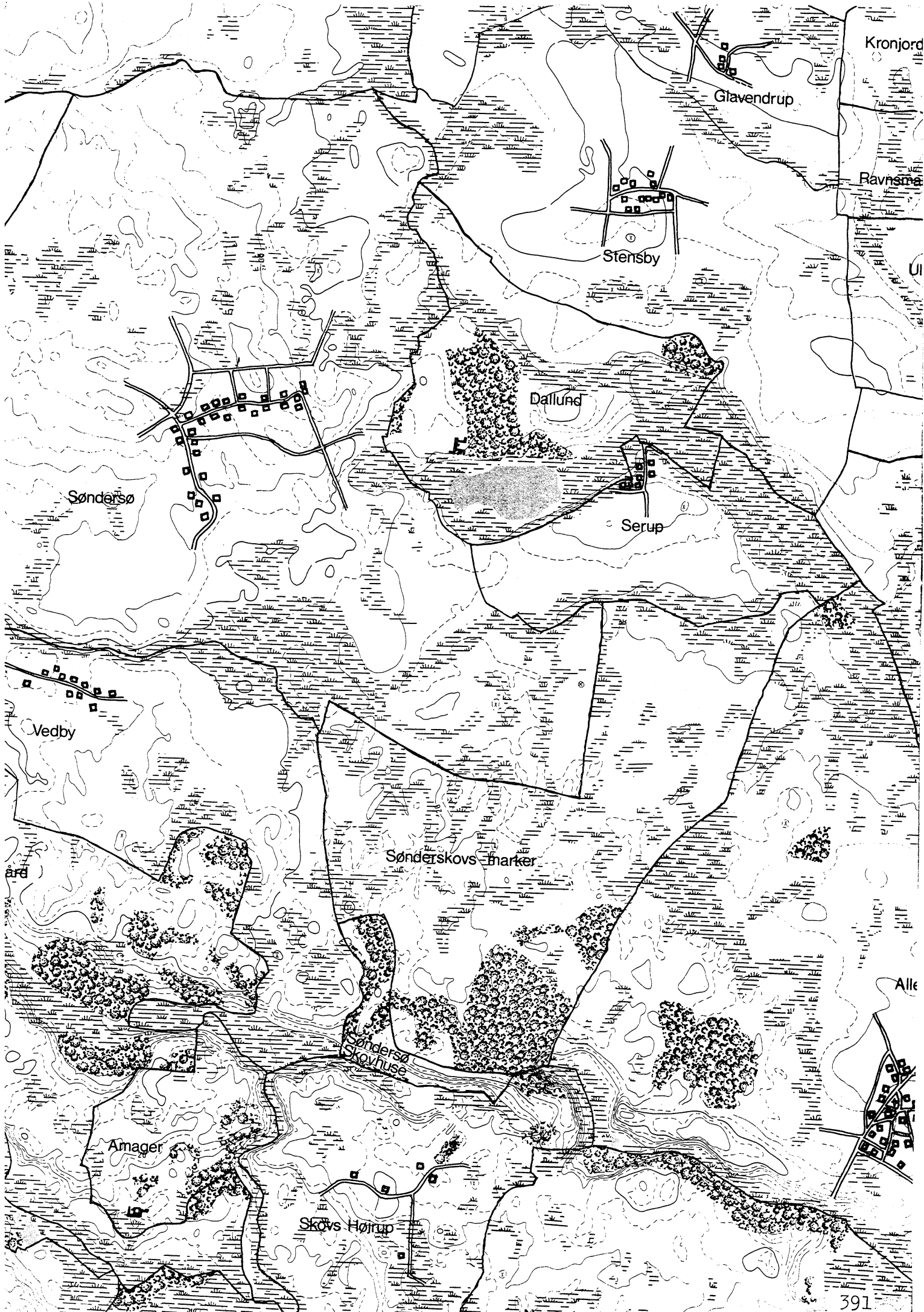
Relikt-vurdering: Stor interesse.

- 1) Bytomten er delvis bevaret.
- 2) Kulturlandskabet har bevaret en del udskiftningshegn samt et større moseareal.
- 3) Særlige relikter:
- 4) Arkæologiske interesser: Tomten af "Serupvold", flere frilagte gårdtomter.

SKAMBY

FYNS AMT	Herred: Skam	Kommune: Søndersø	Sogn: Skamby
----------	-----------------	----------------------	-----------------

Navn: Skamby	Navnetype: -by
-----------------	-------------------

Bemærkninger:

Skamby er nævnt første gang 1348 i formen Skamby. Forleddet er rimeligvis Skam, som nok er en dannelse til roden i tillægsordet gl̥da. Skamm, som betyder kort. Det kan ikke påvises, hvilken naturforteelse, der oprindeligt har båret navnet. Efterleddet er -by, gl̥da. by, som betyder landsby. Bebyggelsesnavne på -by anses for dannet i vikingetiden.

Anlægstype: Adelby med kirke.	Anlæggelsestidspunkt: Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.
----------------------------------	---

Bemærkninger:

En adelby er en landsby, som i modsætning til torperne, ikke er anlagt ved udflytning.

Historiske tildragelser:

I Skamby sogn fødtes 1805 præsten Ludvig Zeuten, 1875 geografen H.P. Steensby.

FYNS AMT	Herred: Skam	Kommune: Søndersø	Sogn: Skamby
----------	-----------------	----------------------	-----------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten slynget vejby

En meget løst struktureret bebyggelse omkring den retvinklede vej. I den S-ende langs den ØV-gående vej ligger 6 gårde og et par huse. I den N-ende ligger kirken og præstegården. V for den NS-gående vej og Ø for denne ligger en række huse og 5 gårde spredt. Også på V-siden en husrække. Midt i byen ved gaden et gadekær.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☒ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☐ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1798 figur: Stjerneudskiftning, lodderne S, Ø og V for byen har stjerneform, de øvrige uregelmæssigt formede blokke.

d. Udflytning 2 gårde

- ☐ ved udskiftningen
☒ efter udskiftningen 2 gårde flyttet S for byen.

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem:

rotation: Trevangsbrug

vangeantal: 4

2/1

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Glat, Sletten med ekstra marg. afvandingsløb mod V og smeltevandssø mod S.

jordbund: Moræner med mindre forekomster af ferskvandsler.

naturlig afgrænsning: Mod SV og V, men ellers ikke.

☐ overvejende

☒ overvejende ager med større indhold af eng og mose.

☐ blandingsøkonomi med

Eng og mosearealer i den V, SV del af ejerlavet.

FYNS AMT	Herred: Skam	Kommune: Søndersø	Sogn: Skamby
----------	-----------------	----------------------	-----------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☐ opløst☒ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

2 af gårdene i den S-del af byen er flyttet ud, men der er ikke sket nybebyggelse på de gamle tomter. Der er derimod sket nybebyggelse midt inde i byen, som dog stadig har karakter af en åben, spredt bebyggelse. Der er også sket en større nybebyggelse i området N for byen, således at kirken nu faktisk ligger midt i byen. Vejnettet er stort set uforandret. Skelsystemet også i vid udstrækning bevaret.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

Stjerneudskiftning. Hegnene bevaret.

c. Ressourceområde

☐ større engareal☐ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☒ størsteparten opdyrket

Et større område N for byen bebygget.

FYNS AMT	Herred: Skam	Kommune: Søndersø	Sogn: Skamby
----------	-----------------	----------------------	-----------------

STATISTIK

Areal: 397 ha, heraf opdyrket 1688: 60%.							
Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903			
	97	86	92				
Bebyggelsesenheder:							
	1511	1600-10	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	16	14 ²	15 ¹	17	11	12	14
Huse:	2	4	5		19		
Huse m/ jord:				1		18	28
Huse u/ jord:						1	24
I alt:	18	18	20	18	30	31	66
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:							
	1-4 tdr. htk.		5-8 tdr. htk.		8- tdr. htk.		Gennemsnit
(38) 1664	4		4		5		7,5
(35) 1688	8		6		3		5,1
1844	3		8		1		6,9
1903	5		8		1		5,8
Folketal:							
	1787		1845		1901		
Voksne:	94		140		234		
Børn:	49		65		107		
I alt:	143		205		341		

1. Korregeret for et degnebol.
2. 1568-72: 14 gårde.

FYNS AMT	Herred: Skam	Kommune: Søndersø	Sogn: Skamby
----------	-----------------	----------------------	-----------------

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			14	5			1	
1844	2	11					10	8
1903	14	52						

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 397 ha. store ejerlav var i 1688 opdyrket ikke mindre end 60%. Byen havde da 4 vange, men treårig rotation og takseredes til 86 tdr. htk. mod 92 tdr. i 1844. Rundt om Skamby er placeret en række udflytter- torper, som Skamby altså er moderby til. Det oprindelige ejerlav har således været af betragtelig størrelse. Skamby stjerneudskiftedes i 1798 og siden er 2 gårde udflyttede.

Besiddelsesforholdene i byen er meget spredte i senmiddelalder. I 1394 erhverver Skamby præsteembede 1 gård i Skamby, medens Maribo kloster i 1470 modtog en gave på 4 gårde i byen og Antvorskov kloster erhvervede 1 jord i 1504. Hertil kom, at Dalum kloster besad 1 gård, ligesom odensebispens gjorde det i 1531. Til disse gejstlige gårde skal endelig lægges præstegården og degnegården. Hertil kommer at kronen i 1502 besad 4 fæstegårde i byen. Med reformationen blev kronen således dominerende godsbesidder i Skamby. Den endelige adelsgård tilhørte i 1664 Kørup. I løbet af 1700-tallet samledes byen af Dallund gods, der i 1769 besad 8 uegaliserede gårde og i 1806 hele byen, der var blevet egaliseret ved udskiftningen. Overgangen til selveje foregik i hovedsagen mellem 1844 og 1903.

Antallet af gårde svinger i 15-1600 tallet omkring 15, men i forbindelse med en regulering og egalisering af gårdene i 1700 tallet nedsættes gårdtallet til 11. Til gengæld oprettes 17 huse med jord. Bebyggelsen er herefter stabil frem til 1844, men ekspanderes herefter voldsomt såvel hvad angår hus - som befolkningstal. Byen udvikler på denne tid centralfunktioner.

Gårdene var i 1688 forholdsvis små. Byen gennemreguleredes sidst i 1700-tallet. Skamby er af professor Hansen flere gange blevet anvendt som et mønstereksempel på moderby - torp fænomenet. I 1500-1600 tallet stagnerede sognet. Sidst i 1500-tallet klager biskop Jacob Madsen over nedgang i antallet af tiendeydelse, idet 10 er fordærvede.

I 1664 matriklen siges det udtrykkeligt, at der ingen engbund findes til Skamby.

FYNS AMT	Herred: Skam	Kommune: Søndersø	Sogn: Skamby
----------	-----------------	----------------------	-----------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse:☐

Interesse:

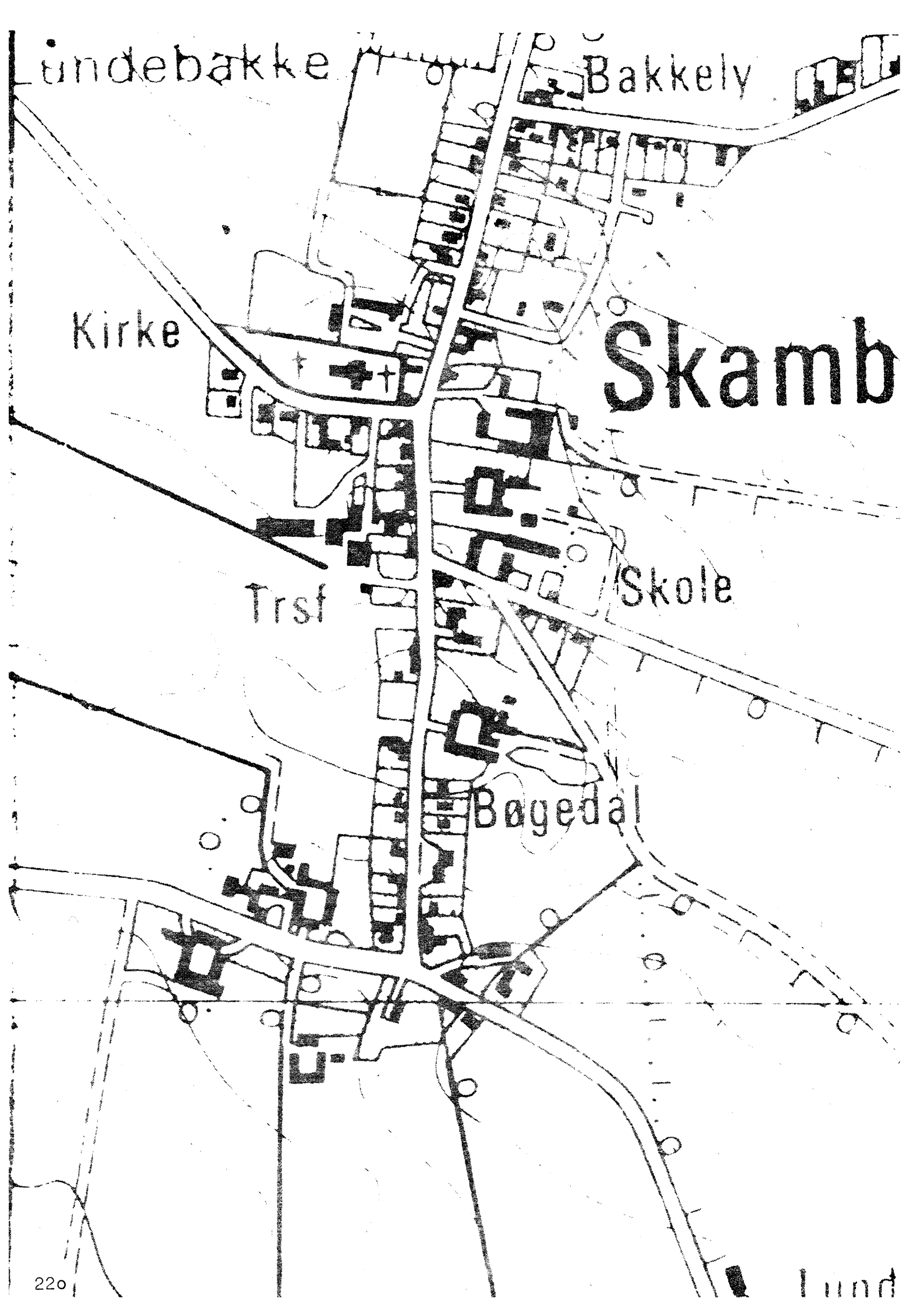
☒Stor
interesse:☐Særlig
interesse:☐**Landsbytypologisk vurdering:** stor interesse

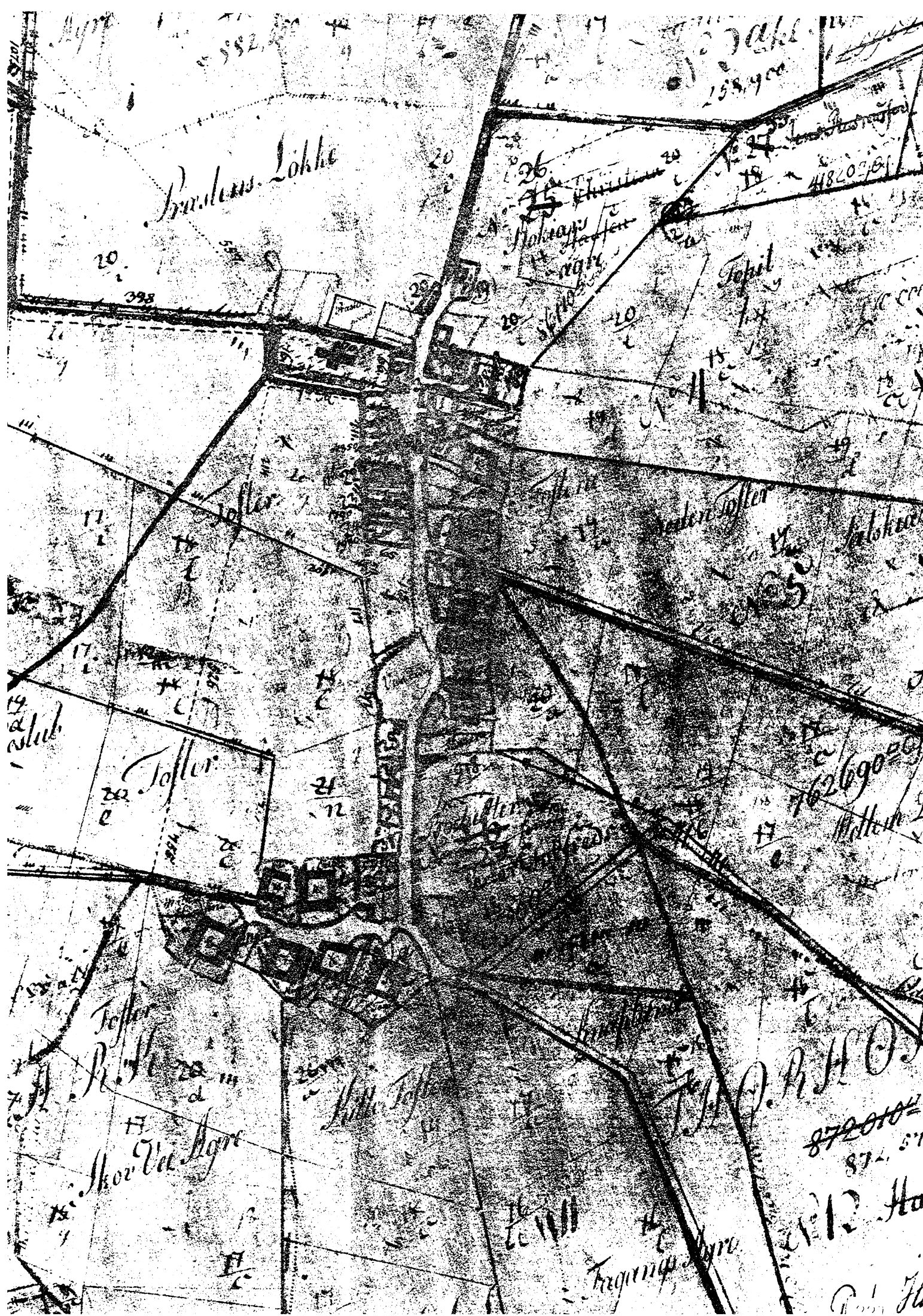
- 1) Anlægstype. Den middelstore kirke-adelby af vikingetidsnavnetypen - by er centralplaceret i sit ejerlav med agerorientering. Byformen er den almindeligt forekommende slynget-vejby type. Skamby er herredsby.
- 2) Udviklingstype. Skamby er flere gange i forskningen blevet anvendt som et mønstereksempel på adelby - torp fænomenet. Skamby selv fik først meget sent centraliserede besiddelsesforhold og gennemreguleredes sidst i 1700-tallet med tab af 5-6 gårde som følge.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og særdeles typeren anlægstype med en i øvrigt gængs udvikling.

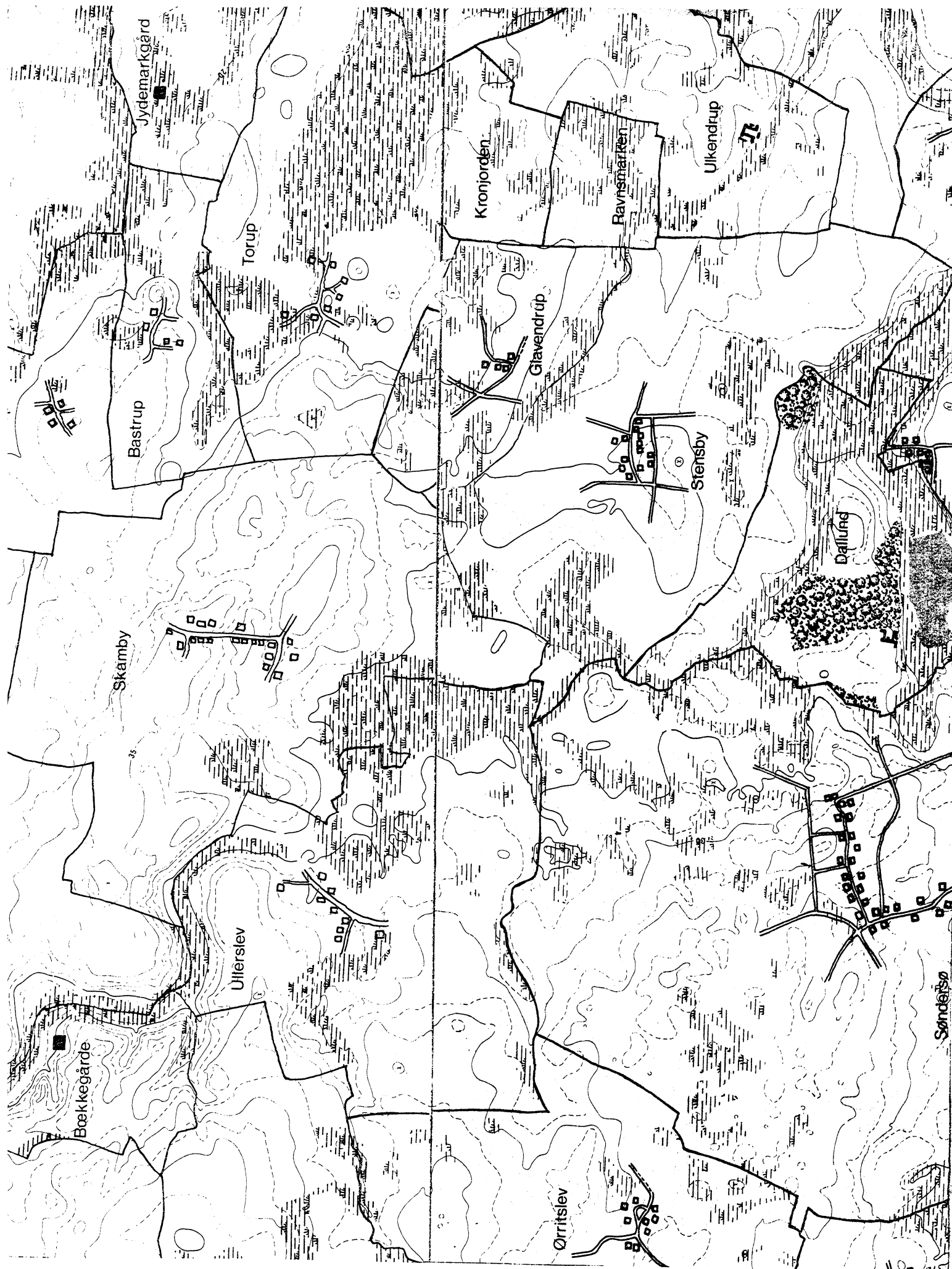
Relikt-vurdering: interesse

- 1) Bytomten er delvis bevaret i sin udskiftningsstids skikkelse, men er dog i dag præget af nybyggeri.
- 2) Ejerlavet har bevaret stjerneudskiftningshegnene, men er i øvrigt præget af stationsbybebyggelse.
- 3) Særlige relikter: kirken
- 4) Arkæologiske interesser: -

SKOVSGÅRDE

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Hårslev
----------	-------------------	----------------------	------------------

Navn: Skovsgårde	Navnetype:
-------------------------	------------

Bemærkninger:

Skovsgårde er nævnt første gang i 1486 i formen Skowsgordæ.
Kilden kan dog også refererer til et andet Skovsgårde.

Anlægstype: Rydningssby	Anlæggelsestidspunkt: Sen- Middelalder
--------------------------------	---

Bemærkninger:

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Hårslev
----------	-------------------	----------------------	------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten uregelmæssig vejforteby

De 7 gårde ligger spredt omkring en uregelmæssig forte, der ca. måler 50 x 100 m.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☒ centralby ☐ agerorientering ☒ skovorientering ☐ åorientering
☐ randby ☒ engorientering ☐ kystorientering

Enkelt - gårdsbebyggelse i den nordlige halvdel - "Ny mark".

c. Udskiftning

år: 1789 figur: Uregelmæssig blokudskiftning.

d. Udflytning 1 ved udskiftningen

- ☒ ved udskiftningen
☐ efter udskiftningen ingen senere

ØKONOMI

a. Vangesystem driftssystem: trevangsbrug rotation: 2/1

vangeantal: 5 eller flere

Sandsynligvis dyrkningsfællesskab med "Nymark".

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Kupert, Vissenbjerg med Storå Hedeslette mod N, samt uregelmæssige morænebakker umiddelbart N og V for landsbyen.

jordbund: Moræneler med ferskvandssand og mange små forekomster af ferskvandsdynd og tørv.

naturlig afgrænsning: Kun mod N og S synes afgrænsning naturlig.

☐ overvejende

☐ overvejende med større indhold af

☒ blandingsøkonomi med ager, eng og skov. Desuden en del huse spredt i ressourceområdet mod S.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Hårslev
----------	-------------------	----------------------	------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☐ opløst☒ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

Kun i gård synes flyttet indenfor landsbytomten, og kun enkelte huse er opført siden udskiftningen. Derimod er landsbytomten præget af en vejregulering, der i omfattende grad ændrer synsindtrykket.

b. Skelsystem

☒ vangesystemets hegn☐ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

Enkelte vangeskel bevaret. De løber mod N. fra landsbyen.

c. Ressourceområde

☐ større engareal☐ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevarsareal☒ størsteparten opdyrket

Mod S er bevaret et større moseparti. Desuden er bevaret flere mindre skovpartier jævnt fordelt over hele ressourceområdet. Nord for Skovsgårde er der opstået en lille stationsby.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Hårslev
----------	-------------------	----------------------	------------------

STATISTIK

Areal: 474 ^{1.} ha, heraf opdyrket 1688: 32% ^{1.}							
Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903			
	63	53	67 ^{1.}				
Bebyggelsesenheder:							
	1572	1610	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	11 ²	7	9	8	7	14 ^{1.}	15 ^{1.}
Huse:					1		
Huse m/ jord:				1		24	19
Huse u/ jord:						10	14
I alt:	11	7	9	9	8	48	48
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:							
	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit			
(56) 1664	2	5	2	7,0			
(50) 1688	1	5	2	6,6			
1844 ^{1.}	10	3	1	3,8			
1903 ^{1.}	10	4	1	3,6			
Folketal:							
	1787	1845	1901				
Voksne:	42	94	109				
Børn:	24	60	54				
I alt:	66	154	163				

1. incl. Nymark.

2) formentlig incl. Nymark.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Hårslev
----------	-------------------	----------------------	------------------

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:			gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			9					
1844	incl. Nymark	14	34					
1903	incl. Nymark	15	33					

Udviklingsbeskrivelse:

Skovsgårde ejerlav rammer mod nord en mindre rydningsbebyggelse Nymark (1610:3 gårde).

Ejerlavet rummer ialt 474 ha, hvoraf i 1688 var opdyrket 32% - en typisk lav opdykningsgrad for skovbygdejerlav. Skovsgårde takseredes i 1688 til 53 tdr. htk. mod 63 tdr. i 1664. Byen havde i 1682 treårig rotation men med 5 eller flere vange. Byen indgik i dyrkningsfællesskab med Nymark. I 1664 gav 2 af gårdene i Skovsgårde afgifter af Nymark og andre jorder, ligesom de to Nymarksgårde ydede af nyopdyrkede jorde. Tilsammen takserede ejerlavets skove da for 40 svin olden. Skovsgårde er anlagt som rydningsby, formentlig på en del af Gambysejerlav.

Alternativt kan Skovsgårde have hørt med til Rugård lens skovenemærke Bebyggelsen dukker først op i det skriftlige kildemateriale v. 1500 og behøver næppe at være ældre. Samtlige gårde lå da under Rugård len. Endnu i 1537 optræder kun en afgift af "Nymark" i lensjordebogen, men i 1610 opremses 3 gårde i Nymark. Antallet af gårde i Nymark sank senere til 2. I overensstemmelse med den fremførte tolkning hørte også Nymarksgårdene under Skovby len.

Skovsgårde blokudskiftedes i 1789 og siden er en enkelt gård udflyttet. Endnu i 1664 lå hele Skovgårde under kronlenet Rugård, men i løbet af 1700-tallet blev Elved hovedbesidder, med ialt 6 gårde og 1 hus i 1773. Overgangen til selveje var afsluttet inden 1844.

I 1537 var der 8 gårde i byen og dette antal synes stort set beholdt endnu i 1774 (i 1572 er Nymarksgårdene medregnet, i 1664 er medregnet et øde hus uden bygninger på 1,5 tdr. hkt). Frem til 1844 stiger gårdtallet markant.

Antallet af huse synes betydningsløst i 1600-1700 tallet (i 1774 er de jordløse huse dog næppe medtaget), men stiger herefter meget voldsomt frem til 1844, hvorefter en stabilisering indtræffer. Denne udvikling afspejler sig ligeledes i befolkningstallet.

I det 20. årh. udviklede sig en lille stationsby "Nymark" nord for Skovsgårde.

Gårdene var i 1688 af alm. størrelse. Byen synes aldrig egaliseret.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Hårslev
----------	-------------------	----------------------	------------------

Sammenfattende vurdering:

Ingen
interesse:☐

Interesse:

☒Stor
interesse:☐Særlig
interesse:☐

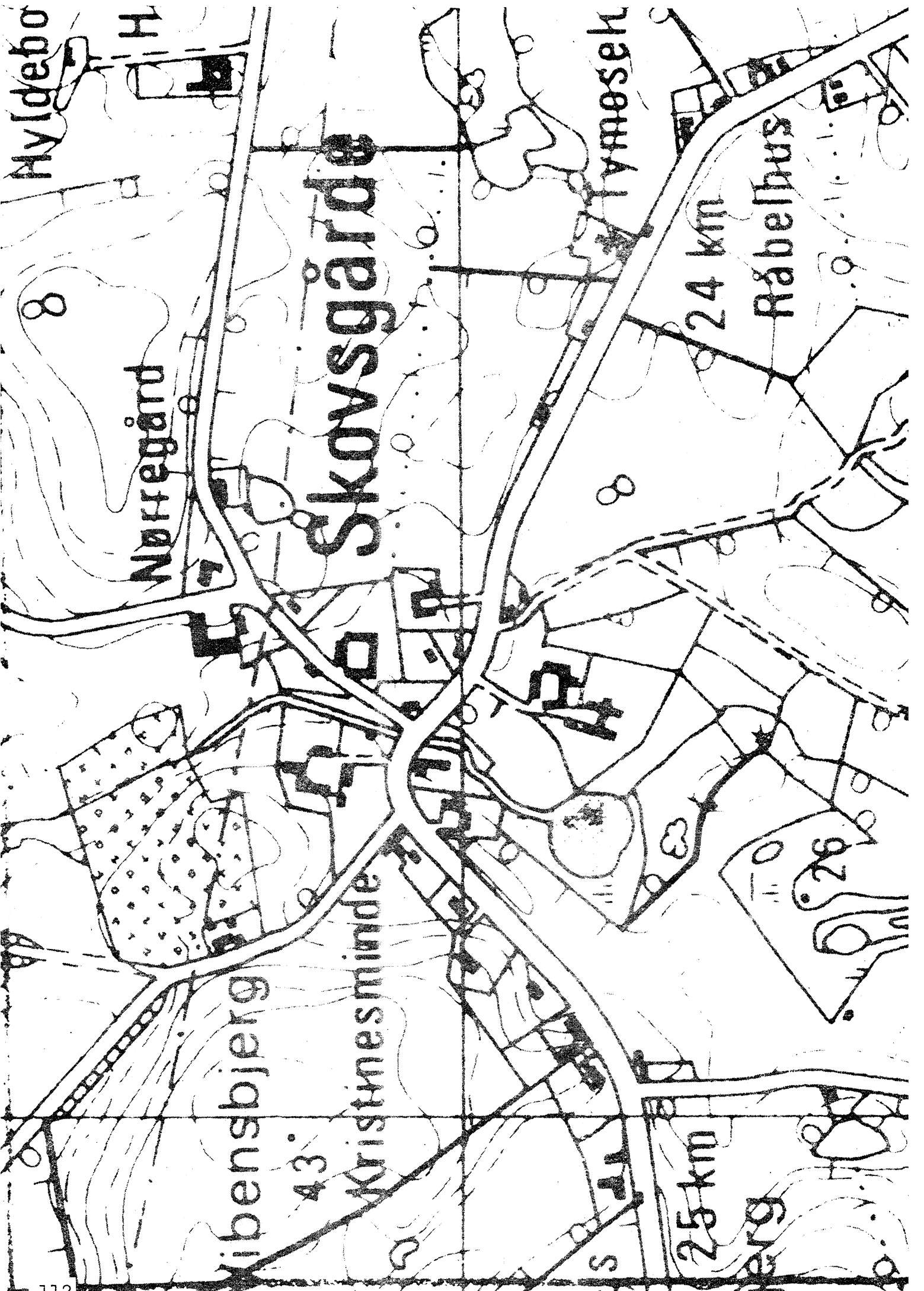
Landsbytypologisk vurdering: interesse

- 1) Anlægstype. Den lille senmiddelalderlige rydningsby er centralplacert i sit ejerlav med skov/eng orientering. Opdykningsprocenten var endnu i 1682 lav og skovressourcerne rigelige. Mod nord opstod en mindre rydningsbebyggelse "Nymark". Skovsgårdes bytomt er af uregelmæssig vejforteby typen.
- 2) Udviklingstype. Byen er formentlig anlagt på kronens skovenemarker og lå endnu i 1664 i sin helhed til kronen. Overgangen til selveje forløb hurtigt og ledsagedes af en voldsom bebyggelsesvækst frem til 1844. I det 20. årh. har der udviklet sig en mindre stationsby i ejerlavet.

Sammenfattende drejer det sig om en forholdsvis almindelig, men ikke særlig typeren, anlægstype, med en meget voldsom ekspansion omkring 1800

Relikt-vurdering: interesse

- 1) Bytomten er delvis bevaret men præges af vejgennembrud, der har sløret fortepræget.
- 2) Kulturlandskabet har bevaret enkelte vangeskel, men rummer i dag en mindre stationsbebyggelse.
- 3) Særlige relikter: Skovsgårdes gamle kro er 1934 flyttet til Hjerl Hede.
- 4) Arkæologiske interesser: en frilagt gårdtomt.

Hyldebo

H

Nørregård

Skovsgårde

Tymosek

24 km

Råbelhus

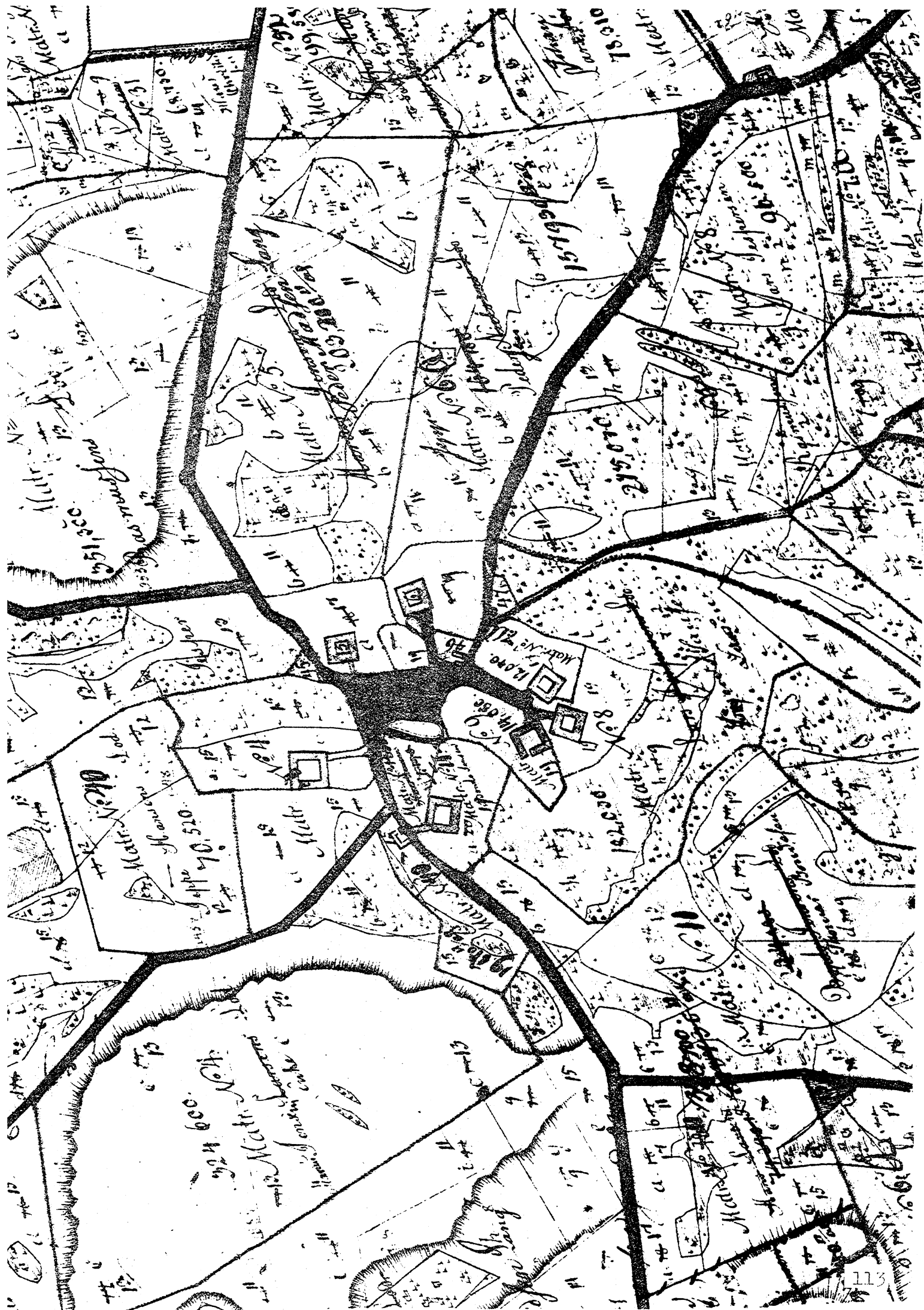
Hibensbjerg

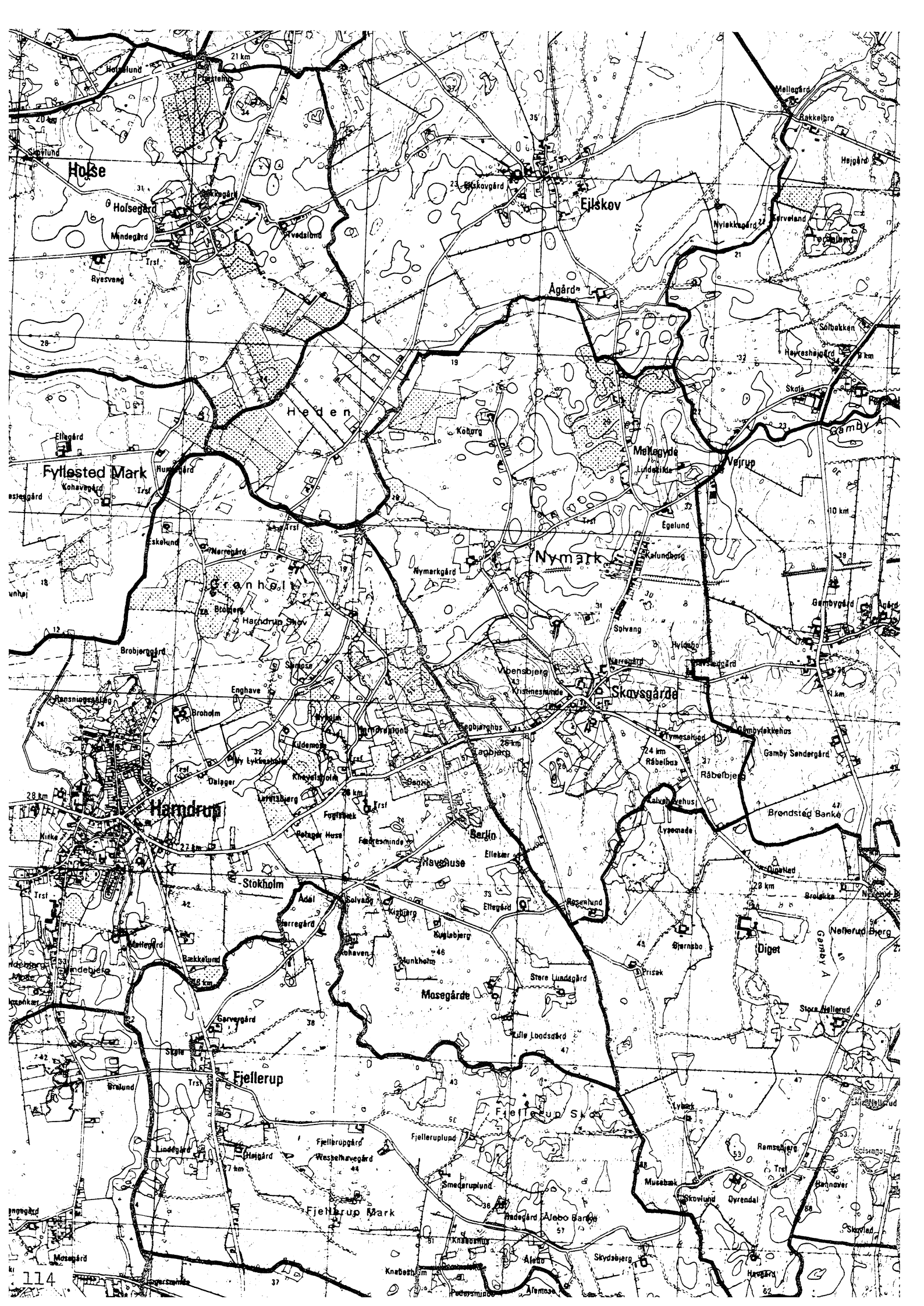
43°

Kristnesminde

25 km

Hibensbjerg

SLAGSTRUP

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Sørslev
----------	-------------------	----------------------	------------------

Navn: Slagstrup	Navnetype: torp.
--------------------	---------------------

Bemærkninger:

Slagstrup er nævnt første gang 1499 i formen Slaxsterope Forleddet er en form af mandsnavnet glda. Slak, som er lig med tillægsordet glda. slak, som betyder slap, mager. Efterleddet er torp, glda. thorp, som betyder udflytterbebyggelse.

Anlægstype: Udflytterbebyggelse	Anlæggelsestidspunkt: Middelalder.
------------------------------------	---------------------------------------

Bemærkninger:

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Sørslev
----------	-------------------	----------------------	------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Ubestemmelig type.

Kunne godt ligne en reguleret vejby, idet de tre gårde ligger på samme størrelse tomter på en række.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☒ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☐ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1786 figur: Blokudskiftning.

d. Udflytning 3 gårde.

- ☐ ved udskiftningen
☐ efter udskiftningen

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: 3-vangsbrug

rotation: 2/1

vangeantal: 3

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Glat, Sletten.

jordbund: Moræneler med enkelte små forekomster af ferskvandsdynd.

naturlig afgrænsning: Nej.

☒ overvejende agerjord.

☐ overvejende med større indhold af

☐ blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Sørslev
-----------------	--------------------------	-----------------------------	-------------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tømt

☐ velbevaret☒ opløst☐ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

Der er stadig tre gårde i landsbyen, men de er placeret spredt og ikke på deres oprindelige plads. Der er kommet to huse til på den plads hvor gårdene oprindeligt var placeret.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☐ udskiftningshegnene☒ intet af betydning

c. Ressourceområde

☐ større engareal☐ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☒ størsteparten opdyrket

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Sørslev
-----------------	-------------------	----------------------	------------------

STATISTIK

Areal: 117 ha, heraf opdyrket 1688: 88%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	32	36	27	

Bebyggelsesenheder:

	1511	1572 ¹	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	2	3	3	3	3	4	5
Huse:							
Huse m/ jord:						1	1
Huse u/ jord:						1	
I alt:	2	3	3	3	3	6	5

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
(67) 1664		1	2	10,7
(67) 1688			3	12,0
1844	1	2	1	6,5
1903	3	1	1	5,4

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	18	27	28
Børn:	9	4	7
I alt:	27	31	35

1) 1610: 5 gårde.

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Skovby	Søndersø	Sørslev

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664	1						2	
1844	2						2	2
1903	5	1						

Udviklingsbeskrivelse:

Af det kun 117 ha store ejerlav var i 1682 opdyrket ikke mindre end 88%. Den totale opdyrkning bevirker en høj hartkornsansættelse, nemlig 36 tdr. mod 27 tdr. i 1844. Ejerlavet var o. 1800 stort set blottet for eng og havde ingen skov, byen havde i 1682 alm. trevangsbrug. Byen er udflyttet og udparcelleret fra Sørslev. Slagstrup blokudskiftedes i 1786 og siden er samtlige gårde flyttet ud, således at bytomten er opløst. I senmiddelalderen lå 2 af byens gårde til Ivernæs (Wedellsborg). Ved Ivernæs skiftet i 1520 fulgte disse 2 gårde Kærsgård delen. Herudover fandtes en selvejergård under Rugård len i 1507. I 1664 var fordelingen stadigvæk 2 adelsgårde samt en (kron-) selvejergård. I 1783 var byens 3 gårde fordelt med 2 til Gyldensteen og 1 til Harritslevgård. På trods af skattemandtallet 1511's lave angivelse synes Slagstrup fra senmiddelalder til 1783 at have bestået af 3 gårde. I forbindelse med overgangen til selveje stiger gårdtallet til 5, medens hustallet aldrig kommer til at spille nogen rolle. Befolkningsstigningen fra 1787 til 1901 har da også ganske beskednen omfang. Gårdene var i 1688 meget store. Byen synes aldrig egaliseret.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Sørslev
----------	-------------------	----------------------	------------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse:☐

Interesse:

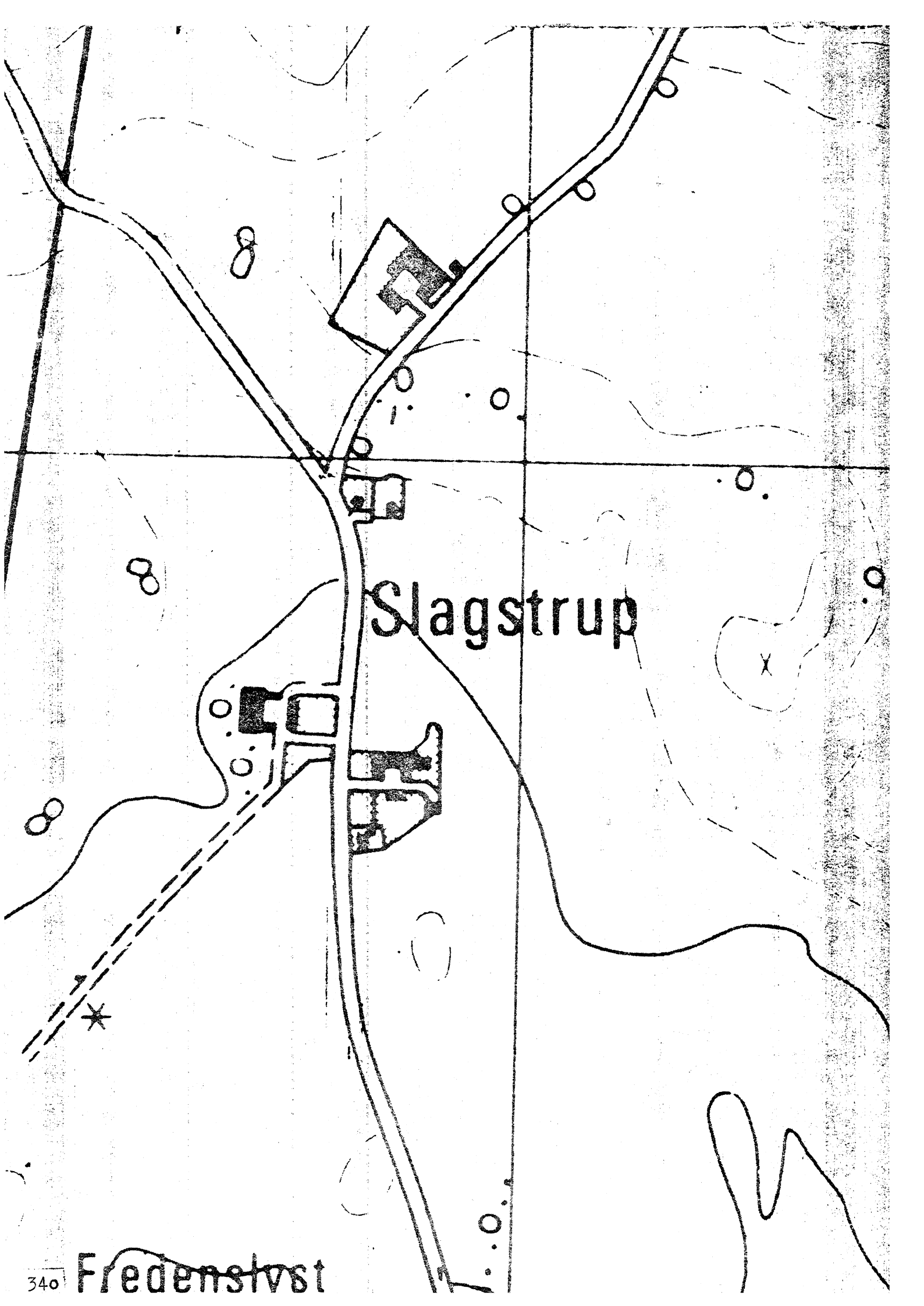
☒Stor
interesse:☐Særlig
interesse:☐**Landsbytypologisk vurdering:** Stor interesse.

- 1) Anlægstype. Den lille udflytterbebyggelse af vikingetids-middelalder navnetypen -torp er centralplaceret i sit ejerlav med agerorientering. Bytomten har kompakt, og som det synes reguleret præg.
- 2) Udviklingstype. Den lille udflytterby forblev splittet under flere besiddere og egaliseredes aldrig. Overgangen til selveje ledsagedes af begrænset ekspansion. Byen sprængtes totalt ved udflytning.

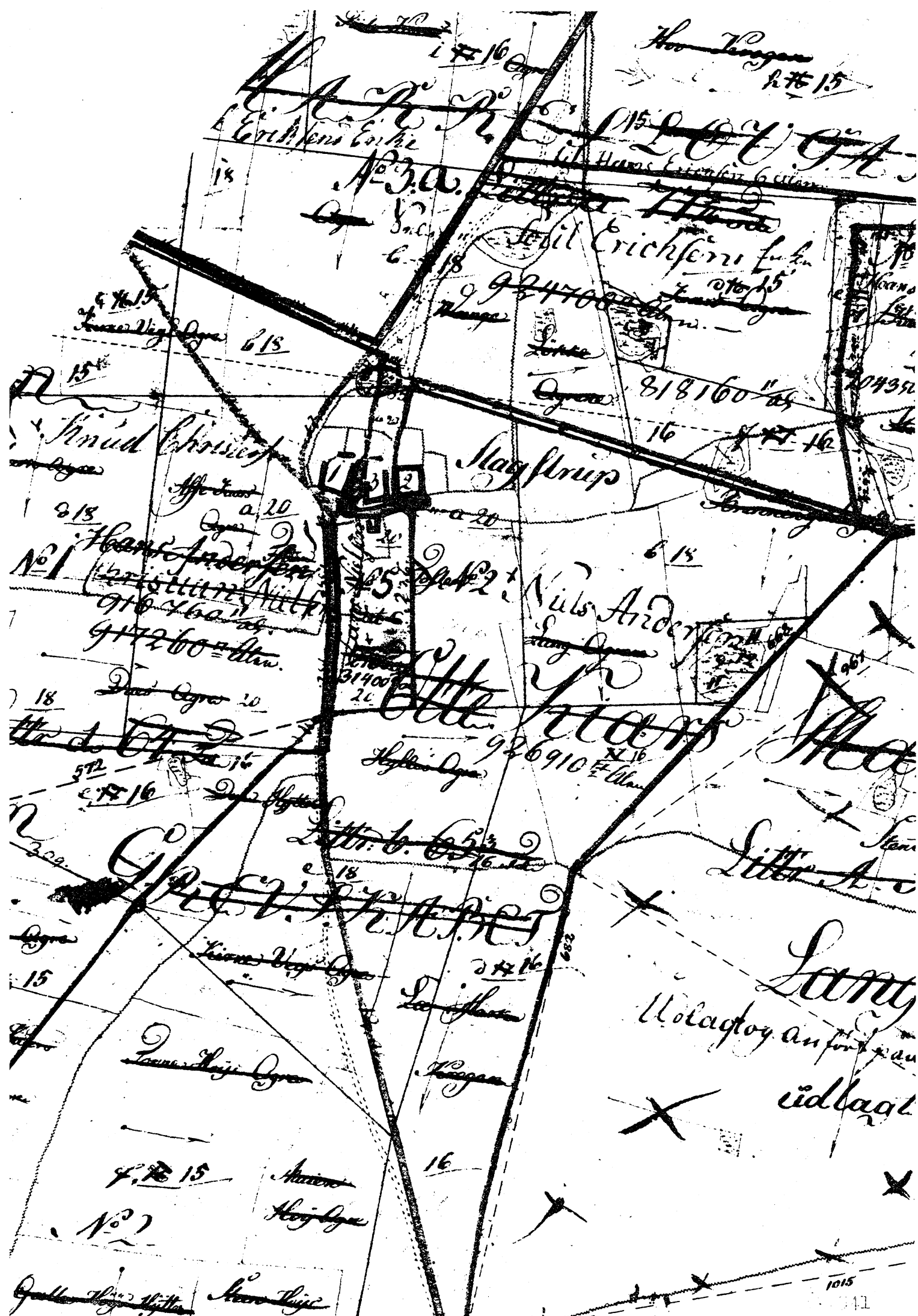
Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og meget typeren anlægstype med gængse udviklingsmønstre.

Relikt-vurdering: Interesse.

- 1) Bytomten er opløst.
- 2) Kulturlandskabet har ikke bevaret hegn i større udstrækning.
- 3) Særlige relikter: -
- 4) Arkæologiske interesser: flere frilagte gårdtomter.

Slagstrup

Hans Jørgen
h. 75 15

Erichsen Eriks
N. 3. A.
h. 75 16

Sebil Ericksen
h. 75 15

h. 75 15
Lagstrup
h. 75 15

h. 75 16
Lagstrup
h. 75 16

h. 75 15
Lagstrup
h. 75 15

h. 75 15
Lagstrup
h. 75 15

h. 75 15
Lagstrup
h. 75 15

h. 75 15
Lagstrup
h. 75 15

h. 75 15
Lagstrup
h. 75 15

h. 75 15
Lagstrup
h. 75 15

h. 75 15
Lagstrup
h. 75 15

h. 75 15
Lagstrup
h. 75 15

h. 75 15
Lagstrup
h. 75 15

Lagstrup
h. 75 16

Lagstrup
h. 75 16

Lagstrup
h. 75 16

Lagstrup
h. 75 16

Lagstrup
h. 75 16

Lagstrup
h. 75 16

Lagstrup
h. 75 16

Lagstrup
h. 75 16

Lagstrup
h. 75 16

Lagstrup
h. 75 16

Lagstrup
h. 75 16

Lagstrup
h. 75 16

Lagstrup
h. 75 16

Lagstrup
h. 75 16

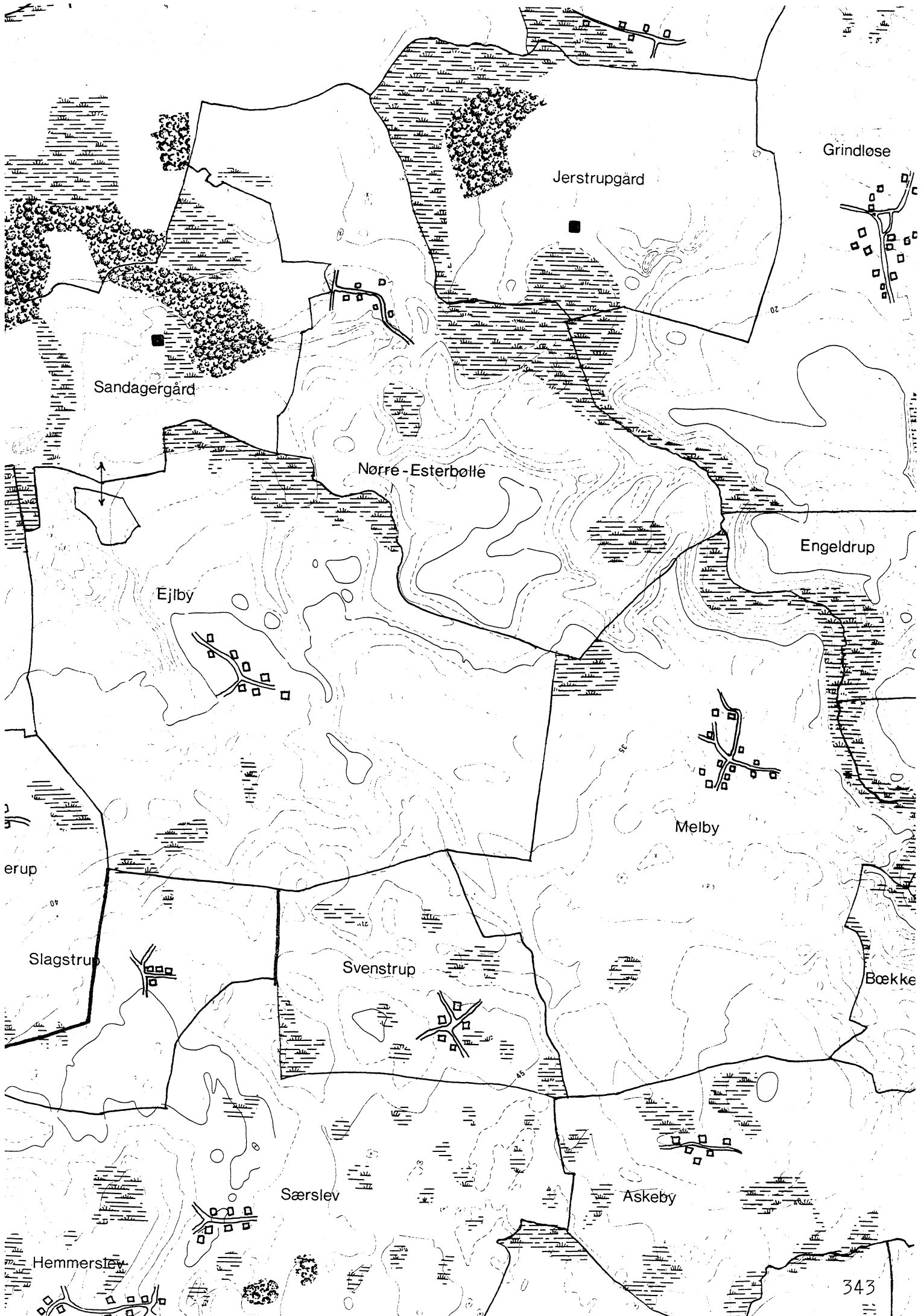
Lagstrup
h. 75 16

Lagstrup
h. 75 16

Lagstrup
h. 75 16

Lagstrup
h. 75 16

Grindløse

Jerstrupgård

Sandagergård

Nørre-Esterbølle

Engeldrup

Ejlbj

Melby

erup

Slagstrup

Svenstrup

Bække

Særslev

Askeby

Hemmerslev

STENSBY

FYNS AMT	Herred: Skam	Kommune: Søndersø	Sogn: Skamby
----------	-----------------	----------------------	-----------------

Navn: Stensby	Navnetype: -by
------------------	-------------------

Bemærkninger:

Stensby er nævnt første gang 1394 i formen Steensbye. Forleddet er sandsynligvis en form af mandsnavnet glda. Sten. Efterleddet er -by, glda. by, som betyder landsby. Bebyggelsesnavne på -by anses for dannet i vikingetid.

Anlægstype: Adelby	Anlæggelsestidspunkt: Omkring overgangen vikingetid/mid- delalder.
-----------------------	--

Bemærkninger:

En adelby er en landsby som i modsætning til torperne ikke er anlagt ved udflytning.

Historiske tildragelser:

Syd for Stensby på grænsen til Søndersø sg. mindsten for C.F.A. baron Blixen Finecke, rejst 1867 af Dallunds tidl. fæstebønder, der var blevet selvejere 1852.

FYNS AMT	Herred: Skam	Kommune: Søndersø	Sogn: Skamby
----------	-----------------	----------------------	-----------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten reguleret vejforteby.

Omkring den ØV langstrakte vejforte ligger byens gårde tæt samlet og med omtrent lige stor afstand. På S-siden ligger 7 gårde på linie, men 2 ligger tilbagetrukket. På de andre sider af fortan ligger 5 gårde. Husene ligger spredt rundt i byen.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☒ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☐ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1801 figur: Blokudskiftning, uregelmæssige firkantede blokke.

d. Udflytning 10-11 gårde.

- ☐ ved udskiftningen
☒ efter udskiftningen 10-11 gårde flyttet ud, nogle kun lige uden for byen, andre længere ud i ejerlavet.

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem:

rotation: Trevangsbrug.

vangeantal: 3

2/1

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Glat, Sletten, tunneldal mod SV og smeltevandssø mod V.

jordbund: Moræneler med ferskvandstørv.

naturlig afgrænsning: Med NV, N og NØ samt SV, men ikke mod Ø og V.

☐ overvejende

☒ overvejende ager med større indhold af eng

☐ blandingsøkonomi med

Engarealer i den NV og N samt SV del af ejerlavet.

FYNS AMT	Herred: Skam	Kommune: Søndersø	Sogn: Skamby
----------	-----------------	----------------------	-----------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☒ opløst☐ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

Kun 3 ud af 14 gårde ligger på deres gamle tomter, mens resten er flyttet ud. Enkelte (6) er dog kun lige flyttet uden for byen, hvorved denne fra at have været meget sluttet på u-tiden, bliver meget åben idag. Der er kun i ret begrænset omfang sket nybebyggelse i byen. Vejnettet er stort set uforandret. En stor del af skelsystemet er bevaret.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

En stor del af u-hegnene.

c. Ressourceområde

☐ større engareal☐ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevarsareal☒ størsteparten opdyrket

FYNS AMT	Herred: Skam	Kommune: Søndersø	Sogn: Skamby
----------	-----------------	----------------------	-----------------

STATISTIK

Areal: 339 ha, heraf opdyrket 1688: 44%.

Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903
	96	60	67	

Bebyggelsesenheder:

	1511	1600-10	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	13	5 ¹	13	13	14	13	13
Huse:	1		3		7		
Huse m/ jord:				2		7	14
Huse u/ jord:						0	4
I alt:	14	5	16	15	21	20	31

Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:

	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit
(46) 1664	1	7	5	7,4
(69) 1688	7	6		4,6
1844	5	8		4,5
1903	3	10		4,7

Folketal:

	1787	1845	1901
Voksne:	73	95	104
Børn:	35	33	51
I alt:	108	128	155

1. 1568-72: 13 gårde.

2. Folketælling 1845: 14 gårde. En uidentificeret gård i 1844 matr. 229

FYNS AMT	Herred: Skam	Kommune: Søndersø	Sogn: Skamby
----------	-----------------	----------------------	-----------------

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664			5				8	3
1844							13	7
1903	13	18						

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 339 ha. store ejerlav var i 1688 kun opdyrket 44%, hvilket er forholdsvis lidt for egnen. Byen havde da alm. trevangsbrug og takseredes til 60 tdr. htk. mod 67 tdr. htk. i 1844. I forhold hertil er landgilde-hartkornet fra 1664 forholdsvis højt. Fra det oprindelige ejerlav synes Glavendrup udskilt som udflytterbebyggelse. Mod syd har Dallund hovedgård ekspanderet ind over Steensbys naturlige grænse. Byen blokudskiftedes i 1801 og siden er langt hovedparten af gårdene flyttet ud. I 1394 omtales et adelsgods i Steensby, hvorfra ved denne lejlighed bortskænkes 1 gård i Skamby til præstebordet. I 1400-tallets begyndelse erhvervede Sten Basse 2 gårde i byen, disse bortskænkedes i 1441 til Antvorskov kloster, der i 1480'erne mageskiftede gårdene til Sct. Hans kloster i Odense. Hovedparten af byen nemlig 9 gårde lå dog allerede år 1500 til nabogodset Dallund, ligesom godset i 1627 besad 9 gårde og 1 hus i byen. Disse gårde har øjensynlig været skattefri ugedagstjenere at dømme efter den lave skattemandtalsangivelse i 1610. Inden 1664 var Dallund gods imidlertid spredt for alle vinde, og byen samles først atter under godset i 1700-tallet. I 1764 ejede Dallund hele byen i 14 egaliserede gårde og 5 huse. Endnu i 1844 var samtlige gårde i fæste, men en mindesten vidner i dag om overgangen til selveje i 1852.

Antallet af gårde er omtrent uforandret fra 1511 til 1903, ligesom hus og befolkningstallets stigning i det 19. århundrede ligger under normen.

Byen bestod i 1688 af forholdsvis små gårde. Den egaliseredes første gang inden 1769 og synes i øvrigt egaliseret igen ved udskiftningen.

FYNS AMT	Hered: Skarn	Kommune: Søndersø	Sogn: Skamby
----------	-----------------	----------------------	-----------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse:☐

Interesse:

☒Stor
interesse:☐Særlig
interesse:☐**Landsbytypologisk vurdering:** stor interesse

- 1) Anlægstype. Den middelstore adelby af vikingetids navnetypen - by er central-placeret i sit ejerlav med agerorientering. Fra det oprindelige ejerlav er udflytterbyen Glavendrup udparcelleret og mod syd har Dallund gods ekspanderet ind over den oprindelige ejerlavsgrense. Byformen er den på fyn sjældne, regulerede vejforteby.
- 2) Udviklingstype. Byen husede i 1300-tallet et adelsgods, men domineredes fra senmiddelalder og frem til 1852 af nabogodset Dallund. Den udsattes for i hvert fald 2 egaliseringer, og muligvis står bytomtreguleringer i forbindelse hermed.

Sammenfattende drejer det sig om en speciel og forholdsvis typeren anlægstype, hvis udvikling rummer en række bebyggelseshistoriske karakteristika.

Relikt-vurdering: interesse

- 1) Bytomten er opløst.
- 2) Kulturlandskabet har bevaret en stor del af udskiftningshegnene.
- 3) Særlige relikter: -
- 4) Arkæologiske interesser: adskillige frilagte gårdtomter.

Trst.

Pedersminde

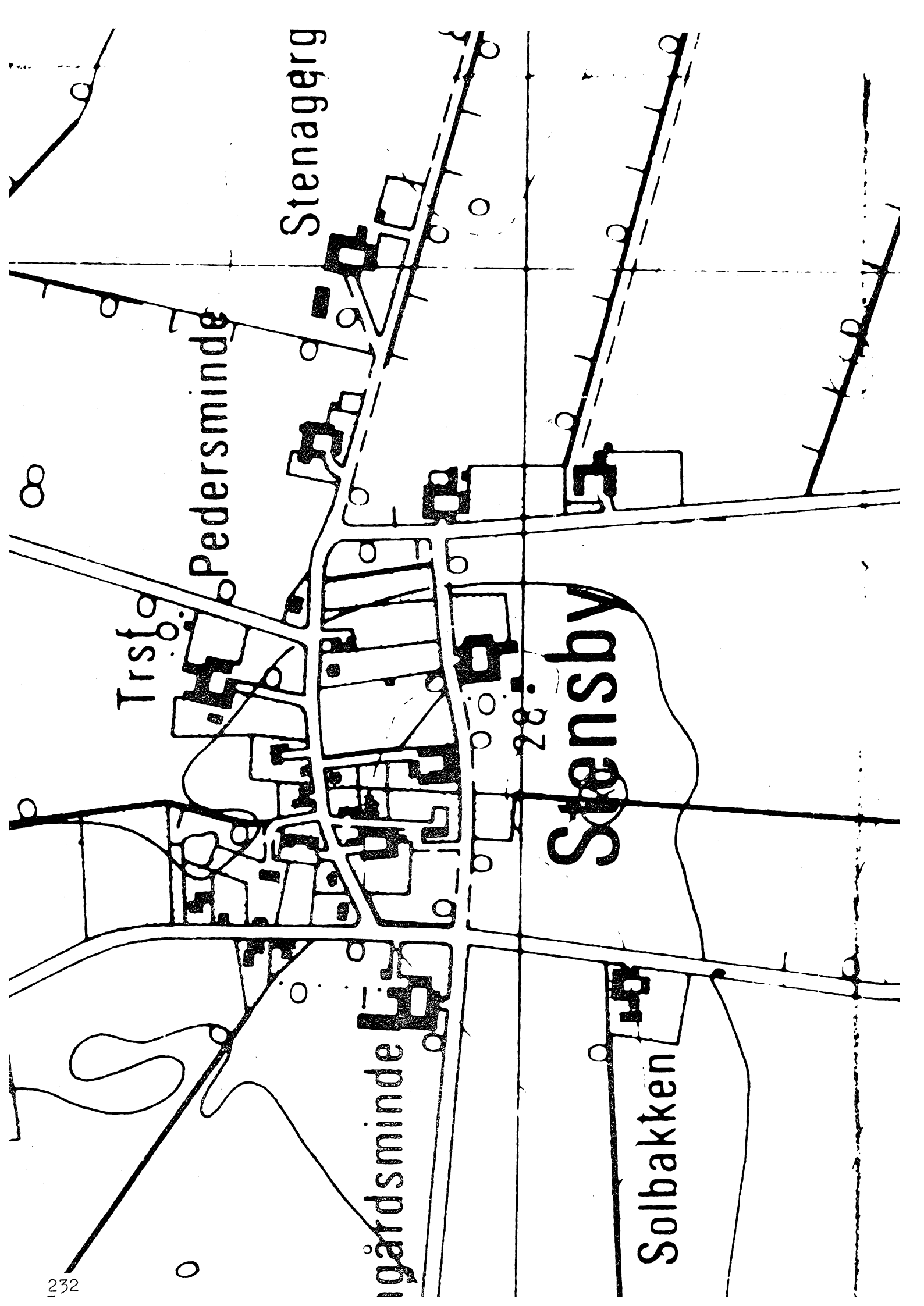
Stenagerg

igårdsminde

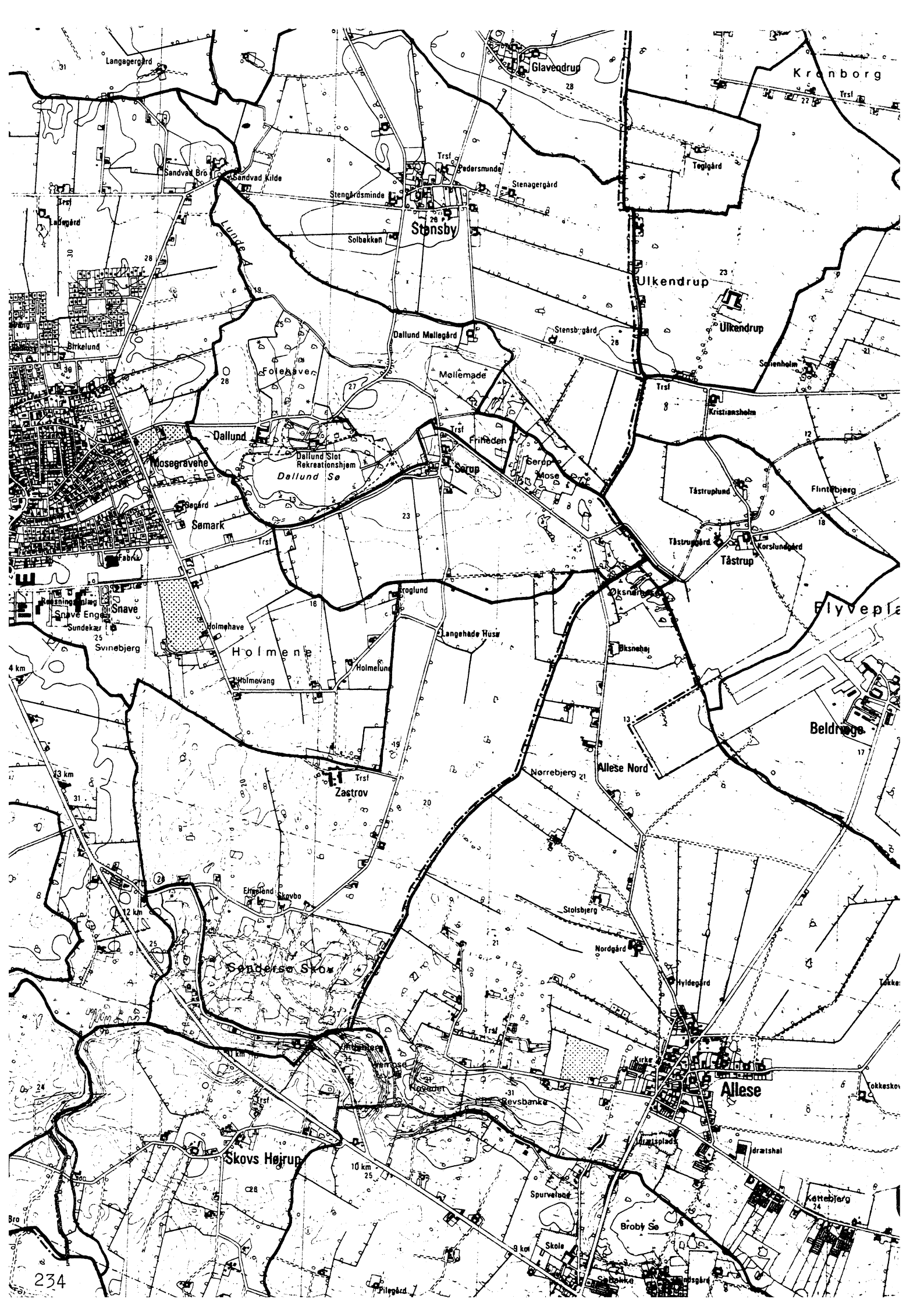
28.

Stensby

Solbakken

SVENSTRUP

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Sørslev
----------	-------------------	----------------------	------------------

Navn: Svenstrup	Navnetype: -torp.
--------------------	----------------------

Bemærkninger:

Svenstrup er nævnt første gang 1402 i formen Swenztorp. Forleddet er en form af mandsnavnet glda. Swen. Efterleddet er torp, glda. thorp som betyder udflytterbebyggelse.

Anlægstype: Udflytterbebyggelse	Anlæggelsestidspunkt: Middelalder.
------------------------------------	---------------------------------------

Bemærkninger:

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Sørslev
----------	-------------------	----------------------	------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Uregelmæssig vejforteby.

Gårdene ligger omkring en uregelmæssig forte, tre gårde ligger vest for den fortelignende plads, en nord for og en øst for. Fra pladsen strækker der sig veje ud mod N-V, mod S-V, mod S og N-Ø.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☒ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☐ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1789 figur: Stjerneudskiftning.

d. Udflytning 0 gårde.

- ☐ ved udskiftningen
☐ efter udskiftningen

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: 3-vangsbrug rotation: 2/1
 vangeantal: 5 el. flere
 Dyrkningsfællesskab med Sørslev (?)

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Glat, Sletten.

jordbund: Moræneler.

naturlig afgrænsning: Kun i det syd-vestlige hjørne ellers ikke.

- ☐ overvejende
☒ overvejende ager med større indhold af eng.
☐ blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Sørslev
----------	-------------------	----------------------	------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☒ velbevaret☐ opløst☐ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

De 5 gårde ligger stort set på deres oprindelige pladser. Vejene har fået et lidt andet forløb.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

c. Ressourceområde

☐ større engareal☐ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☒ størsteparten opdyrket

Der er to større frugt-plantager.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Sørslev
----------	-------------------	----------------------	------------------

STATISTIK

Areal: 168 ha, heraf opdyrket 1688: 77%.							
Tønder hartkorn	1664	1688		1844		1903	
	45	61		40			
Bebyggelsesenheder:							
	1511	1572 ¹	1664	1688	1774	1844 ²	1903
Gårde:	4	5	5	5	5	7	8
Huse:	1		2				
Huse m/ jord:						5	4
Huse u/ jord:							3
I alt:	5	5	7	5	5	12	15
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:							
	1–4 tdr. htk.		5–8 tdr. htk.		8– tdr. htk.		Gennemsnit
(60) 1664			2		3		9,0
(60) 1688					5		12,2
1844	3		4				8,0
1903	3		3		2		5,5
Folketal:							
	1787		1845		1901		
Voksne:	24		48		57		
Børn:	11		15		21		
I alt:	35		63		78		

1) 1610: 3 gårde, 2 huse.

2) De 4 selvejer ses ikke i hovedskattebogen.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Sørslev
----------	-------------------	----------------------	------------------

Besiddelsesforhold:			Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:								
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664	1		1	1			3	1
1844	4						3	1
1903	8	7						

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 168 ha store ejerlav var i 1682 opdyrket ikke mindre end 77%. Svenstrup er da også et typisk sletteejerlav domineret af agerjord. På grund af den høje opdyrkning takseredes byen højt i 1684 til 61 tdr. htk. mod 40 tdr. i 1844. Byen havde i 1682 treårig rotation med 5 el. flere vange. Svenstrup havde sandsynligvis dyrkningsfællesskab med moderbyen Sørslev, hvorfra Svenstrup er udparcelleret.

Svenstrup stjerneudskiftedes i 1789, men ingen gårde er udflyttet. I 1520 var Enggård (Gyldensteen) i besiddelse af en af byens gårde. Samtidigt hørte en gård under Ejlby kirke, medens en selvejergård lå under kronlenet Rugård. I 1664 var ejendomsfordelingen uændret. Blandt adelige lodsejere kan udover Enggård nævnes Harritslevgård hvis ene gård stadig lå til hovedgården i 1783. I 1844 var Gyldensteen enebesidder og byen egaliseredes på udskiftningstiden.

Antallet af gårde i byen er stabilt fra 1511 til det 19. årh., hvor gårdtallet stiger markant efter 1844 i forbindelse med overgangen til selveje. Husekspansionen i det 19. årh. har derimod mere begrænset omfang. Bebyggelsesekspansionen ledsages af befolkningsvækst i normalt omfang.

Gårdene var i 1688 meget store. Byen egaliseredes på udskiftningstiden.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Sørslev
----------	-------------------	----------------------	------------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse:☐

Interesse:

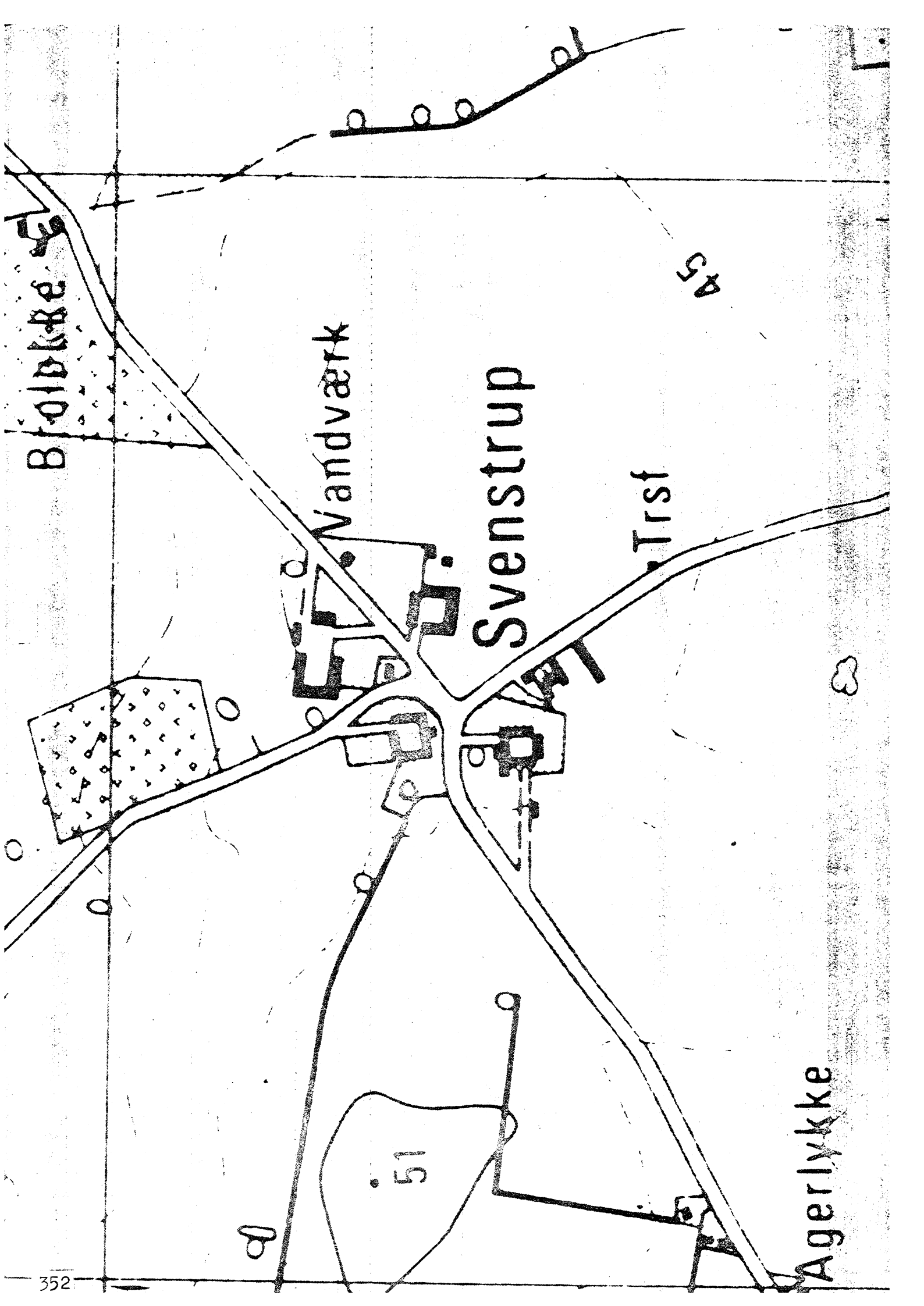
☐Stor
interesse:☒Særlig
interesse:☐**Landsbytypologisk vurdering:** Interesse.

- 1) Anlægstype. Den lille udflytterby af vikingetids-middelalder navnetypen -torp er centralplaceret i sit ejerlav med agerorientering. Byformen er uregelmæssig vejforteby.
- 2) Udviklingstype. Byen samledes meget sent på én besidders hånd og den egaliseredes først på udskiftningstiden. Den sene overgang til selveje ledsagedes af ekspansion i normalt omfang.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og forholdsvis typeren anlægstype uden særlige udviklingsmæssige karakteristika.

Relikt-vurdering: Stor interesse.

- 1) Bytomten er velbevaret, men fortepræget er gået tabt i forbindelse med et vejgennembrud.
- 2) Kulturlandskabet har bevaret en del af stjerneudskiftningshegnene.
- 3) Særlige relikter: -
- 4) Arkæologiske interesser: -

Brilbke

Vandværk

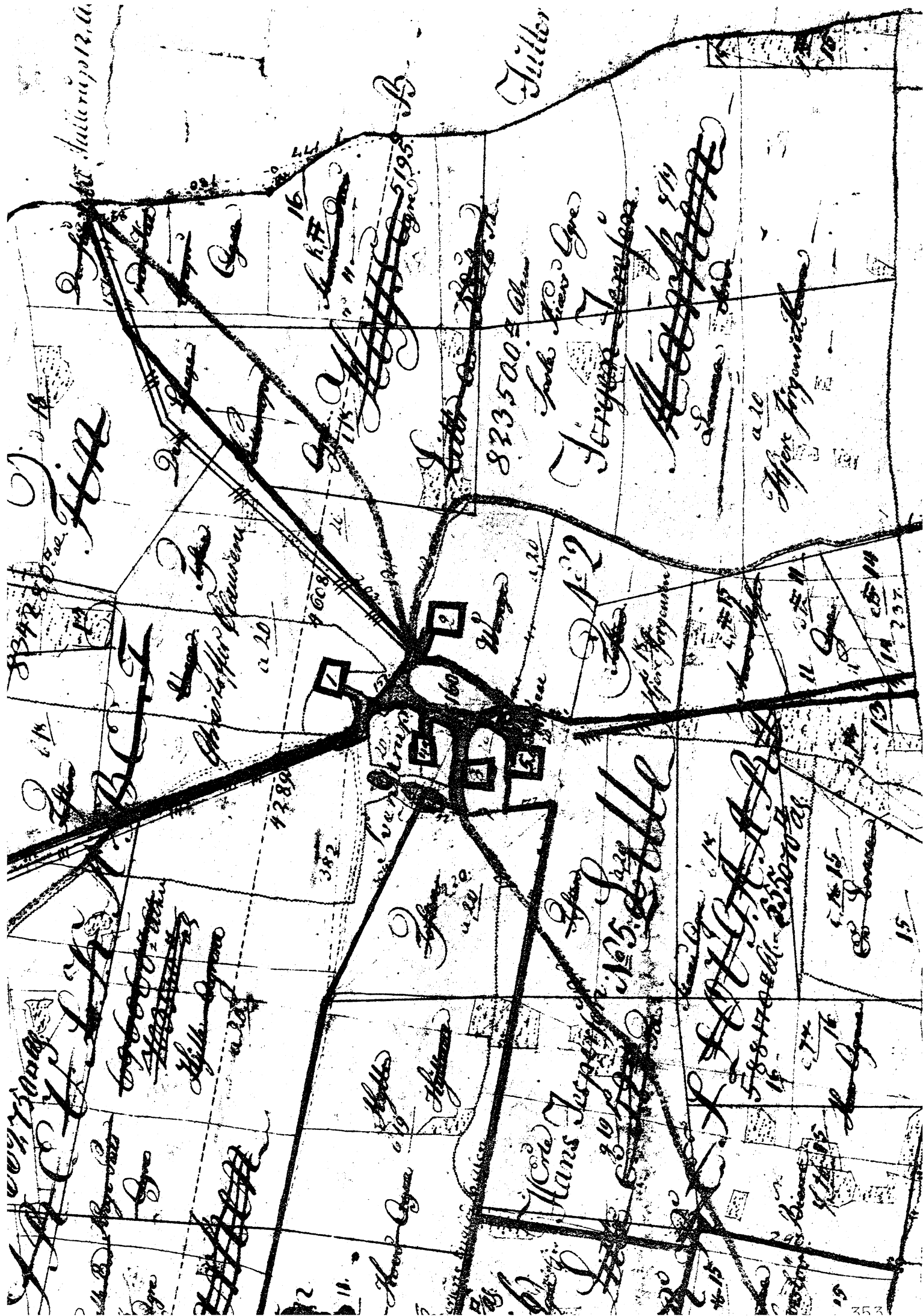
Svenstrup

Trst

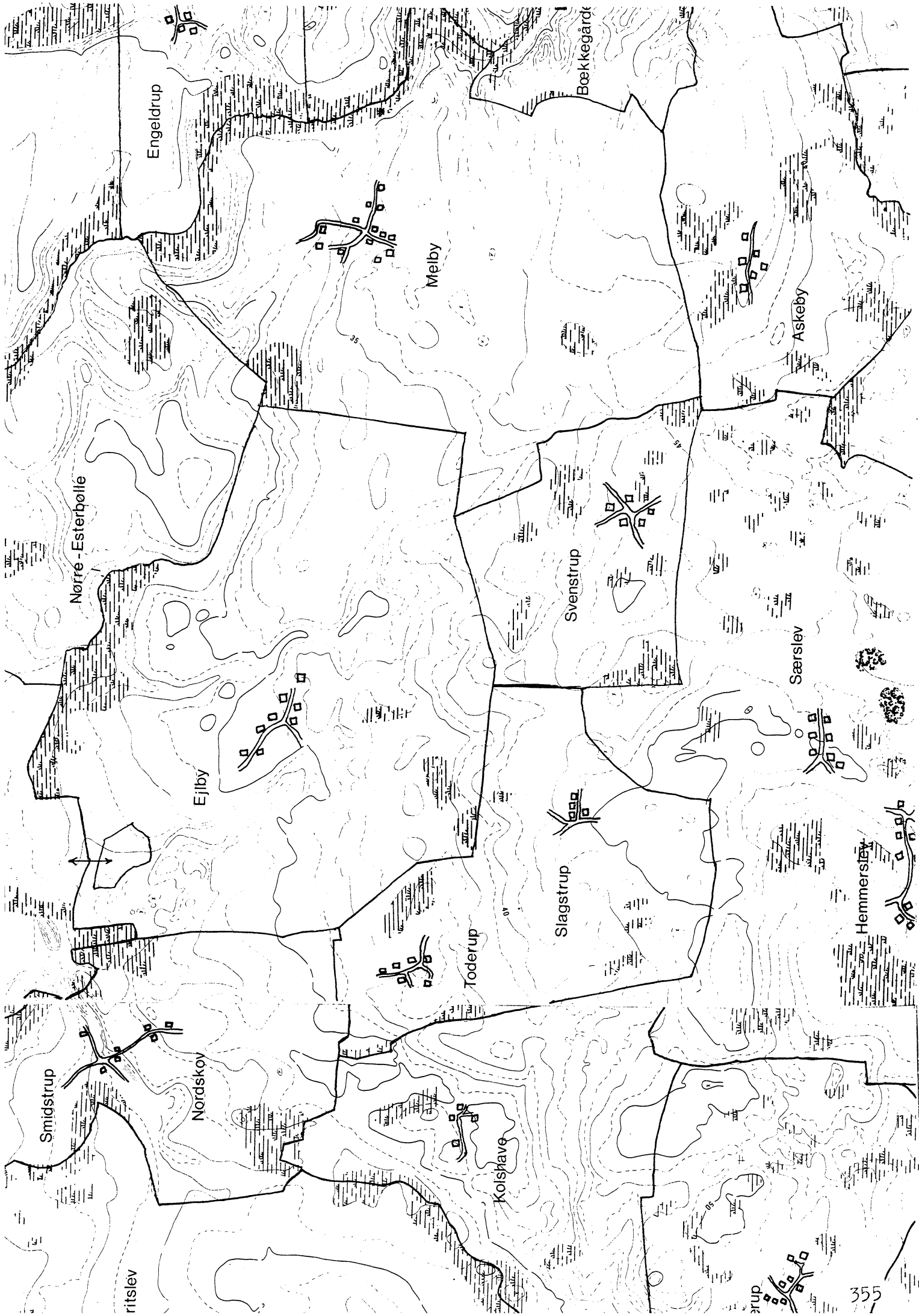
Agerlykke

51

54

SÆRSLEV

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Sørslev
----------	-------------------	----------------------	------------------

Navn: Sørslev	Navnetype: -lev.
------------------	---------------------

Bemærkninger:

Sørslev er nævnt første gang 1349 i formen Sørsløff. Forleddet er et urnordisk Saiwa-hariar (søkriger), som her udvikler sig til formen gl̥da. Sær. Efterleddet er lev, gl̥da. lef, som formentlig betyder arvegods.

Anlægstype: Adelby	Anlæggelsestidspunkt: Omkring overgangen mellem vikingetid og ældre middelalder.
-----------------------	---

Bemærkninger:

Historiske tildragelser:

Sørslev Højskole oprettedes 1882. Ved Galgehøjen lige vest for kirken har været en helligkilde, Møkilden.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Sørslev
----------	-------------------	----------------------	------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Uregelmæssig vejforteby. (!)

Byen består af 2 dele. En Ø del, der består af en stor, bred vejforte med 6 gårde og nogle huse uregelmæssigt placeret uden om med et gadekær i den V del af forten. Og en V del med 2-3 gårde og kirken (herunder præstegården) samt en række huse langs den ØV gående slyngede vej.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☒ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☐ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1789 figur: Blokudskiftning, uregelmæssigt formede blokke.

d. Udflytning 1 gård.

- ☒ ved udskiftningen 1 gård flyttet lidt N for byen.
☐ efter udskiftningen

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: 3-vangsbrug rotation: 2/1
 vangeantal: 5 el. flere
 Dyrkningsfællesskab med Svenstrup. (?)

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Glat, Sletten.

jordbund: Moræneler med mange små forekomster af moræneler.

naturlig afgrænsning: Ikke til nogen af siderne.

☒ overvejende ager.

☐ overvejende med større indhold af

☐ blandingsøkonomi med

Spredte eng- og skovarealer især S for byen.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Sørslev
----------	-------------------	----------------------	------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☐ opløst☒ delvis bevaret☐ opløst og nybebygget

Alle gårde i den Ø bydel er bevaret og ligeså med en af de vestlige (S for kirken), en anden af disse er flyttet på den anden side af den N gående vej. Der er sket en omfattende nybebyggelse langs hele bygaden og endvidere langs vejen mod N og NV, hvorved byens tyngdepunkt er forskudt mod V. Af forten i den Ø del er gadekæret tilbage, mens der er sket nogle reguleringer i vejnettet i hele byen. Skelsystemet stærkt udbygget.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☐ udskiftningshegnene☒ intet af betydning

Kun få af u-hegnene.

c. Ressourceområde

☐ større engareal☐ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☒ størsteparten opdyrket

En stor del af den NV bymark langs vejen bebygget.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Sørslev
----------	-------------------	----------------------	------------------

STATISTIK

Areal: 315 ha, heraf opdyrket 1688: 65%							
Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903			
	58+pgd.	79	67				
Bebyggelsesenheder:							
	1511	¹ 1572	1664	1688	1774	1844	1903
Gårde:	9 *	9 *	9 *	9	9 *	11	9
Huse:	2		5		+?		
Huse m/ jord:				1		16	22
Huse u/ jord:				8		1	19
I alt:	11	9	14	18	9+?	28	50
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:							
	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit			
(50) 1664	1	4	3	7,3			
(44) 1688	1	4	4	8,7			
1844	4	6	1	5,4			
1903	7	2		3,0			
Folketal:							
	1787	1845	1901				
Voksne:	84	115	235				
Børn:	41	47	63				
I alt:	125	162	298				

1) 1610: 9 gårde + 2 huse (incl. Sørslevgård).

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Skovby	Søndersø	Sørslev

Besiddelsesforhold:					Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
Selvejere:			Kronen:					
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664	2		5	5			2	
1844	7	14					4	3
1903	9	41						

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 315 ha store ejerlav var i 1682 opdyrket ikke mindre end 65%. Som følge af den høje opdyrkning takseredes ejerlavet i 1684 ret højt til 79 tdr. htk. mod 67 tdr. i 1844. Byen havde i 1682 treårig rotation, men 5 el. flere vange i dyrkningsfællesskab med udflytterbyen Svenstrup. Udover Svenstrup er fra Sørslev udparcelleret Slagstrup og Toderup. En fjerde udflytterby Serup (mellem Svenstrup og Slagstrup), er atter nedlagt og optræder i 1682 som marknavn. Sørslev blokudskiftedes i 1789 og siden er 1 gård flyttet ud.

I 1349 henlagdes Sørslev Kirke under Skt. Knuds Kloster i Odense, klosteret erhvervede samtidigt Lundsgård i Sørslev. Formentlig er der en forbindelse til enemærket "Lunds Lykke", der i 1500-1600 tallet lå til præstegården mod en årlig afgift på 6 tdr. htk til Skt. Knuds Kloster. Udover denne jord ejede klosteret endnu en gård i Sørslev. I midten af 1400-tallet skænkede Knud Henriksen Gyldenstjerns til Ivernæs (Wedellsborg) gårde i S. til Skt. Hans Kloster og selv herefter optrådte der ved arvedelingen af Ivernæs i 1520 2 gårde i S. Kronen besad i senmiddelalderen 2 selvejergårde under Rugård Len og blev ved reformationen dominerende godsbesidder i byen. Ikke desto mindre optræder et lille væbnergods i Sørslev, der nævnes fra 1590-1614, men i 1610 beskattes "Sørslevgård" alligevel som bondegård. Efter frasalget af krongodset i 1700-tallet var byen o. 1780 delt mellem Gyldensteen (5 gårde) og Sandagergård (4 gårde). Overgangen til selveje forløb i etaper og Gyldensteens fæstegods var endnu intakt i 1844. Antallet af gårde er - bortset fra en mindre forøgelse i 1844 - uforandret 9 fra 1511 til 1903. Antallet af huse er allerede højt i 1600-tallet som følge af husanlæg på præstegårdene og selvejergårdene grund. I det 19. årh. stiger hustallet eksplosivt og byen udviklede sig som bymæssig bebyggelse med højskole etc.

Gårdene var i 1688 meget store. Der foretages en lodsejervis egalisering i 1700-tallet. Vest for kirken har der været en helligkilde "Møkilden". kirken synes oprindelig placeret midtvejs mellem Sørslev og Hemmerslev. Senere er præstegården og en del huse flyttet op til kirken.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Sørslev
----------	-------------------	----------------------	------------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse:☐

Interesse:

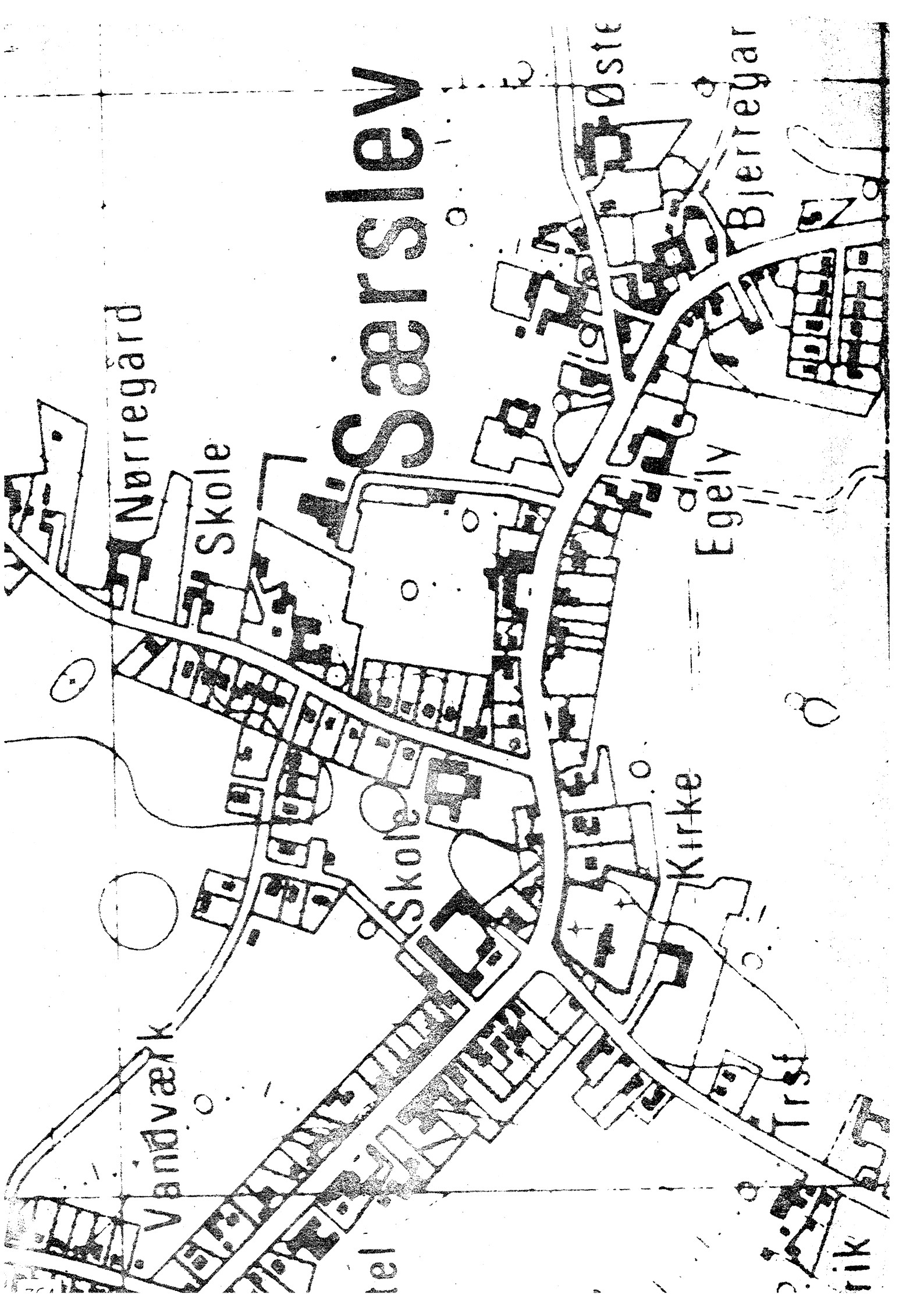
☐Stor
interesse:☒Særlig
interesse:☐**Landsbytypologisk vurdering:** Stor interesse.

- 1) Anlægstype. Den middelstore kirke-adelby af før-vikingetidsnavneendelsen -lev er centralplaceret i sit ejerlav med agerorientering. Bytomten er todelt og af uregelmæssig vejfortebyform. Fra det oprindelige meget store ejerlav er senere udskilt udflytterbyerne Toderup, Slagstrup, Svenstrup og Serup, hvoraf den sidstnævnte atter er nedlagt i middelalderens løb.
- 2) Udviklingstype. Byen domineredes i senmiddelalderen af klosterinteresser efter reformationen af kronen. Omkring 1600 husede byen et lille væbnergods. I 1700-tallet samledes byen under Sandagergård og Gyldensteen og der foretoges en lodsejervis egaliserings. Overgangen til selveje ledsagedes af betydelig ekspansion, der ændrede landsbyen til bymæssig bebyggelse.

Sammenfattende drejer det sig om en almindelig og forholdsvis typeren anlægstype, hvis videre udvikling - ikke mindst på torpområdet - rummer interessante aspekter.

Relikt-vurdering: Stor interesse.

- 1) Bytomten er delvis bevaret, men afgørende præget af nybyggeri.
- 2) Kulturlandskabet er præget af nybebyggelse langs vejene.
- 3) Særlige relikter: helligkilde, kirke, præstegård fra 1805, højskole fra 1882.
- 4) Arkæologiske interesser: tomten af Serup.

Særslev

Nørregård

Skole

Vandværk

Skole

Kirke

Egely

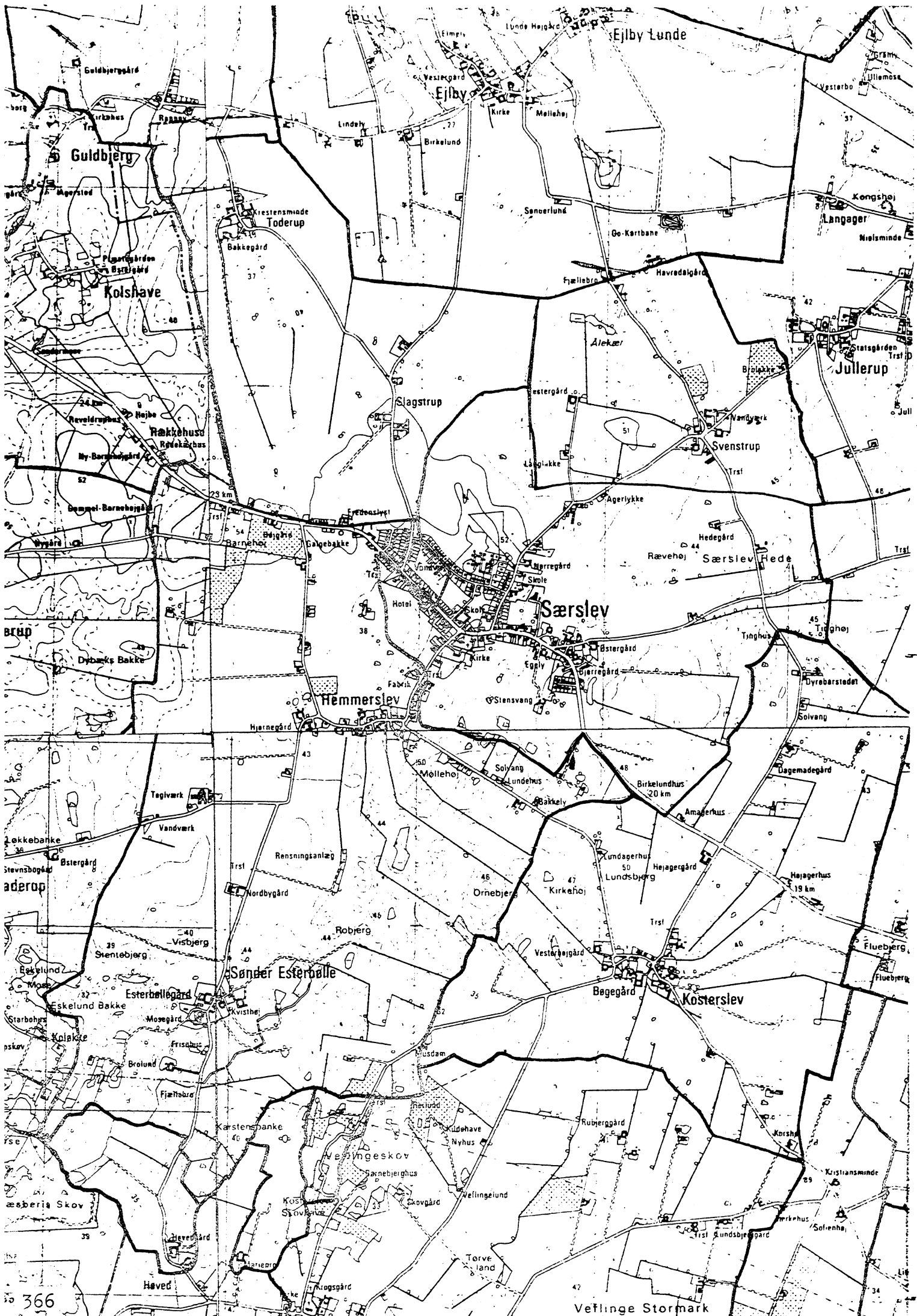
Bjerregård

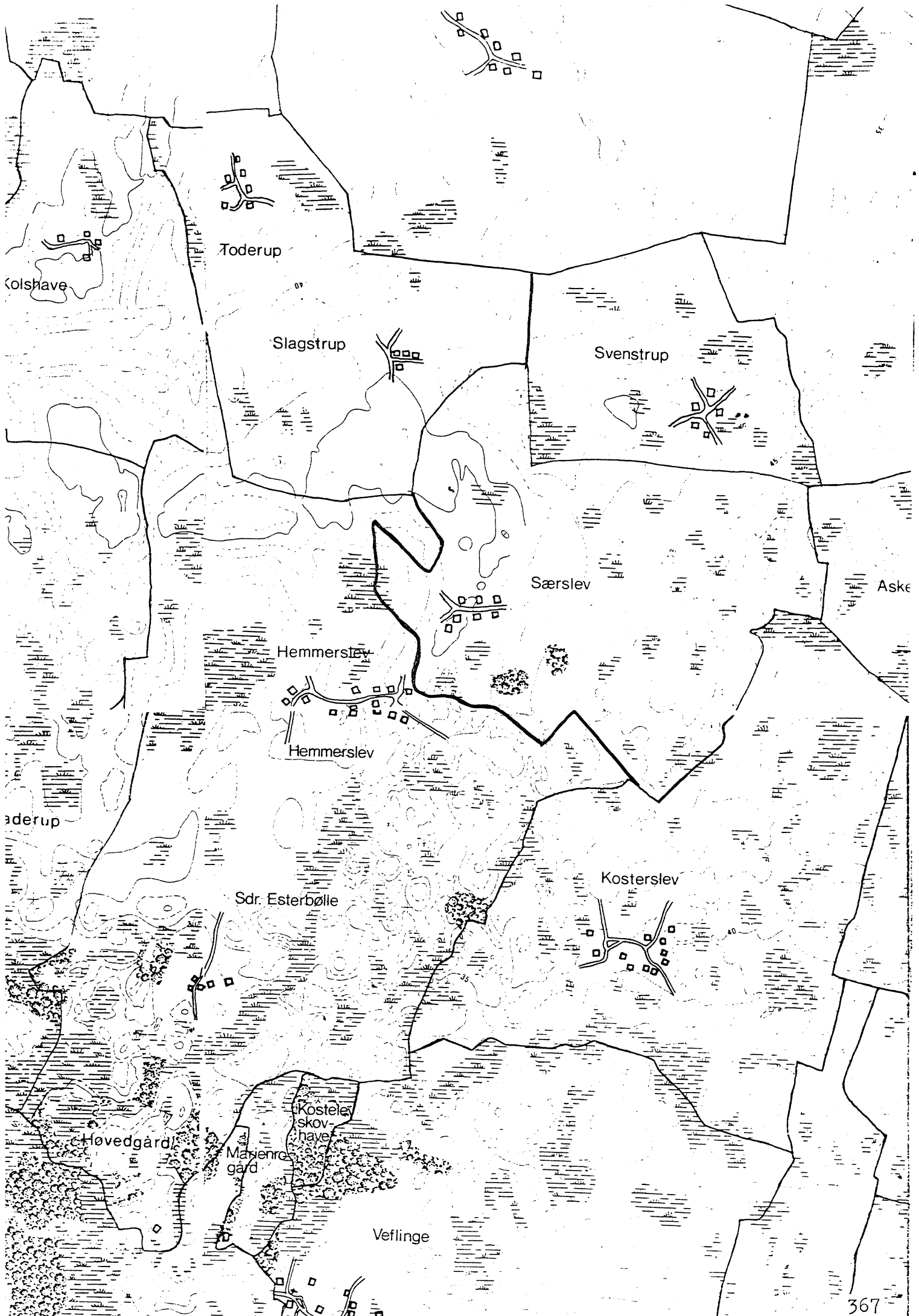
Øst

Trst

rik

SØNDERSØ

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Søndersø
----------	-------------------	----------------------	-------------------

Navn: Søndersø	Navnetype:
-----------------------	------------

Bemærkninger: Søndersø er nævnt første gang 1180 i formen Sundrus. Efterleddet kan være en aflydsdannelse gl'da. rus, som på svensk betyder kokasse, hob, dyng. En anden mulighed er, at efterleddet er røs(e), som betyder stendynge. Det sandsynligste er sundræ, som betyder søndre.

Anlægstype: Adelby med kirke.	Anlæggelsestidspunkt: Omkring overgangen mellem vikingetid og middelalder.
--------------------------------------	---

Bemærkninger:

Historiske tildragelser:

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Søndersø
----------	-------------------	----------------------	-------------------

BY- OG EJERLAVSTYPE

a. By-tomten Slynget vejby.

Husene/gårdene placerer sig henholdsvis om den VØ-gående og den SN-gående vej. Der er i alt 40 huse/gårde, og de fleste ligger ved den V-Ø-gående vej (24). I byens vestende ligger kirken for sig selv.

b. Placering i forhold til by-marken

- ☒ centralby ☒ agerorientering ☐ skovorientering ☐ åorientering
☐ randby ☐ engorientering ☐ kystorientering

c. Udskiftning

år: 1800 figur: Stjerneudskiftning

Der er for ca. 1/3 af jordtilliggender tale om stjerneudskiftning, ellers er det blokudskiftningen, der dominerer.

d. Udflytning Antal: ?

- ☒ ved udskiftningen 2 gårde
☐ efter udskiftningen

ØKONOMI

a. Vangesystem

driftssystem: trevangsbrug

rotation: 2/1

vangeantal: 3

b. Ressourceområdets sammensætning

landskabsform: Glat, sletten, med ekstra marg. afvandingsløb mod S.

jordbund: Moræner med forekomster af ferskvandstørv, -ler og -sand.

naturlig afgrænsning: Ejerlauget er på nær meget små strækninger afgrænset af engarealer.

☐ overvejende

☒ overvejende agerjord med større indhold af engarealer, især det syd- og østlige område.

☐ blandingsøkonomi med

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Søndersø
----------	-------------------	----------------------	-------------------

RELIKT-VURDERING

a. By-tomten

☐ velbevaret☐ opløst☐ delvis bevaret☒ opløst og nybebygget

Ca. 10 af gårdbygningerne fra udskiftningskortet er tilbage. Der er kommet meget nybebyggelse til i området omkring de to gamle byveje og i det område, der ligger henholdvis S og Ø for de gamle byveje. Det gamle bebyggelsesområde udgør kun ca. 1/5 af det bebyggede område i dag, som bl.a. indeholder store skolebygninger, fabriksbygninger osv.

b. Skelsystem

☐ vangesystemets hegn☒ udskiftningshegnene☐ intet af betydning

c. Ressourceområde

☐ større engareal☐ større skovareal☐ uopdyrkede bakker med mere end 12 % fald☐ større overdrevsareal☒ størsteparten opdyrket

Byarealet udgør i dag en stor del af ejerlauget, dertil kommer 3 større frugtplantager.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Søndersø
----------	-------------------	----------------------	-------------------

STATISTIK

Areal: 915 ha, heraf opdyrket 1688: 70 %							
Tønder hartkorn	1664	1688	1844	1903			
	294	279	189				
Bebyggelsesenheder:							
	1511	1572 ¹⁾	1664	1688	1774 ²⁾	1844	1903
Gårde:	36	38	39	39	38	32	47
Huse:	4		9		+?		
Huse m/ jord:				2		15	79
Huse u/ jord:				8		11	53
I alt:	40	38	48	49	38+?	58	179
Størrelsesfordeling i tønder hartkorn:							
	1-4 tdr. htk.	5-8 tdr. htk.	8- tdr. htk.	Gennemsnit			
(45) 1664	7	13	18	7,7			
(44) 1688	9	22	8	7,1			
1844	1	31		5,2			
1903	36	9	2	3,5			
Folketal:							
	1787	1845	1901				
Voksne:	226	288	541				
Børn:	110	154	223				
I alt:	336	442	764				

1) 1610: 5 gårde.

2) Tallet stammer øjensynlig fra 1760'erne, jf. udviklingsbeskrivelsen.

FYNS AMT	Herred:	Kommune:	Sogn:
	Skovby	Søndersø	Søndersø

Besiddelsesforhold:	Selvejere:		Kronen:		Indensogns hovedgårde:		Udensogns hovedgårde:	
	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse	gårde	huse
1664	1		3	5	1		34	4
1844		4			32	22		
1903	47	130				2		

Udviklingsbeskrivelse:

Af det 915 ha store ejerlav var i 1682 opdyrket ikke mindre end 70%. Som følge heraf takseredes byen meget højt til 279 tdr. htd. mod 189 tdr. i 1844. Søndersø havde i 1682 alm. trevangs-rug. Af det oprindelig meget store ejerlav er udparcelleret udflytterbebyggelse, Serup og hovedgården Dallund. Mod syd udskilte Dallund Søndersø Skov som et hovedgårdsenemærke, der i 1664 takseredes til ikke mindre end 200 svins olden. Allerede da var angrebene på skolen imidlertid i gang. 1664-matriklen omtaler "Søndersø Skovhuse", 3 små bol og 1 hus, "bygget, hvor skoven er forhugget". I 1769 havde Dallund 4 gårde å 2 tdr. htk. i Søndersø Skov. I 1800-tallets midte opførtes avlsgården Zastrov i det tidligere skovenemærke. Søndersø stjerneudskiftedes år 1800. To gårde flyttede ud i forbindelse med udskiftningen, flere senere. Søndersø tilhørte i 1100-tallet kronen, der imidlertid senere må have afstået den. I 1537 lå der i byen kun 1 selvejergård og 1 hus under kronlenet Rugård. Byen husede i 1400-tallets 2. halvdel en væbnergård, men besiddelsesforholdene var i øvrigt meget spredte. I 1405 skænkede Zabel Kirkendrup to gårde i syd til en messe i Vor Frue Kirke i Nyborg. Ved et skifte i Ulfeldt familien i 1383 optræder 1 gård i syd. Via flere mellemlid havde den i 1474 hos Bent Bille. Ved skiftet efter Bent Billes hustru, Emegård Frillesdatter, optræder yderligere en gård i syd. Skt. Hans Kloster i Odense erhvervede 1 gård i senmiddelalderen. Byen domineredes dog på dette tidspunkt af egnens godser. Enggård (Gyldensteen) besad i 1520 3 gårde, Margård i 1499 en enkelt gård, mens Dallund naturligt nok lå i spidsen med 11 gårde år 1500. O 1627 var Dallunds andel øget til 19 gårde (foruden 1 gård i Søndersø Skov). I midten af 1600-tallet opløstes godset imidlertid for alle vinde og i 1664 mærkes som lodsejere især Langesø (7 gårde) og Margård (4 gårde). Omkring 1770 havde Dallund atter samlet 26 gårde, mens 6 gårde lå under Margård. Også disse erhvervedes imidlertid af Dallund, der endnu i 1844 holdt hele byen samlet. Overgangen til selveje var afsluttet inden 1903. Fra 1511 til 1700-tallets slutning svinger gårdtallet mellem 36 og 39, formentlig på grund af en række småbol på grænsen til gårdklassen. Blandt de 39 gårde i 1664 var således 4 bol på 2-3 tdr. htk. I forbindelse med lodsejervis egaliseringer inden 1770 nedsattes gårdtallet til 32. Overgangen til selveje ledsages af en voldsom bebyggelsesvækst, der sprænger landsbyrammerne og giver Søndersø bymæssig karakter. Gårdene var i 1688 af forholdsvis stor gennemsnitsstørrelse. Byen egaliseredes inden 1770.

FYNS AMT	Herred: Skovby	Kommune: Søndersø	Sogn: Søndersø
----------	-------------------	----------------------	-------------------

Sammenfattende vurdering:Ingen
interesse:☐

Interesse:

☒Stor
interesse:☐Særlig
interesse:☐**Landsbytypologisk vurdering: Stor interesse.**

- 1) Anlægstype: Den meget store kirke-adelby er centralplaceret i sit ejerlav og har agerorientering. Af det oprindelige ejerlav er senere udskilt og udflyttet torpen Serup, hovedgården Dallund og Dallunds skovenemærke. Søndersøs byform er en regulær og sluttet udgave af den almindelige slynget-vejby type.
- 2) Udviklingstype: Byen ejedes i 1100-tallet af kronen og husede i sen-middelalderen et vælnergods. I nyere tid blev landsbyens skæbne knyttet til nabohovedgården Dallund, der imidlertid først i løbet af 1700-tallet opnåede enebesiddelse i byen. Søndersø reguleredes som følge heraf. Overgangen til selveje forløb sent, men ledsagedes til gengæld af en voldsom bebyggelses- og befolkningsvækst, der gav landsbyen bymæssig karakter.

Sammenfattende drejer det sig om en forholdsvis almindelig og typeren anlægstype, der dog imponerer ved ejerlavets størrelse. Byens senere udvikling afspejler en række vigtige bebyggelseshistoriske trin.

Relikt-vurdering: Mindre interesse.

- 1) Bytomten er opløst og nybebygget.
- 2) Kulturlandskabet er præget af parcelhusbebyggelse.
- 3) Særlige relikter: Kirken.
- 4) Arkæologiske interesser: Enkelte frilagte gårdtomter.

Søndersø

Skole 16 km

Kno

39

